

Jaroslav Mejzlík

NAŠI KRAJANÉ V BOJI ZA SVOBODU

Občané Třebíčska v zahraničním odboji 1937-1945

Český svaz bojovníků za svobodu
Okresní výbor v Třebíči
Litoltova 3
Třebíč

Jaroslav Mejzlík

NAŠI KRAJANÉ V BOJI ZA SVOBODU

Občané Třebíčska v zahraničním odboji 1937-1945

„...A DOKUD SLUNCE Z NEBE NESERVALI,

MY NA BOJIŠTI S PRVNÍM JARA VANEM,

JAK UDUPANÁ TRÁVA ZNOVU VSTANEM.“

J.V. Sládek /České znělky/

Autor této publikace informoval historicko-dokumentační komisi našeho okresního výboru již v roce 1988, že vyhledává zprávy o našich krajanech, kteří ve II. světové válce bojovali v zahraničí za osvobození vlasti a požádal o pomoc.

Nikdo z nás, ani sám autor netušil, jak obtížná to bude práce. Trvala několik let. Nepřítelem rychlejšího postupu nebyl jen časový odstup od válečných událostí, ale také skutečnost, že od padesátých let byl zamlčován významný podíl na osvobozovacích bojích těch vlastenců, kteří bojovali zejména na Západě, zvláště pak letců. A protože mnozí z nich byli šikanováni a nespravedlivě vězněni, nacházel autor po mnoha padlých i živých hrdinech často jen jméno, žádnou památku, žádný písemný záznam, mnohdy ani žádné příbuzné.

Proto je možné, že vzdor velkému úsilí se nepodařilo najít všechny příslušníky zahraničního odboje z našeho regionu, jimž bychom chtěli vzdát úctu a zachovat věčnou paměť o jejich vlastenectví, hrdinství a obětavosti.

V hluboké úctě se skláníme před jejich vlasteneckými činy a věříme, že i budoucí generace jim zachovají vděčnost, úctu a věčnou paměť, neboť jen na příkladu osudů a činů konkrétních lidí lze čerpat posilu pro boj za uskutečňování ideálů svobody, lidských hodnot a jistot.

Jedná se o první publikaci, která popisuje životní příběhy našich statečných občanů, kteří bojovali v zahraničí za svobodnou ČSR a kteří mají úzký vztah k celé oblasti Třebíčska. Od popisovaných událostí uběhla dlouhá doba více jak 50 let. Většina svědků již nežije a rovněž značná část pramenů se nezachovala. Je možné, že řada údajů na základě dalšího zkoumání a nově objevené dokumenty některá fakta doplní a eventuálně opraví. Uvítáme proto, společně s autorem, každou sebemenší informaci a názory čtenářů, které by se v dalším vydání knihy použily.

Zároveň děkujeme autorovi publikace panu Dr. Jaroslavu Mejzlíkovi za její zpracování bez nároku na honorář, dále pak všem sponzorům, kteří svými fin. příspěvky umožnili vydání této publikace.

Okresní výbor Českého svazu bojovníků za svobodu v Třebíči

Za obětavou pomoc děkuji členům historicko-dokumentační komise při OV ČSPB v Třebíči, žijícím účastníkům zahraničního odboje, rodinám a příbuzným po padlých vlastencích, mnoha kronikářům i starostům obcí, bez jejichž pomoci by tato publikace nemohla vzniknout. Zvláštní dík patří panu profesoru dr. Františku Hejlovi z brněnské univerzity, za cenné rady a podporu v mé práci.

V mých silách však již nebylo, abych zaznamenal dodatečná ocenění zásluh a hodnostní povyšování mnoha bojovníků po roce 1989. Omlouvám se také těm, které jsem snad nevypátral a mohou proto v publikaci chybět.

Autor

Úvod k obsahu

Od počátku třicátých let dvacátého století ohrožoval mír a existenci národů fašismus. Nebezpečí války a světovládné tendence fašismu zesílily zvláště od roku 1933, kdy se v Německu dostal k moci fašismus hitlerovský. Prvními oběťmi fašistické agrese měly být malé státy v sousedství Německa - především Československo. O naši zemi Hitler prohlašoval, že stojí v cestě „rozvoji velkoněmecké říše“ a že ji proto z mapy Evropy „vygumuje“. Vláda naší země musela proto připravovat účinnou obranu země jak budováním armády, tak i sjednáváním spojeneckých smluv.

Když v roce 1936 jako první vystoupili fašisté španělští pod vedením generála Franca a s podporou fašistické Itálie a Německa chtěli zardousit španělskou demokratickou republiku, vznikaly v mnoha zemích světa výbory pro pomoc demokratickému Španělsku. Zvláště v naší zemi, bezprostředně fašismem ohrožené, chápali pokrokoví lidé, že „u Madridu se bojuje i za Prahu“ a organizovali proto přímou pomoc španělské republice.

Mezi dobrovolníky z 53 států světa bojovalo v mezinárodních brigádách ve Španělsku proti fašismu více než dva tisíce Čechů a Slováků. Mezi **interbrigadisty** byli také naši krajané. Jejich památce patří úvodní část publikace.

Po mnichovském verdiktu a následující okupaci naší vlasti hitlerovským fašismem, odcházeli čeští vlastenci tajně do ciziny, aby tam v zahraničním odboji se zbraní v ruce bojovali proti fašistickým okupantům.

Do zahraničí odcházeli dvěma hlavními cestami. Část jich šla tajnými přechody do Polska, jiní se dostávali nebezpečnou cestou přes Slovensko a Maďarsko do Jugoslávie a odtud na Střední východ. Ze Středního východu pak vedlo spojení hlavně do Francie a po jejím pádu se naši občané dostávali k čs. zahraničnímu vojsku v Anglii.

Jiná část našich vojáků se zformovala už v Polsku, postavila se po bok polské armádě a ustupovala s ní před převahou hitlerovských vojsk. Byla to první československá zahraniční vojenská jednotka a velel jí náš krajan podplukovník Ludvík Svoboda. Spolu se svým velitelem přešla jednotka do tehdejšího Sovětského svazu. Tam se nejprve setkávala s obtížemi i nepochopením a její příslušníci byli určitou dobu internováni. Ale po vypuknutí války se zformovala v I. čs. armádní sbor. Do povědomí protifašistické Evropy vstoupila pod velením Ludvíka Svobody svým prvním historickým bojem, zahájeným dne 8. března 1943 u Sokolova.

Bojovou cestou s **I. čs. armádním sborem** šlo i několik občanů, kteří žili a žijí na Třebíčsku.

Českoslovenští občané, vojáci a důstojníci, kteří se dostali na Západ, soustředili se nejprve ve francouzském městě Agde. Když hitlerovci v roce 1940

obrátili svou agresi proti západu Evropy, bojovali mnozí naši vojáci statečně ve vzduchu i na zemi po boku Francie. Když pak 17. června 1940 Francie kapitulovala, byli příslušníci našeho vojska evakuováni do Anglie. Po příjezdu do Velké Británie byla naše vojenská jednotka umístěna nejprve v zámeckém parku v Cholmondeley. Tam byla reorganizována, nově vybavena a vyzbrojena. Podle fotografie, která se našla v pozůstalosti majora Krátkého, sešlo se už v Cholmondeley 17 Třebíčánů.

Třebíčáné ve výcvikovém středisku čs. vojska v Cholmondeley v Anglii

Nejaktivnější skupinou našeho zahraničního vojska ve Velké Británii byli **letci**. V publikaci jsou uvedeni na předním místě. Naše letecké perutě byly zařazeny do britského Královského letectva - Royal Air Force /RAF/ a byly vydatnými spojenci Velké Británie. Českoslovenští letci se zúčastnili všech nejdůležitějších operací spojeneckého letectva - bitvy o Anglii, bitvy o Atlantik, bombardovacích náletů na Německo, dieppské akce v srpnu 1942, invaze do severní Francie v červnu 1944, která znamenala otevření druhé fronty v Evropě. Podíleli se také na výsadekových akcích při postupu anglo-amerických vojsk Německem.

Mnozí z našich krajanů-letců v bojích padli a to jak při náletech na Německo, tak i v soubojích při obraně Velké Británie. U několika z nich se poda-

řilo zjistit pouze jména. Přes usilovné pátrání nebyli zjištěni žijící příbuzní a tak nezůstaly vzpomínky na jejich hrdinství a vlastenecké činy.

Zvláštní kapitolu tvoří **výsadkáři**. Řada našich krajanů se přihlásila k výsadkářskému výcviku. Chtěli být mezi těmi, kteří na padácích přinášeli do porobené vlasti naději i odvahu. Jejich odhodlání k plnění nejtěžších úkolů v paradesantech stupňovaly stále smutnější zprávy z domova.

V letech 1941-1945 vyslalo londýnské ministerstvo národní obrany čs. emigrační vlády na území protektorátu a slovenského státu 30 paraskupin v celkovém počtu 85 Čechů a Slováků. Z tohoto počtu bylo 7 našich krajanů: Jan Bartejs z Třebíče, Jan Kubiš z Dolních Vilémovic, Leopold Musil z Třebíče, Adolf Opálka z Rešic u Mor. Krumlova, František Pospíšil z Rešic, Josef Šandera z Náměště nad Oslavou a František Široký z Radošova. Kromě těchto našich krajanů, operovali na našem okrese další výsadkáři a to Jaroslav Kotásek, Rudolf Novotný a Jan Vavrda. Jaroslav Kotásek padl při přestřelce s gestapem u hájenky „Na Vostrých“ u Myslibořic.

Mezi těmi výsadkáři, jimž byl svěřen úkol nejtěžší - likvidace kata českého lidu Heydricha - byli naši krajané rotmistr Jan Kubiš a nadporučík Adolf Opálka. Oběma je proto věnována delší stať.

V lázeňském městečku Leamingtonu, kde byli výsadkáři připravováni, zůstala na naše hrdinné vojáky trvalá památka. V parku ve středu města je jezírko s fontánou z pískovce tvaru otevřeného květu. Na podstavci je vytesán československý státní znak a na okrajích jsou dvě jména - Josef Gabčík a Jan Kubiš spolu se jmény dalších československých výsadkářů ze skupiny Silver A a Silver B.

Do další skupiny zahraničních vojáků jsem zařadil všechny krajany, kteří **bojovali ve vojenských jednotkách na Západě a na Východě, ve Slovenském národním povstání, v Národně-osvobozené armádě Jugoslávie, v oddílech italských a francouzských partyzánů.**

Ti všichni vykonali mnoho pro svobodu vlasti a pro dobré jméno naší země ve světové veřejnosti. Někteří příslušníci západního odboje se zúčastnili několikaletého tažení na Středním východě a v severoafrické poušti, kde se vyznamenali zejména při obraně strategicky důležitého přístavu Tobruku. Druhá část vojsk byla nasazena při invazi anglo-amerických vojsk do Francie a v závěrečné fázi války úspěšně zasáhla do bojů u francouzského města Dunkerque. Příslušníci I. čs. armádního sboru z našeho okresu se zúčastnili všech významných bitev, zejména bitvy u Sokolova, bitvy o Kyjev, Dukelské operace a osvobozování řady měst na území republiky. Krkolomnou cestou se dostali do Anglie někteří naši chlapi, kteří utekli z nucených prací v Německu.

V našem zahraničním vojsku sloužili také mnozí občané židovské národnosti a někteří z nich položili v bojích své životy.

V závěru je vzpomenuto památky několika vlastenců, kteří chtěli jít bojovat za svobodu vlasti, ale nástrahami okupantů ***neprošli***.

Je tragické, že přes proklamace, že nikdy nebude zapomenuto, co lidé pro osvobození vlasti udělali, nakonec u nás ve skutečnosti převládly tendence, zaměřené proti odbojářům všech směrů. Mezi oběťmi nesmyslné zvůle se ocitli odbojáři nejen z našich vojenských jednotek ze Západu, ale také příslušníci I. čs. armádního sboru, jejich velitele L. Svobodu nevyjímaje. Nespravedlivě byli postihováni také mnozí partyzáni domácí, zahraniční i příslušníci interbrigád. Jejich vlastenectví bylo oceněno dodatečnou rehabilitací, žel v mnoha případech už jen in memoriam.

S V O B O D A Ludvík armádní generál

„Jedenáct dlouhých roků v obou světových válkách jsem prožil daleko za hranicemi vlasti. Co jsem se jenom za tu dobu navzpomínal na tenhle dumavý, dělný kout moravské země! Často, když hudba hrála naši hymnu, zpíval jsem si potichu Kde domov můj, kde domov můj, voda hučí po lučinách, bory šumí po skalínách... A před očima se mi vynořovaly drahé tváře i místa mého rodného kraje.“

/Cestami života, díl I./

Narodil se 25. listopadu 1895 v Hrozna-tíně. Vyrůstal v prostředí tvrdé zemědělské práce. Sepětí s rodným krajem, kde žili prostí, ale rázovití a vlastenecky citící občané, vtisklo do jeho vědomí lásku k rodné

zemi a porozumění pro práci i život lidu. Z těchto zemitých kořenů vyrůstaly jeho vzácné osobní vlastnosti: skromnost, pracovitost, láska k lidem, pevná vůle, bezmezná obětavost a statečnost.

Za první světové války, v roce 1915, byl povolán do rakousko-uherské armády a odeslán na ruskou frontu. Jako český vlastenec nehodlal bojovat proti bratrskému slovanskému národu a proto přešel záhy do ruského zajetí. Dobrovolně vstoupil do čs. legií s odhodláním bojovat se zbraní v ruce za svobodu rodné země. Po návratu do svobodné vlasti odešel z armády a chtěl se věnovat zemědělské práci. V roce 1921 byl však znovu povolán do vojenské služby, která se stala jeho celoživotním posláním.

Po rozbití republiky a obsazení českých zemí hitlerovským vojskem na jaře 1939 byl demobilizován. Po té se ihned zapojil do protifašistického odbojového hnutí na Kroměřížsku. Začátkem června 1939 odešel ilegálně do Polska, kde se stal velitelem čs. vojenské skupiny, přejmenované po zahájení 2. světové války na československý legiön v Polsku. Po zhroucení obrany polského státu převedl jádro legiönu na území tehdejšího Sovětského svazu. Naše vojenská jednotka tam zpočátku nenacházela dostatek porozumění a důvěry. Byla dokonce určitý čas internována. Ale plukovník Svoboda aktivně usiloval o navázání spolupráce. Podmínky k ní uzrály až po zákeřném napadení SSSR fašistickým Německem 22. června 1941.

Na základě čs. sovětské úmluvy z 18. července 1941 se ujal organizování našich vojenských jednotek v SSSR. Tato jednotka byla na vlastní žádost koncem ledna 1943 odeslána jako první a tehdy jediná spojenecká jednotka

na sovětsko-německou frontu. Pod jeho velením se v březnu 1943 vyznamenala v obranných bojích u Sokolova.

Po té zformoval 1. čs. samostatnou brigádu, která se vyznamenala počátkem listopadu 1943 při osvobozování Kyjeva. V následujících měsících se zúčastnila s úspěchem těžkých bojů za osvobození pravobřežní Ukrajiny. V souladu s československo-sovětskou smlouvou z prosince 1943 se Ludvík Svoboda, jmenovaný generálem, iniciativně podílel na výstavbě I. čsl. armádního sboru, který byl nasazen v září 1944 do bojů v rámci karpatsko-dukelské operace Sovětské armády, uskutečněné na pomoc slovenskému národnímu povstání. Pod Svobodovým velením se tento sbor úspěšně podílel na dalších bojích při osvobozování Československa.

V dubnu 1945 byl generál Ludvík Svoboda jmenován ministrem národní obrany v první vládě Národní fronty Čechů a Slováků, ustavené na osvobozeném území v Košicích. I v této funkci přispěl k zintenzivnění bojové účasti československých vojsk i partyzánů na osvobození Československa a ke spolupráci se Sovětskou armádou.

Jako ministr národní obrany po osvobození republiky usiloval o vybudování demokratické armády. Ve funkci ministra a později jako náměstek předsedy vlády pro tělesnou výchovu a sport, i jako poslanec Národního shromáždění a posléze jako náčelník Vojenské akademie, věnoval obětavě své bohaté zkušenosti i vynikající schopnosti vojenského činitele výstavbě republiky.

Počátkem padesátých let byl bezdůvodně obviňován, nespravedlivě postížen a nakonec byl propuštěn z armády. V té době se vrátil do rodné obce a pracoval s manželkou v místním zemědělském družstvu. Ani v nejtěžších chvílích nepřestal věřit ve šťastnou budoucnost vlasti.

Vzhledem k mimořádným zásluhám a úctě, kterou si získal ve vlasti i v zahraničí, byl Ludvík Svoboda 30. března 1968 zvolen jako jediný kandidát do nejvyšší státní funkce prezidenta republiky. Ve složité situaci projevil životní zkušenost a rozvahu.

Dne 20. září 1979 armádní generál Ludvík Svoboda zemřel. Celým svým životem se zapsal do novodobých dějin našich národů. S jeho jménem jsou spjaty zápasy za samostatnost a za osvobození našich národů z fašistické poroby.

I. INTERBRIGADISTÉ

H O L U B E C Karel
docent MUDr.

Narodil se 30. ledna 1906 v Pržně u Vsetína. Jeho otec tam byl učitelem. Brzy však zemřel a maminka se sama protloukala se dvěma dětmi. Po maturitě na valašskomeziříčském gymnáziu odejel Karel Holubec na studia do Prahy. Tam se stal členem pokrokové studentské organizace.

Po studiích na lékařské fakultě nastoupil jako asistent na chirurgickém oddělení zemské nemocnice v Uherském Hradišti. V krátké době tam získal pověst nadaného chirurga.

V roce 1936 byl přeložen na chirurgické oddělení nemocnice v Třebíči. Když se v roce 1937 trebičský primář MUDr. Konečný dověděl, že jeho sekundář dr. Holubec je členem lékařské sekce Výboru pro pomoc demokratickému Španělsku, a že je organizátorem i duší akce na zakoupení polního lazaretu pro mezinárodní brigády, sympatizoval s jeho pokrokovým a humánním záměrem. Byl však překvapen, když ho dr. Holubec zakrátko požádal o dovolenou a uvedl, že chce jet do Španělska jako interbrigadista - lékař. Sekundáři Holubcovi však vyhověl, když slyšel jeho slova: „Morální pomoc demokratickému Španělsku je nutná, ale sama o sobě nestačí. Jako lékař považuji za svou povinnost doložit sympatie činy. Vždyť u Madridu se skutečně bojuje také o Prahu. Proto chci jet do Španělska a prosím vás o dovolenou.“

Marie a Karel Holubcovi prožívali tehdy první měsíce šťastného manželství. Mladá manželka však byla překvapena, když jí manžel, půl roku po svatbě šetrně řekl, že pojede jako lékař do Španělska. A když manželce vysvětlil, že s ním nebude moci jet, neboť pro nedostatek peněz může být ve výpravě pouze zdravotnický personál, byla zoufalá. V ušlechtilém úsilí nechtěla manžela brzdit, ale umínila si, že s výpravou přece jen pojede: vyučí se instrumentářkou. Do odjezdu výpravy však zbývaly pouze dva měsíce. Pracovala proto dvě směny, dřela. Vyučila se sálovou sestrou a podle odborníků byla dobře připravena na novou profesi.

Sbírký mezi obyvatelstvem byly úspěšné a organizátorům se podařilo polní lazaret koupit a vybavit. Dostal jméno První československý lazaret Jana Amose Komenského. Byl naložen do několika vagonů a každý z nich byl poslán do Španělska jinou cestou. Lazaret byl dobře vybaven a vyrovnal se lazaretům, které pořídili pokrokoví američtí, švédští a kanadští lékaři. Výprava se skládala ze 6 lékařů, 4 zdravotních sester, 2 řidičů, jednoho ekonoma, jedné lékárnice a jednoho medika.

V třebíčské nemocnici dr. Holubce zastoupil dr. Černovic a později dr. Olga Vaněčková. Českoslovenští lékaři odjeli do Španělska počátkem dubna roku 1937. Každý musel jet jinou cestou a sešli se až v Paříži. Byli tam srdečně přijati na velvyslanectví španělské republiky. Po zdravotní velvyslance vystoupil dr. Holubec. Ke všeobecnému údivu promluvil výtečnou španělštinou. Překvapil i svou manželku, nejen vystoupením v cizím jazyce, ale hlavně tím, že se teprve tam dověděla o manželově funkci jako šéflékaře lazaretu J.A. Komenského.

Domovským místem československého lazaretu se stalo město Quadalajara. Spolu se zdravotníky kanadskými a španělskými se tam čeští lékaři dělili o místnosti místního kláštera. Kromě šéflékaře Holubce byli lékaři lazaretu: dr. Max Laufer, dr. Vízner, dr. Elík, dr. Veselá a dr. Bulatý. Později přijely ještě dr. Olga Vaněčková a dr. Marie Kališová, obě sekundářky chirurgického oddělení třebíčské nemocnice.

Zdravotníci si musili rychle zvyknout na frontové podmínky. Práce bylo mnoho. Někdy se pracovalo bez přestávky několik dnů a nocí, podle toho, jak se fronta blížila, nebo vzdalovala. Dva českoslovenští lékaři padli při práci na frontě, jeden onemocněl břišním tyfem.

Při červnové ofenzivě v roce 1937 byl dr. Holubec s celou chirurgickou skupinou povolán do polní nemocnice v El Escorialu. Pracovali tam společně se španělskými a anglickými zdravotníky, a navázali s nimi četná a trvalá přátelství. Manželé Holubcovi často vzpomínali na španělského chirurga Alberto Redonda Poréze a na kanadské přátele, z nichž sestra Matylda uměla od rodičů ještě dobře slovensky. A teprve ve Španělsku se seznámili s krajanem, Třebíčánem Vildou Vidlákem, kapitánem a zástupcem velitele Gottwaldovy baterie.

V dubnu roku 1938 se Holubcovi loučili se španělskými přáteli a s přáteli z mezinárodních brigád. Dr. Holubec se po roční dovolené musel vrátit na své místo v nemocnici. Vedení lazaretu J.A. Komenského předal MUDr. Kischovi /bratru Egonu Erwina Kische/ a chirurgický tým posílily lékařky Vaněčková a Kališová z třebíčské nemocnice. Byly to jediné lékařky-chirurgové v mezinárodních brigádách.

Španělští demokraté tehdy již z posledních sil vzdorovali převaze fašistů, podporovaných pravidelnými částmi armád hitlerovského Německa a fašistické Itálie. I naše země byla již bezprostředně hitlerovským fašismem ohro-

žena. A tak se Holubcovi vraceli do ohrožené vlasti složitými cestami. Krátce po jejich návratu došlo k okupaci naší země. Holubcovým se jen s pomocí přátel podařilo unikat gestapu a v letech 1942-1945 přežít mezi personálem vinnohradské nemocnice v Praze.

Ke konci okupace v roce 1945 pověřila vojenská a lékařská ilegální skupina dr. Holubce, aby v rámci příprav Pražského povstání zajistil transfúzní službu. Po splnění tohoto úkolu byl poslán do osvobozeného koncentračního tábora v Terezíně, kde mezi vězni vypukl skvrnitý tyf. Patřil tam k nejobětavějším zdravotníkům. Ještě po letech při vzpomínce na hrůzy tohoto koncentračního tábora napsal: „Stále se mi však vrací na mysl všechno to, co dosud nepřebolelo a co jistě hořkost ještě po desetiletích. Je dobře, že dnes je všechno už jen vzpomínka, ale není možné ji pominout“.

Od roku 1945 pracoval docent MUDr. Karel Holubec jako primář chirurgického oddělení a později jako ředitel nemocnice v Třebíči. Při práci využíval odborných zkušeností, které získal hlavně s krevním převodem a s uskladněním krve. S pomocí význačného odborníka MUDr. Federica Durána Jordy z Barcelony se stal předním organizátorem při budování transfúzních stanic v Československu. Další cennou zkušeností bylo využívání Truettovy metody při ošetřování tříštivých zlomenin.

Pro vysoké kvality odborné byl doc. MUDr. Karel Holubec jmenován členem kolegia ministra zdravotnictví a v posledních dvou desetiletích svého plodného života šířil své zkušenosti a znalosti medicíny v Kongu, v Etiopii, v Alžíru a na alžírsko-marockém pomezí. Za organizaci transfúzní služby a za vynikající činnost v oboru chirurgie byl dr. Holubec vyznamenán Řádem práce a Řádem rudé hvězdy. V roce 1976 byl jmenován čestným členem Československé lékařské společnosti J. E. Purkyně za mimořádné zásluhy o organizaci léčení popálenin. Za pomoc Kongu byl vyznamenán Mezinárodním červeným křížem, byl nositelem medaile FIDAC za zásluhy v boji proti fašismu a řady dalších vyznamenání.

Jako vědecký pracovník byl také v Japonsku na místech nukleární katastrofy. Své poznatky zveřejnil v knize „Hirošima-Nagasaki“ a v brožuře „Popel smrti“.

Docent MUDr. Karel Holubec byl také vynikajícím filologem. Do každé země jel perfektně jazykově připraven a kromě několika jazyků evropských ovládal jazyky orientální a byl znalcem arabské kultury. Poznatky a postřehy z cizích zemí publikoval v knize „Blíž k rovníku - chirurg v tropech“.

Rád četl poezii a sám také napsal mnoho pěkných básní. Uchvátily ho též písně a básně cikánů-Rómů. Ovládl jejich jazyk a pro cikánské děti napsal učebnici jejich mateřštiny. Rómové mu byli vděční za to, že jim a jejich dětem otevíral svět v takové podobě, v jaké by ho sami těžko poznali. Ve volných chvílích rád s cikány besedoval a naslouchal jejich romantickým písním. Pod pseudonymem Jan Sobotka vydal výběr a parafráze z jejich poezie pod názvem „Cikán zpívá jinak“.

Docent MUDr. Karel Holubec zemřel v roce 1977. Jeho dílo však bude sloužit lidem do daleké budoucnosti.

HOLUBCOVÁ Marie

Narodila se 27. května 1913 v Brně. Spolu s manželem doc. MUDr. Karlem Holubcem odjela v dubnu roku 1937 do Španělska. Stala se příslušnicí mezinárodních brigád a jako zdravotní sestra pracovala v lazaretu Jana Amose Komenského ve městě Guadalajara. Domů se vrátila v dubnu roku 1938. Je nositelkou řady našich a zahraničních vyznamenání.

KALIŠOVÁ Marie, MUDr., kapitán

Narodila se v Ivančicích a v letech 1937-38 pracovala jako sekundářka na chirurgickém oddělení v třebíčské nemocnici. Počátkem roku 1938 odjela do Španělska, aby v lazaretu J.A. Komenského vystřídala svého kolegu z třebíčské nemocnice MUDr. Karla Holubce, vedoucího lékaře lazaretu.

MUDr. Marie Kališová prožila ve Španělsku nejtěžší dobu občanské války a porážku demokratické armády. Podařilo se jí uniknout před vojsky fašistického generála Franca, avšak do Francie se nedostala. Do poslední chvíle zůstávala u raněných interbrigadistů. Po skončení bojů se určitou dobu ukrývala v Barceloně, v Madridě i na jiných místech. S pomocí přátel se jí posléze podařilo proklouznout do Portugalska. Ale to již došlo k hitlerovské okupaci naší země, vypukla druhá světová válka a návrat do vlasti byl nemožný.

V Portugalsku se dověděla, že v Anglii se formuje naše vojenská jednotka. Aby se do Anglie dostala, uzavřela fingovaný sňatek. V Anglii se pak přihlásila do řad našeho zahraničního vojska a dosáhla hodnosti kapitána zdravotní služby. S československým zahraničním vojskem prošla jako zdravotnice invazí do Francie a po té bojovou cestou přes Německo až do vlasti.

Po osvobození v roce 1945 odešla pomáhat do pohraničí. Dlouhá léta byla závodní lékařkou na dole Medard v Sokolově. Tam také zemřela.

KUBA Josef

Narodil se 18. února 1900 v Třebíči-Záměstí. Ve čtrnácti letech odešel do Vídně, kde se vyučil kožešníkem. Do Třebíče přijížděl občas za rodiči. Ve třicátých letech pracoval na Slovensku. Do Španělska odejel koncem roku 1936. Z cesty poslal otci lístek z Vídně, datovaný 22.12.1936. Oznamoval,

že Štědrý den by chtěl již prožít „u bratrů, kteří bojují za svá práva“. Další lístek poslal rodičům z Paříže s datem 24. prosince. Dne 3. března psal již z jaramské fronty a sděloval, že je zařazen v Žižkově rotě jako kulometčík spolu s Třebíčanem Leopoldem Pokorným.

Korespondenci od interbrigadistů čs. úřady přísně sledovaly. Vyzvaly i otce Josefa Kubu, aby pohlednice a dopisy od syna předkládal třebíčskému okresnímu úřadu. Když se o této cenzuře dozvěděl interbrigadista Kuba, poslal z fronty výsměšný dopis četnickému velitelství v Třebíči a adresoval jej „Velitelství Strážných andělů v třebíčském nebi!“ Dopis četníky značně rozzlobil a tak ihned podali na Josefa Kubu trestní oznámení v nepřítomnosti „pro nedovolené překročení hranic a vstup do cizí armády“. V udání uvedli: „Josef Kuba bojuje se španělským republikánským vládním vojskem proti povstalecké armádě generála Franca.“ A v dalším hlášení charakterizovali Josefa Kubu jako „nemajetného tuláka bez domova“.

Josef Kuba se ze Španělska vrátil. Datum jeho návratu není znám. Po návratu žil u rodičů v Třebíči a krátce po okupování naší země hitlerovskými fašisty byl gestapem zatčen. Počátkem května roku 1944 dostali jeho staří rodiče zprávu, že jejich syn Josef Kuba byl dne 29. dubna 1944 umučen v koncentračním táboře Dachau.

N A V R K A L František

Narodil se 1. června 1911 v Bransouzích, okres Třebíč, v rodině železničního dělníka. Byl z pěti dětí. Ve čtrnácti letech se začal učit zedníkem u stavitel Skály v Okříškách. Po vyučení pracoval většinou v Brně u Dělnického výrobního družstva živností stavebních. Před odjezdem do Španělska přijel domů dne 28. září 1937, aby se rozloučil s rodiči. Toho dne se v Bransouzích konala tradiční pouť a František oznámil rodičům, že prý pojedí na Světovou výstavu do Paříže. Z Paříže pak poslal domů lístek a poslední jeho dopis dostali rodiče z Barcelony. Poslal v něm mladším sourozencům známky a rodičům jedno číslo časopisu Salud.

O dalším osudu Františka Navrkala bylo známo jen to, že jako interbrigadista ve Španělsku padl. Jeho mladší bratr Jan Navrkal, pekař, bytem na Chlumě, okres Třebíč, požádal roku 1937 rovněž o vydání cestovního pasu k návštěvě Světové výstavy v Paříži. Při vyšetřování na četnické stanici v Čechtíně později udal, že „od zamýšlené návštěvy upustil a na pas již nereflektuje“. Četníci v protokolu uvedli, že prý Jan Navrkal měl v úmyslu „vstoupit jako dobrovolník do španělské armády“.

Podrobnosti o zařazení Františka Navrkala v interbrigádě a o jeho hrdinské smrti se veřejnost i jeho sourozenci dověděli až v roce 1986. V té době začala po jeho osudu pátrat paní Vlastimila Bendová s dětmi z Bransouz. Obrátila se na osmdesátiletého bývalého poručíka mezinárodních brigád Rudolfa Ši-

máčka, který dal do Hlasu revoluce výzvu, aby se přihlásil ten z interbrigadistů, kdo znal Františka Navrkala. Už za dva dny po uveřejnění dostal dopis od interbrigadisty Jana Krejčího z Humpolce, který o Františku Navrkalovi podal toto svědectví:

„Milý kamaráde, předem zasílám srdečný pozdrav a odpovídám na Tvoji výzvu v Hlasu revoluce. František Navrkal byl v bataliónu Dimitrov u těžkých kulometů v Žižkově rotě, kde byl jedním ze střelců. Prodělal celou anabázi s touto rotou od Jaramy až těsně před odvoláním mezinárodních brigád, začátkem října 1938 na úseku Levantsko-Aragonské fronty u vesničky Torijas padl, když kryl se svým kulometem evakuaci raněných z pozice. Svědkové si i po 48 letech vzpoměli, že bylo slyšet jen dávky z kulometu, u kterého zůstal sám...

Navrkala jsem znal a také Pokorného z Třebíče z Jednoty proletářské tělovýchovy. Také Pokorný padl, ale už na Jaramě v únoru /mylný údaj - v dubnu, pozn. aut./ 1937. Navrkalovy osudy až do jeho smrti jsou spojeny s činností Žižkovy rot, v jejichž řadách Navrkal celou dobu byl a je popisována ve všech knížkách o naší účasti ve Španělsku. Jsem rád, že jsem Ti mohl ještě napsat, neboť já a Zdeněk Vaněk se na Navrkala pamatujeme a jsme živí svědkové jeho konce, potvrzujeme, že to byl výborný kamarád a hrdina...”

V říjnu roku 1989 byla Františku Navrkalovi odhalena v Bransouzích pamětní deska.

P O K O R N Ý Leopold

Narodil se 8. května 1940 ve Znojmě. Rodina Pokorných se však brzy přestěhovala do Třebíče, takže Leopold vyrůstal v trebičském Záměstí. Vyučil se obuvníkem a pracoval u různých firem. Toužil po vzdělání a tak si ze skromných prostředků pořídil solidní knihovnu. Chodil cvičit do trebičské Jednoty proletářské tělovýchovy a v roce 1924 byl mezi zakladateli oddílu Spartakových skautů práce. Jeho organizační schopnosti, znalost literatury i všeobecný společenský přehled jej přivedly do čela dělnické mládeže. Jeho vrstevníci rádi vzpomínali na výlety, které pro mládež organizoval.

I na vojně se Leopold Pokorný osvědčil a dosáhl hodnosti poddůstojníka. Byl jí však zbaven a odsouzen ke 14 dnům vězení za to, že u něj našli marxistickou literaturu.

V úředních relacích z třicátých let je Leopold Pokorný označován za organizátora hladových pochodů a demonstrací nezaměstnaných. V roce 1936 byl propuštěn ze zaměstnání proto, že jako člen závodního odborového výboru hájil zájmy dělnictva. Desetidenní stávkou si dělnictvo vynutilo jeho znovupřijetí.

V roce 1936 uchvacoval mladé lidi spravedlivý boj španělského lidu proti spojeným silám domácího, italského a německého fašismu. A když se začaly tvořit mezinárodní brigády z dobrovolníků, přemýšlel o pomoci španělskému lidu také Leopold Pokorný. Jeho kamarádi vzpomínali, jak jim říkával: „Španělsko je klínem do Evropy. Bude-li tento klín vyražen, vrhne se fašismus na další státy. Po Madridu přijde na řadu i Praha. Musím do Španělska. Byl bych zbabělcem, kdybych zůstal doma“.

Peníze na cestu získal prodejem knihovny a hned po vánocích roku 1936 odejel tajně do Španělska. Záhy poslal první dopisy. Psal rodičům, sourozencům, přátelům. Šly z ruky do ruky. Dočítali se v nich o těžkých bojích proti fašistické přesile, o hrdinných „dynamiteros“, kteří bojovali dynamitem proti tankům, protože nebylo protitankových zbraní. Psal o statečných kamarádech z Gottwaldovy baterie, z praporu Masarykova, z Žižkovy roty.

Počátkem roku 1937 poslal také článek do brněnské Rovnosti. Hájil v něm čest dobrovolníků a rázně odmítl pomluvy o tom, že by interbrigadisté vystupovali jako žoldnéři. Prohlásil, že jsou to „řádní lidé, kteří pochopili, že ve Španělsku se rozhoduje o osudu všech národů, kterým je svoboda drahá, kteří nenávidí zpátečnické barbarství fašismu“.

Od března roku 1937 se Leopold Pokorný odmlčel. Až za nějaký čas přišli k Pokorným sousedé. Přinesli smutnou zprávu. Vilda Vidlák, kapitán dělostřelecké baterie, psal domů, že Polda Pokorný padl. Stalo se to 5. dubna 1937 na řece Jaramě při obraně Madridu. Dlouho se o okolnostech smrti Leopolda Pokorného nic nevědělo. Až v dubnu roku 1946 vystoupil v třebíčském Dělnickém domě interbrigadista Jaroslav Hošek a podal veřejné svědectví o jeho hrdinské smrti:

„Setkal jsem se s Poldou“, vyprávěl Jaroslav Hošek, „na počátku roku 1937 ve španělské dědině Mahora u Albacette. Tam, v sídle bývalého velkostatkáře, který utekl k Francovi, jsme organizovali novou československou jednotku, první československou rotu v nově utvořeném slovanském praporu...“

Velitel praporu soudruh Grebenarov, Bulhar, který svého času žil u nás v Československu v emigraci, vyslovil přání, aby kulometnou rotu praporu tvořili Čechoslováci. Rota Jana Žižky z Trocnova, jak jsme ji nazvali, byla později vyznamenána zlatým záslužným válečným křížem.“

O okolnostech, za jakých Leopold Pokorný padl, Jaroslav Hošek vyprávěl: „Polský prapor Dabrowski, ale zejména americký prapor Lincolnův se jednoho dne ocitly ve velmi těžké situaci. Zejména pozice amerických kamarádů byly vystaveny ze strany fašistů zuřivě a intenzivní palbě všech zbraní. Zdálo se, že fašisté chtějí na úseku Američanů decimovat všechno živé a probít si cestu do našeho týlu.“

Velitel našeho praporu, aby oslabil soustředěnou palbu fašistů, rozhodl improvizovat. Před zákopy měla vystoupit průzkumná hlídka a zmást fašisty, jako bychom se chystali k útoku. Manévr měli provést dobrovolníci, protože víc než manévr jsme si dovolit nemohli... První, kdo bez rozmyšlení byl hotov přinést tuto oběť společnému boji - byl Polda Pokorný. Teprve za ním se hlásila řada dalších.

Průzkumná hlídka se převalila přes zákopy a zůstala v holém terénu na očích nepřítele. Cíle bylo okamžitě dosaženo. Fašisté v nejbližší chvíli přerušili soustředěný obšťel pozic Lincolna, rozptýlili svůj oheň proti pozicím Dimitrova, Thälmana a na pozice praporu francouzského, zejména ovšem proti pozicím našim, a prapor Lincoln byl zachráněn. Rovněž od postavení polského praporu bylo nebezpečí odvráceno. Celá naše průzkumná hlídka - až na jednoho - padla hrdinskou smrtí v čele se svým chrabрым velitelem a našim nejmilejším druhem Leopoldem Pokorným.“

Jaroslav Hošek po tomto boji ležel se zraněním v nemocnici a dodal: „Kamarádi Američané a polští kamarádi, kteří v tomto boji byli zraněni, vyprávěli s láskou a slovy vděku a uznání o skvělé hrdinné iniciativě Čechoslováků, kteří svou obětí a solidárním činem zachránili stovky z nich...“

Dne 14. září 1946 byla Leopoldu Pokornému odhalena pamětní deska na Dělnickém domě v Třebíči. Od 14. května 1977 nese také třebíčská sportovní hala jméno interbrigadisty Leopolda Pokorného.

V I D L Á K Vilém

Narodil se roku 1898 v Třebíči na Jejkově v rodině obuvníka. Po ukončení obecné školy prošel chlapeckým vojenským ústavem v rakouském Bibru. První světovou válku prožil na balkánské frontě u dělostřelectva.

Po válce pracoval jako obchodní zástupce několika firem, hlavně v Brně. Když odešel do Španělska a poslal domů první dopis, byla to pro brněnský tisk senzace. V té době totiž hrával kopanou za ligový klub SK Židenice další Třebíččan - Jan Vidlák. Někteří redaktori se domnívali, že interbrigadistou se stal onen fotbalista a tak se podívovali, proč prý bývalý ligový fotbalista odejel do španělské války.

Jako dělostřelecký důstojník byl Vilém Vidlák pro interbrigády posilou. Již v Albacette byl pověřen vytvořením Gottwaldovy dělostřelecké baterie. V lednu 1937 se stal zástupcem velitele baterie v hodnosti poručíka.

Baterie byla vybavena protiletadlovými děly a kulomety a do bojů zasáhla poprvé 15. února 1937 na jaramské frontě u vesnice Morata de Tajuna. O svém bojovém křestu Vilém Vidlák napsal: „Postavili jsme se do pozic u hřbitova a věděli jsme, že nebudeme dlouho čekat. Pozorovatel za chvíli hlásil, že nepřátelská letadla jsou na obzoru. Rozpoutal se první opravdový protiletectký boj. Sestřelili jsme tehdy dva bombardovací Junkersy.

Nedovedete si představit, jakou radost jsme tímto úspěchem způsobili pěšákům. Přišli nám blahopřát. Radost měli proto, že dosud byli bez protiletecké obrany a tak se velmi obtížně bránili proti nízko létajícím letadlům, která jim způsobovala velké ztráty.“

Také při obraně Madridu se příslušníci baterie vyznamenali. Přišly jim poděkovat děti z celého města. Prapor od madridských pionýrů převzal zástupce velitele baterie - kapitán Vilém Vidlák.

Kapitán Vilém Vidlák se zúčastnil všech bojů baterie až do konce roku 1937, kdy byl těžce zraněn. V březnu 1938 byl letecky dopraven domů na léčení. Sotva se zotavil, došlo k fašistické okupaci naší země. Hitlerovské gestapo zatкло Viléma Vidláka již 1. září 1939. Téměř šest let byl vězněn. Nejprve v koncentračním táboře Dachau, po té v Buchenwaldu. V koncentračním táboře Buchenwald byl členem ilegální politické a vojenské organizace a podílel se na povstání vězňů proti esesákům. Z koncentračního tábora se vrátil jako osmdesátiprocentní invalida.

V červnu 1945 byl pověřen vedením moravských sběrných táborů pro Němce. Od roku 1949 byl vedoucím lihovaru ve Vyškově. Zemřel v Brně v roce 1968.

V L Á Č I L Ladislav

Narodil se roku 1916 v Rokytnici na Třebíčsku v rodině zemědělského a lesního dělníka. Od třinácti let sloužil u sedláků jako čeledín. Později odešel do Zlína, kde pracoval jako obuvnický dělník u firmy Lacina. Když vypukla občanská válka ve Španělsku, pomáhal organizovat sbírky pro španělský lid. V prosinci roku 1937 se vydal do Španělska, aby osobně pomáhal v boji proti fašismu. Jako záminku k vydání pasu uvedl návštěvu Světové výstavy v Paříži.

Když přijel do Albacette, formoval se tam právě Masarykův batalion. Ladislav Vláčl však byl dělostřelec a tak ho již 7. ledna 1938 poslali do Valencie ke Gottwaldově baterii. Prodělal s ní boje u Teruelu, na Aragoně a zúčastnil se protiletecké obrany průmyslového Sagunta a valencijského přístavu. Po odvolání mezinárodních brigád z armády byl v soustředění ve Figuerasu u francouzských hranic. Po výzvě Negrinovy vlády se s dalšími kamarády vrátil na frontu, ale již do nerovného boje. Šlo už jen o obranu Barcelony, aby odtud mohla být provedena evakuace zbytků vojsk a civilního obyvatelstva.

Po překročení hranic Francie byl internován v táborech v Saint Cyprien a v Camp de Gurs. Když se začalo formovat čs. vojsko v zahraničí, byl do něho přijat a přidělen k dělostřeleckému pluku v La Nouvelle. Z vyššího příkazu byl v roce 1941 vyslán přes Paříž do okupované oblasti. Usadil se znovu na Zlínsku, ale v lednu 1942 byl zatčen gestapem. Jen náhodou se gestapo nedovědělo o jeho účasti v mezinárodních brigádách, ani o jeho ilegální práci. Po čtyřměsíčním věznění v Kounicových kolejích byl propuštěn. V roce 1943 se mu podařilo navázat spojení s ilegální organizací komunistů na Zlínsku a v Kostelci u Lína založil odbojovou organizaci. V závěru války vystoupila tato skupina aktivně spolu s 1. partyzánskou brigádou Jana Žižky.

Po osvobození od roku 1945 pracoval Ladislav Vláčil až do roku 1976 v různých funkcích na Zlínsku.

II. LETCI

Č E R N Ý Jan, desátník

Narodil se 25. ledna 1915 v Heřmanicích v rodině rolníka a hostinského /obec Heřmanice byla zrušena při výstavbě jaderné elektrárny Dukovany/. Absolvoval tehdejší zimní hospodářskou školu v Rouchovanech a po té se vyučil číšníkem.

Ve svém povolání však nebyl spokojen, neboť od dětských let toužil stát se letcem. Když byl později zaměstnán v Brně, stal se členem Moravského aeroklubu a sportovně létal.

Také základní vojenskou službu vykonával v Brně. Na vlastní žádost byl zařazen do pilotní školy u 5. leteckého pluku a dosáhl hodnosti desátníka.

Když byla naše vlast okupována hitlerovskými fašisty, odešel tajně do Polska. Odtud byl převezen lodí do Francie, kde se od 2. října 1939 stal příslušníkem československé armády v zahraničí. Spolu s dalšími našimi letci tam byl připraven pomoci Francii v boji proti hitlerovským vojskům. Při náletu německých letadel na letiště v Chateauroux byl těžce zraněn a příštího dne, tj. 11. května 1940 v tamní nemocnici zranění podlehl.

In memoriam byl vyznamenán čs. medailí Za chrabrost. Je pohřben na čs. vojenském hřbitově La Targette, hrob č. 146.

D O L E Ž A L František ing., generálmajor

Pochází z Horních Heřmanic, kde se dne 1. června 1917 narodil v rodině zemědělce. Po maturitě na gymnáziu ve Velkém Meziříčí vstoupil v roce 1936 dobrovolně do řad vojenského letectva. Absolvoval letecké učiliště v Prostějově a po zkráceném výcviku na Vojenské akademii v Hranicích byl vyřazen k 62. dálkozvědné bojové letce jako letecký pozorovatel. Po Mnichovu, počátkem roku 1939, byl přeložen do leteckého učiliště v Prostějově, aby pokračoval v pilotním výcviku. Ten však byl přerušen okupací naší země hitlerovským fašismem.

Věren přísaze a vlasti přešel v červenci 1939 tajně hranice protektorátu do Polska. Koncem července byl z Polska převezen do Francie, když podepsal

závazek na službu ve francouzské cizinecké legii. Ve Francii létal u francouzských jednotek v hodnosti seržanta cizinecké legie a od dubna 1940 v hodnosti poručíka. Francii opustil 19. června 1940, aby z francouzských kolonií pokračoval v boji proti hitlerovským vojskům. Po kapitulaci Francie odejel lodí do Anglie a dne 12. července 1940 přistál v Liverpoolu.

Od 29. července 1940 byl zařazen do nově utvořené 311. čs. bombardovací perutě v rámci RAF v hodnosti důstojníka /pilot officer/. Ve znaku této perutě byl husitský palcát s nápisem „Na množství nehleďte!“. Peruť byla vyzbrojena dvumotorovými, technicky zastaralými bombardovacími letouny typu Wellington. Bylo s nimi možno provádět jen noční bombardovací úderý na cíle v Německu a to za bezoblačných nocí při vizuálním zaměření osvětleného cíle. Období od června 1941 bylo pro letectvo nejtěžší dobou války, neboť Anglie tehdy jako jediná odolávala soustředěnému válečnému náporu hitlerovského Německa a fašistické Itálie.

František Doležal vzpomíná především na noční bombardovací úder na sklady válečného materiálu a na železniční nádraží v Münsteru v Porúří. Byla tehdy jasná červencová noc a cíl byl úspěšně zasažen, i když byl chráněn silnou protiletadlovou palbou. Při zpátečním letu však jeho letadlo zasáhl německý noční stíhač. Bylo poškozeno zařízení v letounu, telefonní spojení zadního střelce s piloty a také jeden motor. Střelci v zadní věži, seržantu Ladislavu Kadlecovi, roztříštila střela holenní kost. Kadlec, i když byl velmi vážně zraněn, pozorně sledoval nový nálet stíhače a když se přiblížil, sestřelil Němce dlouhou dávkou ze čtyř kulometů. Tím umožnil, aby se osádka i s poškozeným letadlem dostala až na mateřské letiště, kde nouzově přistála. Četaři Kadlecovi nohu pod kolenem amputovali. Dlouho a usilovně pak s protézou dokazoval, že je schopen plnit vojenské úkoly. Nakonec byl přece jen znovu k osádce přidělen a zúčastnil se řady bojových letů na letadlech typu B-24 Liberator. V roce 1944 se jeho letoun nevrátil z bombardovacích úderů na konvoj německých lodí.

V boji proti hitlerovským okupantům padla řada našich letců. V červnu 1941 se z nočního bombardovacího náletu nevrátil Doležalův spolužák z gymnázia poručík Leoš Smrček z Budišova.

V listopadu roku 1941 byl František Doležal vybrán do speciální skupiny letců RAF pro přelety bojových letounů z Kanady přes Atlantik do Anglie. V tehdejší době se jednalo o pionýrskou leteckou činnost, neboť letouny musily být speciálně upraveny a doplněny různým zařízením, aby se prodloužil jejich dolet a umožnilo se alespoň minimální radionavigační zabezpečení pro let přes Atlantický oceán. Proto byli vybíráni zkušení a osvědčení letci, kteří se však museli podrobit ještě dalším školením a absolvovat je minimálně s velmi dobrým prospěchem. První přelety Atlantiku byly o několik měsíců oddáleny, protože po úderu Japonců na Pearl Harboursch vstoupily i USA v prosinci 1941 do války.

Mimořádným zážitkem pro pilota Doležala byl již jeho první let přes Atlantik. Osádku dvumotorového hydroplánu typu PBY-Catalina tvořili Američan, Ka-

naďan a Ćech. Přelet prováděly čtyři letouny s osádkami. Vyletěli z Ameriky a doba letu přes Atlantik byla plánována na 17 hodin. Po vzletu se počasí nad Atlantikem zhorřilo. Doleřalův letoun po 21 hodinách letu přistál nouzově pro nedostatek pohonných hmot na pobřeží v severním Irsku. Dalším třem letounům se přelet Atlantiku nepodařil.

Poslední přelet Atlantického oceánu absolvoval František Doleřal na podzim roku 1942 na čtyřmotorovém bitevním letounu Boston za 8 hodin. V té době požádal, aby byl znovu přeřazen ke 311. řs. bombardovací peruti. Musel však prodělat další výcvik, neboť peruť byla již vyzbrojena bombardovacími letouny typu Liberator B-24. S nimi se také zúčastnila přípravy a zajiřtování invaze do Evropy - otevření druhé fronty.

V té době létal u 311. řs. peruť další Doleřalův krajan - - podporučík Karel Novotný z Hrbova u Velkého Meziříčí. Jeho letoun byl zasažen protiletadlovou palbou německého konvoje. S poškozeným letounem se však přece jen vracel, avšak při nouzovém přistání letoun havaroval a celá posádka zahynula.

Československá 311. peruť zabezpečovala také konvoje, které pluly z Ameriky a z Anglie do Sovětského svazu Severním mořem kolem Islandu.

Po skončení války převážel František Doleřal naše občany a důležitý materiál na letounech B-24 Liberator z Anglie do Prahy. Pak krátce pracoval na ministerstvu národní obrany - Velitelství letectva a po té začal studovat na Vysoké škole vojenské v Praze. Od roku 1951 v hodnosti plukovníka vyučoval na Vojenské akademii v Brně. V letech 1970 až 1978 pracoval na MNO - Velitelství letectva se zaměřením na bezpečnost letů. V roce 1972 byl povýřen na generálmajora.

Za bojovou činnost, za činnost pedagogickou a organizařorskou byl generálmajor František Doleřal vyznamenán: čtyřmi řs. válečnými kříži 1939, dvěma medailemi Za chrabrost, medailí Za zásluhy I. stupně, dalšími spojeneckými a řs. medailemi Za službu vlasti a Za obranu vlasti a tituly „Zasloužilý vojenský letec“ a „Zasloužilý pracovník řs. letectva.“

H Á J E K Jaroslav

Narodil se 20. března 1915 v Jaroměřicích nad Rokytnou. Jako čtyřiatřicetiletý odeřel dne 2. září 1939 ilegálně do Polska. Po podpisu služby v cizinecké legii sloužil jako pilot. Po napadení Francie hitlerovským Německem byl zařazen do francouzského letectva jako pilot bombarděru. Když Francie kapitulovala, byl evakuován do Velké Británie. Tam byl zařazen ke 311. bombardovací peruti a v této řs. letecké jednotce působil jako pilot až do konce roku 1944. V lednu roku 1945 byl vybrán jako zkušený letec k dopravní peruti.

Za účast v bojích byl čtyřikrát vyznamenán Československým válečným křížem 1939, medailí Za chrabrost, Pamětní medailí a spojeneckými vyznamenáními.

Po osvobození vlasti v roce 1945 našel Jaroslav Hájek zaměstnání u Československých aerolinií v Praze. V roce 1951 byl bezdůvodně z aerolinií propuštěn a musel přijmout různá neodborná zaměstnání. V roce 1961 byl rehabilitován a znovu přijat jako pilot k Čs. aeroliniím, kde sloužil až do odchodu do důchodu.

H L O U Ž E K Jaroslav poručík

Pochází z Jackova, kde se narodil 27. května 1920 v rodině rolníka. V nedalekých Moravských Budějovicích se vyučil strojním zámečníkem. Když byla vyhlášena akce „1000 pilotů republiky“, přihlásil se dobrovolně do letecké školy v Brně. Po výcviku nastoupil vojenskou základní službu u 2. leteckého pluku v Olomouci.

Na počátku hitlerovské okupace naší země, po rozpuštění čs. armády, vrátil se v dubnu roku 1939 domů do civilu. Usiloval však o ilegální odchod do ciziny, aby mohl bojovat proti okupantům. Spolu s ka-

marádem Konvalinou oznámili, že odjíždějí na uhelnou brigádu do Ostravy. Ve Slezsku pak tajně překročili hranice do Polska a v Krakově se přihlásili do československé vojenské jednotky v zahraničí.

Do Francie se dostával Jaroslav Hloužek složitou cestou přes Balkán. Po kapitulaci Francie byl s čs. vojenskou jednotkou převezzen do Anglie.

Po zaškolení ve výcvikovém středisku byl zařazen ke 313. čs. letecké peruti jako pilot - stíhač. Patřil k nejmladším československým letcům a s nepřítelem se bil statečně. O četaři Hloužkovi se ve svých knihách zmiňuje generál František Fajtl. V knize „Vzpomínka na padlé kamarády“ /s.172/ napsal, že 12. dubna 1942 bombardoval speciální cíle v severní Francii mohutný svaz 200 letadel. Svaz zajišťovali stíhači a mezi nimi také Jaroslav Hloužek. Četaře Hloužka napadl nepřátelský stíhač shora a další zdola: „Statečný poddůstojník výzvu přijal a začal se rvát. Vystřelil dávku ze vzdálenosti 300 až 250 m a s radostí pozoroval, jak mu jde na pomoc nějaký spitfire. Seděl v něm nadporučík Karel Kasal. Vystřelil z větší dálky než Hloušek, ale velmi přesně. Fokouš /něm. letadlo zn. Fokewulf, pozn. aut./ boj vzdal a odtáhl.“

V knize „Českoslovenští letci v boji proti fašismu“ napsal Zdeněk Šmoldas: „Dne 30. dubna 1942 prožívá 313. perut velký den, neboť nejmladší příslušník perutě „benjamínek“, četař Hloužek sestřelil svůj první nepřátelský letoun FW-190 a další FW-190 poškodil.“ /s.247/

Dne 1. června 1942 byl pilot Jaroslav Hloužek povýšen do hodnosti rotmistra. Nešťastným dnem byl 18. listopad roku 1942. Toho dne při útoku na pozemní díle ve Francii byl Hloužkův letoun zasažen nepřítelem a rotmistr Hloužek byl těžce zraněn. I když krvácel, snažil se doletět zpět na letiště v Anglii. Nad kanálem La Manche ho však již síly opustily a letoun se zřítil do moře.

Nejmladší pilot 313. stíhací perutě Jaroslav Hloužek byl in memoriam povýšen do hodnosti poručíka letectva, vyznamenán Čs. válečným křížem 1939 a dvěma medailemi Za chrabrost. Je vzpomenut na panelu 74 v památníku letců Runnymede.

H O R K Ý František, podporučík

Narodil se 16. března 1917 v Hodově v rodině pomocného železničního zaměstnance. Měl sedm sourozenců a všichni byli v rodině vlastenecky vychováni.

Jako chudý student dostával pomoc od Americké domoviny, tj. ústavu pro vzdělávání a výchovu v Brně-Králově poli, postavené z nadace amerických Čechů. Po maturitě na státní reálce v Brně nastoupil základní vojenskou službu u telegrafního pluku. Radiotelegrafní výcvik měl být také základem jeho budoucího povolání, neboť podle otcova přání se měl stát výpravčím ČSD. Avšak po Mnichovu a po té, co se české rodiny musily vystěhovat z okupovaného pohraničí a ze Slezska, měli ČSD nadbytek pracovníků. Proto i Horký starší byl předčasně penzionován a jeho syn František Horký přijal zaměstnání jako technický úředník u stavební firmy ve Vsetíně.

V roce 1939, na počátku fašistické okupace naší země, dostal se František Horký do styku s odbojovým hnutím. To mu umožnilo, aby se dostal tajně přes Slovensko za hranice. Věren své přísaze odejel do ciziny bojovat za svobodu vlasti. Přes Jugoslávii se dostal na Střední východ a odtud pak přes Egypt do Francie. Tam se stal příslušníkem čs. vojenské jednotky a po kapitulaci Francie byl evakuován do Anglie.

Ve Velké Británii sloužil nejprve jako letec přímo v britském královském letectvu /RAF/ a zakrátko se stal příslušníkem 311. československé bombardovací perutě. Podle dochovaných osobních záznamů a korespondence byl František Horký navigátorem na bombardérech. Zúčastnil se mnoha náletů na hitlerovské Německo a při této bojové činnosti zahynul. Podrobnosti o okolnostech jeho smrti nejsou známy. Ministerstvo obrany pouze uvedlo, že padl za vlast. Jeho osud byl zřejmě podobný všem těm, kteří v leteckých bojích proti hitlerovské luftwaffe padli hrdinskou smrtí.

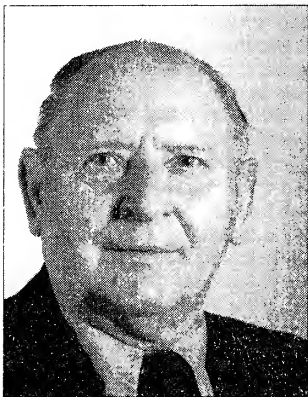
Podle dekretu MNO, vydaného v Londýně dne 24.12.1941, č. Čs. M/481, byl podporučík letectva František Horký vyznamenán čs. medailí Za chrabrost.

H U N Á Ć E K Stanislav, kapitán

Narodil se v Třebíči v roce 1906 a v rodném městě se vyučil hodinářem. Našel však velkou zálibu v letectví. Proto odešel do Prahy, kde pracoval v továrně na letecké motory. Když pak na vojně dostal letecký výcvik, dal se v civilu do služeb Čs. aerolinií a létal jako pilot na různých linkách.

Krátce po okupaci naší země hitlerovským Německem uletěl s dalšími přáteli do Anglie. Odtud byl poslán do Francie. Když pak Francii napadlo Německo, bojoval po boku francouzských letců proti útočníkům. Po porážce Francie byl převezen do Velké Británie, kde se stal příslušníkem 313. bombardovací letecké perutě. Zúčastnil se mnoha náletů na strategické cíle v Německu a útoků na hitlerovské námořnictvo.

Po válce se vrátil ke své práci pilota v Čs. aeroliniích. Když došlo k pronásledování letců z naší západní armády, odletěl znovu do Anglie. Tam pracoval nejprve jako hodinář, později vedl vlastní hodinářský závod. V Anglii zemřel dne 7. března 1973.

I L L E K Jan, major

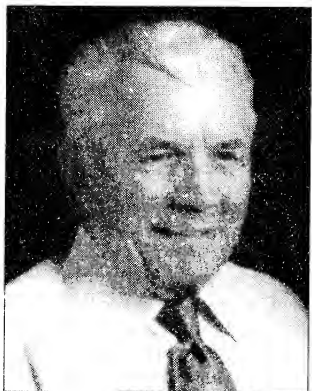
Narodil se v Rouchovanech 18. ledna 1912. Vyučil se řezníkem a uzenářem a pracoval u řezníka Konvaliny. V roce 1934 nastoupil základní vojenskou službu u 5. leteckého pluku v Praze Gbelích. V době ohrožení republiky v roce 1938 byl povolán jako záložník k 77. letce do Topolčan.

Krátce po okupaci naší země odešel Jan Illek tajně do Polska a odtud byl dopraven do Francie, kde musil vstoupit do cizinecké legie. Sloužil nejprve v Oranu, pak v Sidi bel-Abbés. Po sedmi měsících služby v cizinecké legii vypukla válka - hitlerovské Německo napadlo Francii. V té době byli Češi a Slováci posláni z cizinecké legie do Francie a v městě Agde byli zařazeni do nově utvořené čs. vojenské jednotky.

Z Francie byl pak Jan Illek převezen do Anglie a tam po krátkém výcviku sloužil v hodnosti rotmistra u 310. československé letecké perutě. Zúčastnil se bitvy o Anglii a byl jedním z mála příslušníků čs. letectva, který zůstal nezraněn.

Po válce v roce 1945 se vrátil domů jen na krátkou dovolenou a hned se vrátil do Anglie, kde dostal státní příslušnost. V roce 1946 odejel za práci do Jižní Afriky, kde pracoval dva roky v továrně na uzeniny. Po té odjel do tehdejší Francouzské Afriky. Tam také pracoval ve svém oboru a v roce 1952

se oženil. Když o rok později vypukla válka s černochoy, odstěhoval se zpět do Anglie a v roce 1955 se s rodinou přestěhoval do Kanady. Ve městě White Rock si otevřel vlastní řeznictví a uzenářství a žije tam dosud ve výslužbě. Byl vyznamenán dvěma Čs. válečnými kříži a řadou anglických medailí. V červenci roku 1990 se zúčastnil setkání letců v Anglii u příležitosti 50. výročí bojů o Anglii. V roce 1991 byl povýšen do hodnosti majora.

J A N S A Jan, rotmistr

Narozen v Želetavě 21. září 1923. Krátce po vyučení byl hitlerovskými okupanty poslán na nucené práce nejprve do Štětína a po té do Norska. V městě Trondheimu pracoval na stavbě ponorkových krytů pro německé námořnictvo. Později byl přemístěn do kamenolomu v obci Melhus. Na nucených pracích tam tehdy byli Dánové, Poláci a Norové, z českých chlapců pouze dva.

Když se Janu Jansovi podařilo navázat spojení s místními obyvateli, plánoval útek do Švédska. S chudobným vybavením se v prosinci 1943 vydali na cestu s kamarádem Václavem Dostálem. Trpěli zimou i hladem. Kamarád Dostál se třetí den vrátil. Cítil,

že nemá dost sil, aby do Švédska došel. Po pěti dnech svízelné cesty se Janu Jansovi podařilo překročit hranici. Napolo hladového a zmrzlého jej našla švédská pohraniční stráž. Za tři dny, když se poněkud zotavil, vydal důležité svědectví o stavbě a plánech krytů pro německé ponorky. Švédské úřady jej pak předaly československému konzulátu.

Konzulát shromažďoval uprchlé české chlapce v městečku Södertelje. Zkrátka se jich tam sešlo čtyřicet. V únoru 1944 byli dopraveni letecky do Anglie, neboť všichni si přáli vstoupit do čs. zahraniční armády. Výcvik prodělávali v čs. vojenském výcvikovém táboře v Southamptonu. Jan Jansa se tam přihlásil k letectvu. Po výcviku byl zařazen ke 311. bombardovací peruti, umístěné ve Skotsku. Chtěl se stát pilotem, ale zařadili jej k záchranné četě a na radiostanici.

Po válce sloužil Jan Jansa u čs. letectva v hodnosti rotmistra, nejprve v Ružyni, po té v Českých Budějovicích a v Havlíčkově Brodě. V prosinci roku 1948 byl z armády propuštěn jako „nespolehlivý“.

Po poradě s kamarády se Jansa rozhodl, že z vlasti odejde. Počátkem roku 1949 překročil hranice do Německa a v únoru 1950 se dostal do Anglie. Pracoval tam jako svářeč. V roce 1957 mu byla povolena emigrace do Kanady. U ka-

nadské firmy v Edmontonu pracoval opět jako svářeč při stavbě rafinérií, elektárén a vodáren. Cestou za prací, jako předák a mistr, poznal celou Kanadu. V roce 1965 za ním přicestovala manželka se synem.

Od roku 1973 zařadila firma Jana Jansu do konstrukční kanceláře v centrále ve městě Forst Erie, vzdáleném asi 28 km od Niagary. Důchodový věk tráví Jan Jansa ve vlastním domku u jezera, v krásném tichém místě, asi 40 km od města Sault Ste. Marie. Těší se s vnoučaty i z toho, že po mnoha letech stále dobře mluví rodným jazykem.

Jansův bratr Jaroslav byl 4 roky vězněn v koncentračním táboře Dachau.

KONVALINA Blažej **rotmistr**

Narodil se 3. ledna 1919 v Blížkovicích. Obec se nachází bezprostředně na hranicích třebečského okresu a osudy Blažeje Konvaliny jsou shodné s činy jeho osobního přítele Jaroslava Hloužka z Jackova. Oba spolu pracovali jako zámečníci u firmy Kamenský v Moravských Budějovicích a společně se také přihlásili k leteckému výcviku v rámci akce „1000 pilotů republiky“. Blažej Konvalina sloužil jako pilot v Prostějově.

Po okupaci naší země hitlerovským Německem byl demobilizován a vrátil se domů. Podařilo se mu však najít spojení k útěku do zahraničí. Dne 1. srpna 1939 odejel údajně na uhelnou brigádu do Ostravy spolu s kamarádem Hloužkem. Tam pak překročili tajně hranice do Polska, kde vstoupili do naší vojenské jednotky. S touto jednotkou pak ustupovali před hitlerovci, kteří přepadli Polsko.

Než se mohl zúčastnit boje za svobodu vlasti, prošel Blažej Konvalina dlouhou cestu. Vedla přes Lešno, Moskvu, Oděsu, Varnu, Cařihrad do Port Saidu, dále pak Suezským průplavem do Adenu a přes Bombaj do Kapského Města. Dorazil tam 30. září 1940 po celoročním strastiplném putování.

Z Kapského Města pak odejel do Velké Británie, kde se stal příslušníkem 312. čs. stíhací perutě, letky A. Od 1. června 1941 byla letka nasazena jako ochrana lodních konvojů. Osvědčil se jako statečný letec a bojovník.

Dne 22. ledna 1942 se zúčastnil cvičného souboje a z neznámých důvodů havaroval a zahynul. Je pohřben na hřbitově v Hornchurch v Anglii.

V roce 1947 byl in memoriam povýšen do hodnosti rotmistra letectva.

K R A J I N A Emanuel **štábní kapitán**

Byl nejstarším synem učitele a narodil se v Třebíči dne 2. června 1915. Až do počátku okupace naší země hitlerovským Německem sloužil jako aktivní důstojník letectva v hodnosti nadporučíka. Věren přísaze usiloval o ilegální odchod do zahraničí, aby tam mohl bojovat za svobodu vlasti. Přejít tajně do Polska se mu podařilo již 12. května 1939 v prostoru Bohumína. A 16. května již odjížděl lodí z Gdyně přes Göteborg do Londýna.

Z Londýna byl dne 26. května převezen do Paříže a po dvou měsících pobytu ve Francii byl zapsán do cizinecké legie. Dne 20. ledna 1940 byl převezen lodí do Sýrie a prošel posádkami francouzského letectva v Bejrútu, v Rayacku a v Homsu. Po porážce Francie odešel 10. července 1940 do Palestiny. Tam se přihlásil jako pilot do RAF a byl odtud převezen lodí přes Suez kolem Afriky do Velké Británie.

V anglickém královském letectvu sloužil nejprve jako stíhač a později byl přeložen k letectvu bombardovacím. Naposledy sloužil v hodnosti štábního kapitána u jednotky 1.S.S. v Cranwellu. Zahynul při autohavárii u Sleafordu 23. února 1941.

V anglickém královském letectvu sloužil nejprve jako stíhač a později byl přeložen k letectvu bombardovacím. Naposledy sloužil v hodnosti štábního kapitána u jednotky 1.S.S. v Cranwellu. Zahynul při autohavárii u Sleafordu 23. února 1941.

In memoriam byl vyznamenán Čs válečným křížem. Je pohřben na hřbitově St. Adrew-Cranwell, Lincoln, 2-C-16. Jeho otec, učitel Emanuel Krajina, byl v roce 1942 hitlerovskými okupanty zavražděn.

K R U Ž Í K Bedřich **poručík**

Narodil se 14. února 1909 v Třebíči v rodině pekařského dělníka jako prostřední ze tří dětí. Po ukončení základní školy se vyučil holičem a kadeřníkem. Vojenskou základní službu vykonával u leteckého pluku v Olomouci.

V roce 1937 byl přijat do zaměstnání u firmy Baťa ve Zlíně. Tam byl vybrán do odborné a jazykové přípravy s tím, že bude vyslán s dalšími pracovníky firmy do Baťových závodů v Indii. Měl odejet do Batanagaru a do Kalkaty. To však již přišel rok 1938 a nastalo bezprostřední ohrožení republiky hitlerovským fašismem. A tak místo odjezdu do ciziny byl 21. května 1938 povolán na

mimořádné vojenské cvičení. Po dobu branné pohotovosti státu vykonával službu na polním letišti olomouckého leteckého pluku u Opavy až do 21. července 1938.

Po návratu do civilu. 2. srpna 1938, odejel Bedřich Kružík služebně do Indie. Mnichov a okupaci vlasti německým fašismem sledoval již jen z rozhlasových zpráv a z tisku.

Kolonie českých pracovníků v Indii byla okupací vlasti pobouřena. Bedřich Kružík se svým přítelem Josefem Pospíšilem, oba letci, napsali již 28. dubna 1939 na adresu prezidenta dr. Beneše do Chicaga, že se hlásí do čs. vojska v zahraničí, aby mohli bojovat za osvobození vlasti. Dne 17. ledna 1940 oznámil britský list „Statesman“,

že dva českoslovenští letci - Bedřich Kružík a Josef Pospíšil - odjeli jako první z Indie do československého vojska ve Velké Británii, aby bojovali proti okupantům své vlasti.

Oba dobrovolníci dopluli 25. února 1940 do Gibraltaru a odtud pluli v lodním konvoji Biskajským zálivem do Velké Británie. V konvoji bylo čtyřicet lodí, nedoplulo jich jedenáct. Staly se obětí torpéd a min hitlerovského námořnictva. Z Anglie byl pilot Bedřich Kružík vyslán do Francie, kde se zúčastnil bojů proti fašistickému wehrmachtu. Po francouzské kapitulaci se pak znovu vrátil do Anglie.

V srpnu 1940 začala letecká bitva o Velkou Británii. V lednu 1941, po pěti-měsíčním výcviku, byl Bedřich Kružík zařazen do československé samostatné letky britské 68. squadrony nočního bombardovacího letectva. Vykonával funkci navigátora v hodnosti seržanta RAF. S československou letkou 68. squadrony se zúčastňoval operačních letů až do 20. dubna 1945, kdy byla letka rozpuštěna. V hodnosti poručíka přešel do čs. armády.

Podle palubního deníku zúčastnil se navigátor B. Kružík mnoha letů při obraně Anglie jak s československými, tak s britskými piloty, a řady operačních letů nad nepřátelská území, jakož i hlídkových letů nad Atlantikem. Podle statistických údajů byla čs. letka 68. squadrony nočních bombardérů velmi úspěšná.

Za účast v zahraničním odboji byla Bedřichu Kružíkovi udělena tato významání: třikrát Čs. válečný kříž 1939, dvakrát medaile Za chrabrost, dvakrát medaile Za zásluhy, Pamětní medaile 1938-1945, z britských The France and Germany Star, The Georg VI. R.I. Star 1939-1945, The Defence Medal 1939-1945, The Medal of India - G. VI. BR. Omnia Rex et Indiae Imp. 1939-1945 a francouzský Croix de Guerre.

V československém letectvu sloužil poručík Bedřich Kružík do roku 1953, do doby tzv. čistky armády od politicky nespolehlivých živlů. Dne 13. února

1953 byl bez udání důvodů zatčen a odsouzen k devíti letům nucených prací. S bezdůvodným rozsudkem mu byla také odňata hodnost a byl propuštěn z armády. Jako vězeň pracoval v uranových dolech v Jáchymově.

Vykonstruovaný soudní proces a nezvykle těžká práce v podzemí podlomily morálně i fyzicky jeho zdraví. V roce 1960 byl na amnestii prezidenta republiky propuštěn a později byl plně rehabilitován. Poznamenán jako „politicky nespolehlivý“ našel zaměstnání jako dělník v tehdejších Západoslováckých strojírnách v Třebíči. Zemřel na selhání srdeční činnosti dne 3. září 1971.

K V Ě T O Ň Václav podplukovník

Narodil se 30. prosince 1922 v SSSR na Volyni v české vesnici Hrušvice. Po skončení povinné školní docházky začal pracovat v kolchoze Engels. Tam se vyučil mechanikem a po té byl vyslán ke studiu na technicko-mechanizační průmyslovce do města Olingradu. Po jejím absolvování pracoval opět v kolchoze.

Když se do města Rovna dostala čs. vojenská jednotka, přihlásil se Václav Květoň společně se svým otcem do I. čs. armádního sboru. Odvodní komise jej zařadila jako tankového samopalníka k 1. rotě třetího praporu. Již po čtrnáctidenním výcviku byl prapor nasazen k obraně města Torčina.

O tom, jak se později dostal k letectvu, Václav Květoň vzpomínal: „Jednou přišel rozkaz, aby nastoupily všechny útvary, že prý přijde Ludvík Svoboda a bude mít něco zvláštního. Nastoupili jsme a Svoboda nám řekl, že podle našich schopností a podle toho co kdo umí, provede výběr do letecké školy. Byl jsem vyučen mechanikem a tak jsem se dostal mezi 104 vybrané vojáky.

Letecký výcvik jsme prodělávali v Gruzii v letecké škole v prostoru Telavi. V mírových podmínkách by trval tři roky i déle, ale my jsme jej musili absolvovat za 6 až 7 měsíců. Velmi těžká byla pro nás teorie, zvláště matematika a geometrie. Museli jsme se pilně učit.

Zkrátka jsme začali létat. ale nebylo to snadné. Teplota se tam ve dne pohybovala kolem 50°C. A tak jsme vstávali ve dvě hodiny v noci a létali šest až sedm hodin. Ve dne jsme se pak učili technickou část a teorii. Nakonec jsme začali létat samostatně a to už bylo veselejší.“

Frekventanti kursu pak nastoupili k 1. letecké divizi. Stalo se tak 15. ledna 1945 ve Vjaznikách u Moskvy. Václav Květoň se stal pilotem 3. bitevního pluku

I. čs. armádního sboru se sídlem na letišti v Krosně. Jako letec se zúčastnil několika válečných operací, hlavně operace ostravské a opavské. V prostoru Nový Jičín-Studénka-Suchdol měla jejich letka za úkol zničit mosty na silnicích a znemožnit hitlerovcům ústup. Svou válečnou anabazi ukončil Václav Květoň dne 11. května 1945. Toho dne přistála jejich letka na letištích Kbely a Letňany.

Po válce chtěl Václav Květoň zůstat v armádě, ale z jejího svazku byl bezdůvodně propuštěn. Začal proto pracovat jako správce v obci Lisině v pohraničním okrese Stod. V roce 1947 se za ním z Volyně přestěhovali rodiče a sestra. Jejich osud však byl tragický. Sestra zakrátko zahynula při železničním neštěstí u Domažlic. A maminka nesla její smrt tak těžko, že si sama vzala život.

V roce 1947 byl Václav Květoň přijat zpět do čs. armády a nastoupil do vojenské akademie v Hradci Králové jako pobočník velitele. Určitou dobu létal jako pilot, ale pak se dal přeřadit k technické týlové části. Sloužil jako letecký technik na různých letištích, naposledy v Náměšti nad Oslavou, kde v roce 1977 odešel do důchodu.

M R Á Z E K Emilian

Narodil se 13. prosince 1920 v Náměšti nad Oslavou. Jeho otec byl v Náměšti přednostou železniční stanice. Rodiče se později přestěhovali do Kudlovic u Brna.

Emilianu Mrázkovi se podařilo uprchnout do zahraničí se starším bratrem Karlem hned na začátku okupace naší země. Ve Velké Británii sloužil u 311. čs. letecké peruti.

V letecké bitvě nad Biskajským zálivem dne 21. srpna 1943 padl. Létal s letounem Liberátor „O“ BZ 780. V letounu zahynula celá posádka v sestavě J. Breitceti, F. Fencle, J. Halada, E. Pavelka, V. Jakš, M. Pizúr z Lukova u Mor. Budějovic a Jo-

sef Felkl, rodák z Deblína u Tišnova.

Emilian Mrázek je vzpomenut v památníku letců Runnymede na panelu 132. Má také pomník na ústředním hřbitově v Brně.

M R Á Z E K Karel **generálmajor**

Narodil se 29. listopadu 1910 a měl šťastnější osud, než jeho mladší bratr Emilian. Dětská léta strávil v Náměšti nad Oslavou, kde jeho otec pracoval jako přednosta železniční stanice.

Karel Mrázek se stal pilotem z povolání a ve třicátých letech sloužil u leteckého pluku v Olomouci. Stal se tam velitelem letky. Na jeho velitelské kvality vzpomíná generál Frant. Fajtl těmito slovy:

„Už před válkou se stal jedním z nejmladších velitelů v československém letectvu. Jako velitel 31. stíhací letky v Olomouci

neomylně zjistil, že má-li jednotka docílit velmi dobrých výsledků, musí mít dokonale vychované piloty v kázni a vycvičené v létání. Nikomu nic neslevil a trval na tvrdém tréninku všech a za všech okolností. Ždímal z letců poslední kapky jejich schopností. Nesnášel lenivost a touhu po přílišném pohodlí svých podřízených, neuplatňoval je ani u sebe. Pilot nesmí být tuctový šofér, ale dokonalý pán svého stroje.

Byl velmi úspěšným instruktorem, neoblomným až nepříjemným. Poznal jsem jeho metody již doma jako žák v létání podle přístrojů a v létání za noci. Týral mne pod boudou dvouplošníku Š 238 tak dlouho, až jsem dokázal všechno tak, jak on chtěl. Díky jemu jsem dobře zvládl i zde v Anglii na hurricanu dvě nečekané překerní situace v mracích a v mlze. Tehdy jsem mu v duchu děkoval za to, že mě neudělal nočním jenom na papíře kvůli zvýšeným leteckým příplatkům, prostě z protekce. Byl jsem přece jeho spolužák, kamarád, cvičili jsme v Sokole v jednom družstvu, chodili jsme společně na hřiště i do zábav. Ale v kabině za mými zády mi neslevil ani mrně.“

Cesta Karla Mrázka a jeho bratra Emiliana byla podobná těm, které prodělali všichni naši letci. Odešli tajně do Polska, odtud byli převezeni do Francie a tam je neminula služba v cizinecké legii. Po porážce Francie se dostal Karel Mrázek do Anglie. Pro své kvality vynikajícího letce se stal zakrátko velitelem československé 313. stíhací perutě.

O jednom z leteckých soubojů v bitvě o Anglii vyprávěl Mrázek, zvaný Čarli, příteli Fajtlvi:

„...už z dálky jsme viděli štrůdl bombardáků, který měly podivné nám neznámé tvary. Spitfoury a hurikány do nich šily, až z nich litaly třísky. Dvou a třímotorákům přešla zřejmě chuť na Londýn. Před Temží otočily přímo proti nám a prchaly na moře a zpět do Francie.

Potom se ukázaly jejich stíhačky. Byly to dvouplošníky, měly pevné pod-

vozky, něco jako naše B 534. Poznal jsem, že jsou to Italové na fiátech CR 42. Protože ohrožovali naše spitfiry, vybral si je náš velitel za cíl.

Stoupali jsme proti nim do 27 000 stop. V té době už byla hlavní skupina taloškých bombardérů úplně rozložena našimi kamarády. Obloha se hemžila padáky. A mezi nimi se potácely hořící vraky dvoumotorových Caproni a třímotorových Savoia Marchetti. Bezládně padaly do moře.

Protože to náš velitel štípal na plné pecky a já měl línější mašinu, zůstal jsem sám. Rozhodl jsem se, že si počkám na opozdilce dole a budu na ně útočit ze spodu, až je naši budou solit shora... Nastalo pravé stíhací rodeo. Já s výhodou rychlosti a síly motoru, oni na dvouplošnicích obratnější. Zřejmě to znali a proto točili na malém poloměru. Já jsem zase naopak využil větší stoupavosti, snáze jsem se odpoutal a dostal se jim znova za ocas a zaútočil podruhé. Celý souboj trval několik minut.

Druhý Ital pravděpodobně zatím prchl v piké až nad hladinu moře a do Francie. Nebe všal nebylo ještě čisté. Další skupiny stíhaček CR 42 přilétávaly z pevniny. Naše nové posily je srážely a já čekal pod nimi v 500 m na další oběti. Bylo jich stále dost.

Tentokrát jsem si vybral vedoucího desetičlenné skupiny, která se v mém strmém letu řítila z výšky 600 m proti mně. Stačil jsem jenom zvednout čumák horouše a pokropit je letmou dávkou. Pak jsem se zvratem dostal za posledního. Stačilo na něho ještě pár střel, které mi ještě v kulometech zůstaly. V zápalu boje jsem přehlédl, že jsem zůstal najednou sám a že se na mne hrne znovu šest fiatů jako sršni. Kolem uší mi létaly barevné střely a na křídlech hurricana vyskakovaly růžičky. Musel jsem chtít nechtě rázným piké dolů. Jinak se jich nezbavím. Dostal jsem se do 2 500 m, asi 10 km od pobřeží.

Stočil jsem na západ a mírným klouzákem, bohudíky již neprónásledován, jsem se potom dostal šťastně domů s poslední kapkou štávy.

Let trval dvě hodiny a 15 minut. Přistál jsem poslední. U perutě mě už po kládali za missing, tedy vyřízenýho.

Po boji jsem se dozvěděl, že jsme neztratili nikoho a dostali jsme jich pět. Já ty dva.“

Karel Mrázek byl jako jediný cizinec přijat do anglické letecké válečné školy a v závěru války pracoval ve vysokých štábních funkcích. Tehdy se podílel také na vypracování způsobu obrany Anglie proti německým raketám V 1 a V 2.

Po válce absolvoval válečnou školu v Praze a stal se velitelem 1. stíhací divize v Brně. Již v roce 1948 však byl nespravedlivě obviňován a vyslýchán. V inscenovaném soudním procesu však musil být pro nedostatek důkazů osvobozen. Byl však propuštěn z armády a zbaven hodnosti. Pracoval pak v různých povoláních.

V roce 1990 byl rehabilitován a k 1.1.1990 byl povýšen do hodnosti generálmajora letectva. V témže roce, jako osmdesátiletý, navštívil místa svých mladých let - Náměšť nad Oslavou a Třebíč - a besedoval s občany o bojích za svobodu vlasti.

O U R O D A Josef

Narodil se v roce 1905 v Radkovicích u Hrotovic. Vyučil se kovářem a v tomto oboru pracoval až do nástupu základní vojenské služby. Po jejím ukončení dostal zaměstnání u firmy Bafa ve Zlíně. Na počátku okupace překročil tajně hranice do Polska a vstoupil tam do tvořící se čs. vojenské jednotky. S touto jednotkou přešel do SSSR. Po internaci v Orankách byl přesunut do Anglie.

Ve Velké Británii byl vycvičen jako mechanik a sloužil u 311. čs. letecké perutě. V Anglii se oženil a po skončení války tam našel i svou existenci. Dne 2. října 1978 v Anglii zemřel.

P I Z U R Michal, rotný

Narodil se 6. prosince 1914 v Lukově. Cestou přes Slovensko a Maďarsko se dostal na Střední východ a odtud do Anglie.

Sloužil u 311. čs. letecké perutě na Liberatoru „O“ BZ 780, spolu s Emiliem Mrázkem z Náměště nad Oslavou. Členem posádky, kromě dalších, byl také Josef Felkl z Deblína u Tišnova. Dne 21. srpna 1943 se jejich letoun nevrátil z operačního letu nad Biskajským zálivem.

Je vzpomenut na panelu 138 v památníku letců v Runnymede.

R E J T H A R Stanislav, ing. plukovník

Byl válečným pilotem 313. čs. perutě v RAF a velitelem 1. čs. stíhacího leteckého pluku Zvolenského, bojovník západní i východní fronty a Slovenského národního povstání, mnohonásobně vyznamenaný za zásluhy a statečnost.

Narodil se 28. října 1911 v Kuroselepech. Absolvoval reálku a po té studoval na vojenské akademii v Hranicích. V roce 1937 byl vyřazen jako poručík letectva - pilot. Přísahu věrnosti vlasti nikdy nezradil.

O svých pilotních začátcích a o činnosti v čs. letectvu v zahraničí uvedl:

„Sloužil jsem před válkou u bombardéru v Brně, pilotoval jsem i Blochy 210, udržovali jsme s Pepíkem Ocelkou /pozdější velitel naší 311. bombardovací perutě ve Velké Británii/ vojenskou dopravní linku na trati Praha - Brno - Piešťany.

Pak přišel Mnichov a březen 1939, ale to jistě znáte od jiných kamarádů. Poprvé jsem vyrazil do Polska už na 1. máje, ale chytili mě. V červnu jsem měl větší štěstí, všechno tehdy zařizoval Ocelka, a potom v Polsku vlastně také. Už 27. července jsem odplouval na švédském škuneru Castleholm do Francie. Ale cizinecké legii jsem se vyhnul, přestože jsem už v Polsku podepsal pětiletý závazek ke službě v této elitní francouzské jednotce. Jako jeden z mála Če-

choslováků jsem byl přijat v hodnosti podporučíka a přidělen na leteckou bázi do Chartrés. Jenže jsem si moc nezaválčil... Francie padla a já se dostal lodí z Bordeaux do Velké Británie. V Upavon, na nejstarším anglickém letišti, jsem dokončil přeškolovací výcvik, v pořadí už třetí a pokaždé v jiné řeči. Létával jsem tam mimochodem i s Bernardem, byl před válkou v Holansku princem...

Dostal jsem se potom ke 313. čs. stíhací peruti a šel jsem zase do toho. V luftwaffe nelétali andílkové a v dubnu 1943 jsem byl zraněn. Tehdy nás vyslali na ochranu připravovaných doků pro invazi a nad Jersey jsem dostal zásah z granátu. Mašinu jsem sotva dotáhl nad anglické pobřeží. Při přistání bez podvozku jsem si poranil páteř a za knipl jsem si znova sedl až po čtyřech měsících.

Potom jsem propotil kombinézu, když mě obklíčily německé stíhačky neda-leko Brestu a já už neměl municí. Naštěstí zasáhla kanadská peruť. S mým spitfirem jsem sotva doletěl nad britské pobřeží.

No a ve čtyřiačtyřicátém jsem pak byl spolu s Františkem Fajtlem poslán do SSSR a zúčastnil se Slovenského národního povstání. Nejdříve jako letec, pak vlastně jako pěšák." /Signál č.35/1988/

Tehdy byl už Stanislav Rejthar ženatý, neboť se za války v Londýně oženil. Sňatkem se stal švagrem Třebíčana JUDr. Luboše Nováka, rovněž příslušníka čs. vojska v Anglii. Když na jaře roku 1944 odjížděl se skupinou dvaceti letců do SSSR, netušil, že bude moci bojovat proti nepříteli již na domácí půdě ve Slovenském národním povstání.

V SSSR byl jmenován náčelníkem 1. čs. stíhacího pluku a v povstání též náčelníkem polního letiště Zolná. Hluboko v týlu nepřítelů vzorně plnil svou povinnost a v nezáviděníhodném obklíčení obrovskou nepřátelskou přesilou podporoval bojovníky Slovenského národního povstání.

Když pak bylo povstání potlačeno, Stanislav Rejthar odmítl nabídku k odle-tu z obklíčení a odešel dobrovolně do hor pokračovat v boji jako pěšák a partyzán. Vzal s sebou československou vlajku, kterou 1. čs. letecký pluk vztýčil v září 1944 na letišti Zolná na počest prvního přistání československé zahraniční jednotky na půdě osvobozené vlasti. Vlajku si ovinul kolem těla a nedopustil, aby padla do nepřátelských rukou. Tato vlajka je vystavena na čestném místě v leteckém muzeu ve Kbelích jako jedna z nejceněnějších válečných relik-vií.

V horách, v zimě a v zoufalém obklíčení prožil Stanislav Rejthar nejtvrdší zkoušku svého vojenského života. V mrazu, o hladu, bez přístřeší, pod palbou obrovské přesily krutého nepřítelů se nevzdával, i když byl často se silami u konce. Pokusil se také pomáhat zesláblému a nemocnému komunistickému poslanci Janu Švermovi a byl svědkem jeho smrti pod Chabencem.

Po válce, když se Stanislav Rejthar vyléčil z partyzánských útrap, byl povola-n jako vyšší letecký důstojník k budování čs. letectva. Absolvoval válečnou školu a po té se věnoval štábní práci, pro niž měl mimořádné nadání i bohaté bojové a válečné zkušenosti.

Počátkem padesátých let, kdy bývalé zahraniční vojáky pod různými záminkami propouštěli z armády, nespravedlivě obviňovali i věznili, musel i Stanislav Rejthar opustit povolání letce a přejít do civilního života. I když byl čtyřicetiprocentní invalida nebál se žádné práce. Od roku 1951 byla jeho rodina dokonce vystěhována z bytu a pronásledována. V letech 1951 až 1956 pracoval ve stavebnictví jako jeřábník v Neratovicích, kam musel dojíždět. I z takových povolání však byl propuštěn.

Dobu těžkých nespravedlností, kdy místo uznání a cti mu byla činěna různá příkoří, přemáhal uvážlivostí a vírou ve spravedlnost. Jeho koníčkem se staly dějiny našich zemí a Prahy, kterou miloval a poutavě o ní vyprávěl. V civilu se věnoval technickému studiu. Stal se stavebním konstruktérem a v tomto povolání uplatňoval svoje tvůrčí nadání.

I v civilním zaměstnání byl vážen pro svou moudrost, rozhled, optimismus, důvtip a dobrou náladu, kterou šířil ve svém okolí. Jako mezi vojáky i v civilním životě získával všude oblibu a úctu. Zemřel 20. listopadu 1977 a je pohřben na Olšanech. Za zvuku písně Moravo, Moravo jej doprovodili kamarádi letci a občané z rodných Kuroslep a okolí.

Ing. Stanislav Rejthar patří k předním čs. důstojníkům a vlastencům, kteří v boji proti fašistickým okupantům psali slavnou historii československého letectva. S nasazením života pomáhal čestně rehabilitovat letectvo a československou armádu po hanebném Mnichovu. Památka, činy hrdinství plukovníka a vlastence Ing. Stanislava Rejthara nebudou nikdy zapomenuty.

S M R Č E K Leonard, poručík

Narodil se 29. prosince 1915 v Budišově. Maturoval na gymnáziu ve Velkém Meziříčí a v srpnu 1939 odešel tajně s několika kamarády přes Slovensko do zahraničí. Příslušníkem čs. vojska v zahraničí se stal v Libanonu. Odtud byl dopraven lodí do Marseille. Když pak hitlerovské Německo napadlo Francii, Leonard Smrček sloužil jako letec ve francouzské armádě. Po kapitulaci Francie byl evakuován do Anglie.

Ve Velké Británii se stal příslušníkem 311. čs. bombardovací perutě. Prodělal řadu nočních náletů na hitlerovské Německo. V noci z 22. června

1941 provedl Wellington T-Tobruk nálet na Wilhelmshaven. Osádku letounu tvořili Vilém Bufka, 1. pilot, Alois Rozum, 2. pilot, Jan Hejna, přední střelec, Karel Valach, zadní střelec, Vilém Kronštatský, navigátor a Leonard Smrček, fotografista. Při návratu je nad Holandskem napadl německý Me 110. Hořící letoun

opustili pouze Rozum a Hejna, ostatní zmizeli beze stopy. Pilot Bufka se dostal z letadla v posledním okamžiku, dopadl na pobřeží a jako jediný přežil. U ostatních členů osádky je jako místo jejich smrti uváděno Nieuwe Niedrop.

V září roku 1942 byli jihlavským gestapem zatčeni Smrčkoví rodiče a sestra Hedvika. Po výslechu byl otec vězněn v Kounicových kolejích a matka s dcerou v koncentračním táboře ve Svatobořicích.

In memoriam byl Leonard Smrček vyznamenán Čs. válečným křížem a medailí Za chrabrost.

S O U K U P Oldřich, rotný

Narodil se 19. července 1920 jako syn hodináře v Moravských Budějovicích. Stal se vojenským pilotem a po okupaci naší země se mu podařilo ilegálně odejít do zahraničí.

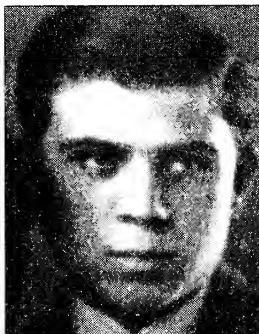
Ve Velké Británii byl zařazen jako pilot 311. čs. bombardovací perutě. Zúčastnil se mnoha náletů na města v hitlerovském Německu. Dne 12. března 1942 v 19.16 hod. startovalo několik letadel československé peruti k náletu na město Kiel. Jednu z posádek tvořili: velitel četař Jiří Fína, první pilot, druhý pilot Oldřich Soukup, navigátor poručík Jaroslav Kula, radista podporučík Josef Cibulka a střelci četař Alois Mezník a četař František Raiskup. Při náletu bylo jejich letadlo zasaženo protiletadlovým dělostřelectvem.

Ve 20.53 hod. bylo zachyceno jeho volání SOS.

Na základně naší letecké perutě nastalo vzrušení. Zasažený letoun každých pět minut po celou půlhodinu udával kurs, výšku, rychlost a polohu. Snažil se dostat co nejbližší k základně. Nad oceánem však byla silná bouře a západní vítr se hnal rychlostí 70 mil k německému pobřeží. Poslední zpráva velitele naší letky zněla: Přistávám na moři v pozici 53° 17' severní šířky a 03° 07' východní délky. Bylo to asi 100 km od anglických břehů. Nebyla nejmenší naděje, že by se posádka mohla udržet na rozbouřeném moři v gumovém člunu.

Ještě příštího dne večer, když letěly další svazky nad Německo, dostaly posádky příkaz, aby pátraly po světelných signálech. Všechny záchranné akce skončily bez úspěchu.

Náš krajan Oldřich Soukup je vzpomenut na panelu 94 v památníku letců v Runnymede.

S V O B O D A Jindřich, poručík

Narodil se 23. května 1917 v Třebíči. Jeho otec byl inspektorem městské policie. Jindřich Svoboda se stal vojenským letcem z povolání. Od března roku 1939, kdy byla čs. armáda okupanty rozpuštěna, pracoval jako úředník. Jeho koníčkem byl skauting. Jako voják a vlastenec se nemohl smířit s fašistickým otroctvím, do něhož byla vlast uvržena.

Dne 24. ledna 1940 se rozloučil s rodiči a navždy opustil rodnou Třebíč. Odjížděl vlakem ve 20.30 hod. do Brna. Příštího dne se v Kunovicích sešel se svým přítelem Vildou Kronštatským, rodákem z Prostějova, do té doby úředníkem Moravské banky v Třebíči. Byli domluveni na společném odchodu z vlasti.

V Kunovicích u Vildovy sestry přenocovali a 27. ledna v noci v doprovodu neznámého průvodce přešli hranice protektorátu na Slovensko. Tři a půl hodiny se brodili po pás vysokým sněhem. Ze Senice se pak vlakem dostali do Bratislavy. Tam se sešli s ilegálními pracovníky, zřejmě zaměstnanci Moravské banky a Legiobanky, a ti jim pomohli překročit hranice do Maďarska. Z maďarského Komárna se pak vlakem dostali do Budapešti. Tam byli ubytováni u dalších ilegálních pracovníků - u rodiny Molnárových.

Pomoc našli na francouzském konzulátě, který pro ně hledal jednu z únikových cest. Měli odejet cestou přes Chust. V Chustu však byli maďarskými četníky zadrženi. Vyslýchali je v Užhorodu a po výsledku uvěznil. Po určitém čase je poslali do Budapešti, kde byli další měsíce ve vězení. Dne 6. dubna 1940 byli odvezeni do Košic a příštího dne je zavezli na hranice, kde je předali slovenské pohraniční stráž.

Je pravděpodobné, že slovenští pohraničníci je předali zástupci Mezinárodního červeného kříže, neboť již 8. dubna nocovali v Košicích u české rodiny. Pod ochranou Mezinárodního červeného kříže jeli zpět do Budapešti a odtud, s pomocí francouzského konzulátu, byli dopraveni autem a povozy na jugoslávskou hranici. V noci 11. dubna již odjížděli z jugoslávské Subotice do Bělehradu. Tam je ubytovali v tzv. Českém domě a hlásili se na francouzském konzulátě.

Dne 18. dubna se s Jugoslávii rozloučili. Řeckem projeli hladce a 20. dubna dorazili do Istanbulu. Odtud pak 22. dubna cestovali do Skutari, pak vlakem přes Ankaru do Bejrútu, kam přijeli 25. dubna. Tam již byli očekáváni francouzskými vojenskými vozidly a ubytováni v kasárnách. Mezi tím se v Bejrútu vytvořil další čs. vojenský útvar. Dne 5. května odjeli s ním lodí přes Haifu a Alexandrii do Marseille, kam připluli 12. května 1940. Z Marseille odjela skupina čs. vojáků do Agde, kde se čs. vojenská jednotka formovala. Jindra Svoboda si v deníku poznamenal, že se v Anglii setkal s dalšími Třebičany. Jejich jména

však neuvedl.

V Agde byl zařazen k letecké skupině, již velel nadporučík Weber po škpt. Schejbalovi. Dne 23. května tam Jindra oslavil své třiačtyřicáté narozeniny. Skupina čs. letců pak dne 6. června 1940 odjela do Bordeaux, čímž záznamy v Jindrově deníku končí. Víme jen, že po kapitulaci Francie byl převelen s ostatními letci do Velké Británie. Po novém výcviku byl přidělen k dopravní letce v Hendonu. Chtěl však bojovat proti fašistickým okupantům své vlasti a tak na vlastní žádost byl převelen k 313. čs. bombardovací peruti.

Náletal celkem 24 operačních letů. Za dobré bojové výsledky byl povýšen na rotmistra a vyznamenán dvakrát Čs. válečným křížem 1939 a medailí Za chrabrost.

Když skončila válka čekali Jindrovi rodiče na návrat syna. Třebíččan major Luboš Novák, který v květnu 1945 projížděl rodnou Třebíč s obnovenou brigádou I. čs. armádního sboru, ujistil rodiče, že jejich Jindra žije. Vždyť se s ním před odjezdem z Anglie do Ruska loučil. Ale syn se nevracel. Zakrátko přišla úřední zpráva inspektorátu čs. letectva ve Velké Británii, v níž se rodičům oznamovalo, že jejich syn Jindřich Svoboda padl při plnění bojových úkolů. A koncem srpna roku 1945 přijel do Třebíče Jindrov kamarád jménem Batelka z Popovic u Náměště nad Oslavou, aby rodičům smutnou zprávu potvrdil a vyprávěl jim o posledním bojovém letu jejich syna.

Posádka letounu, v níž byl Jindra Svoboda i Batelka, dostala rozkaz, aby v noci ze 17. na 18. ledna 1942 bombardovala německé přístavní město Brémy. Letadlo řídil Jindra Svoboda. Jejich letka se jako první dostala nad Brémami do hustého ohně protiletadlové střelby. Letadlo dostalo zásah do jednoho motoru a pilot Svoboda byl střepinou zraněn. Řídil však letadlo až do chvíle, kdy z malé výšky a přesně na cíl shodil všechny bomby. Oslaben ztrátou krve předal pak řízení pilotu Sychrovskému a ten zamířil s poškozeným letadlem nad Holandsko. I tam však narazili na silnou protiletadlovou palbu, při níž byl zasažen i druhý motor. Návrat do Anglie už byl nemožný.

Pilot se rozhodl, že přistane na hladině Lamanšského průlivu, kam mohli dorazit asi za dvacet minut. Když však zjistil, že jsou prostříleny také gumové čluny a letadlo je poškozeno tak vážně, že není možné udržet stroj ve vzduchu ani patnáct minut, rozhodl se přistát na pevnině. Spatřil před sebou zelený komplex a domníval se, že je to louka. Zahájil proto přistávací manévry. Teprve při nízkém letu zjistil, že se nachází nad listnatým lesem. Nezbyvalo než se podat osudu.

Při nárazu letadla se utrhlo křídlo a spodek, v němž seděl téměř vykrvácený Jindra Svoboda s navigátorem a se střelcem. Všichni tři zahynuli. Batelkovi se podařilo vyskočit otvorem po utrženém křídle a s pomocí dalšího kamaráda vytáhl z hořícího stroje pilota Sychrovského s přeraženými údy. Tři zachránění členové posádky byli dopraveni do nemocnice v Tilbury a po uzdravení byli posláni do zajateckého tábora. Jakmile hitlerovci zjistili, že jsou Češi, poslali je do koncentračního tábora a chtěli je postavit před válečný soud. Než k tomu

došlo, byl koncentrační tábor osvobozen.

In memoriam byl Jindra Svoboda povýšen na poručíka letectva. Je pohřben na hřbitově Gilzerbaan Tilbury, A-I-22, Holandsko.

Š K O D A Antonín, rotmistr

Narodil se 25. prosince 1909 v Heřmanicích v domě č. 41 /obec byla zrušena při výstavbě jaderné elektrárny Dukovany/. Vyučil se mechanikem jízdních kol a stal se také cyklistickým závodníkem. Jako sedmnáctiletý byl cyklistickým mistrem Moravy a Slezska. Pracoval ve Zlíně u firmy, která prodávala a opravovala jízdní kola.

Základní vojenskou službu vykonával v Brně a ve Znojmě a dosáhl hodnosti desátníka. Když došlo k okupaci naší země hitlerovskými fašisty hledal cestu do ciziny, aby mohl pomáhat osvobozovat vlast. Útěk se mu zdařil až po třetím pokusu. Přes Maďarsko, Jugoslávii a Řecko se dostal do Sýrie a odtud byl dopraven lodí do Francie. Ve francouzském Agde byl zařazen do čs. vojenské jednotky spolu se svým krajanem Adolfem Opálkou z Rešic.

Po kapitulaci Francie byl převezen do Velké Británie. V Anglii sloužil v naší zahraniční armádě na několika místech a získal odbornost leteckého mechanika. V této funkci sloužil u 312. československé stíhací perutě. Na konci války měl hodnost rotmistra. Byl vyznamenán čs. válečným křížem 1939 a řády anglickými.

Po válce se oženil s Angličankou a ve Velké Británii našel i svou životní existenci. Několikrát navštívil maminku a sourozence. Naposledy byl na návštěvě u příbuzných v Rešicích a v Hrotovicích v roce 1990.

III. VÝSADKÁŘI

B A R T E J S Jan **štábní kapitán**

Narodil se 24. listopadu 1914 v Třebíči v dělnické rodině. V rodném městě vystudoval gymnázium a v roce 1934 maturoval. Prezenční vojenskou službu nastoupil 16. července 1934 u 27. pěšího pluku v Uherském Hradišti. Tam absolvoval školu pro důstojníky pěchoty v záloze 7. divize. Jako podporučík byl v lednu 1936 převelen k pěšímu pluku č. 8 "Slezskému", v Místku. Zůstal důstojníkem z povolání, od 1. srpna 1936 v hodnosti poručíka.

Jan Bartejs patřil k těm vlasteneckým vojákům, kteří dne 15. března 1939 v kasárnách v Místku vystoupili se zbraní v ruce proti fašistickým okupantům. Krátce po střetu s hitlerovskou armádou uprchl do Polska. Dne 13. dubna 1939 byl v Krakově prezentován u čs. vojenské skupiny "R,,," evidenční číslo 154.

Z Polska byl převezen do Francie a dne 22. května 1939 byl přijat do výcvikového tábora čs. jednotky v Agde. Po kapitulaci Francie v roce 1940 byl evakuován do Velké Británie. Přijel tam 12. července 1940 lodí Neuralie. V Anglii se stal příslušníkem 1. čs. brigády a byl povýšen na nadporučíka. Absolvoval Battle school a Assault course, výcvik parašutistický, tělovýchovný, radiotelegrafický, zpravodajský, minometný a dělostřelecký.

V roce 1944 byl ustanoven velitelem výsadku do okupované vlasti. Dne 16. dubna 1944 byl letecky přemístěn na leteckou základnu do Itálie a 4. května odstartoval ze základny jako velitel výsadku s názvem "Potash,,,".

Tento výsadek seskočil na území Moravy v noci ze 4. na 5. května 1944 mezi obcemi Slušovice a Ostrata. Tvořili jej: nadporučík Jan Bartejs, rotný Stanislav Zuvač, rotný Oldřich Pelc a četař asp. Josef Machovský. Po patnácti minutách se všichni sešli a ukryli padáky. Po zakopání všeho materiálu se vydali na pochod. Cílem jejich cesty byly Vsetínské vrchy. Pochodovali dvě noci a dostali se do blízkosti obce Držková. Byli již značně unaveni a proto se rozhodli zakopat jednu vysílací stanici pod skálou.

Po té se nečekaně setkali s člověkem, který jim ukázal malou jeskyňku ve svahu, kde ho měli čekat s tím, že jim donese teplé jídlo. Zatím však para-

šutisty udal gestapu. Výsadek Potash totiž přistál v prostoru, který gestapo systematicky prohledávalo, neboť před třemi týdny tam seskočila skupina Clay a asi 35 km severněji skupina Carbon. Kromě toho, v předvečer přistání Potashe byli ve Valašském Meziříčí zastřeleni tři Němci, takže celý nacistický aparát v kraji byl v pohotovosti.

Gestapáci obklíčili místo, kde se parašutisté ukrývali, a chtěli je překvapit. Narazili však na Oldřicha Pelce, který držel stráž. Pelc zahájil palbu a kryl útek svých druhů. Bartejs a Machovský skočili ze skály a prchali společně, útek se podařil i Pelcovi, nakonec unikl i Zuvač. Avšak za čtyři dny Zuvače gestapo dopadlo, když byl na několika adresách odmítnut a v Radvanicích dokonce udán.

Rozptýlení parašutisté se probíjeli na vlastní pěst.

Bartejs a Machovský se pokusili uchytit se na adresách, které dostali v Londýně, ale bez úspěchu. Na čas odešli na Slovensko a koncem června 1944 se vrátili. Zraněný Pelc na adresách také neuspěl, ale koncem roku 1944 mu partyzáni umožnili setkání se zbylými parašutisty ze skupiny Carbon.

Gestapo mělo v rukou Zuvače a s jeho pomocí se pokusilo sehrát nebezpečnou rádiovou protihru s londýnskou centrálou. Avšak Zuvačovi se podařilo gestapáky oklamat a ocitl se za to v koncentračním táboře. Protihra, nazvaná hitlerovci "Vltava,,, skončila Zuvačovou zásluhou pro hitlerovce neúspěšně, což bylo velké štěstí pro domácí odboj.

Velitel výsadku nadporučík Jan Bartejs působil v týlu nepřítele ve spolupráci s partyzány ze Slavkova, Nivnice, Uherského Brodu i s jinými až do osvobození Sovětskou armádou.

Jan Bartejs byl vyznamenán čs. medailí Za zásluhy I. stupně, čs. medailí Za chrabrost, Čs. válečným křížem 1939, Pamětní medailí se štítkem Francie a Velké Británie 1944.

Po osvobození pracoval Jan Bartejs ve zvláštní skupině hlavního štábu min. národní obrany. Od 1. listopadu 1945 byl povýšen na štábního kapitána a dnem 1. listopadu 1945 byl přeřazen k pěšímu praporu 48. pluku do Pelhřimova. Za měsíc byl povolán zpět na MNO a od 18. prosince 1945 vedl kurs cvičitelů padákových jednotek v Milovicích. Odtud byl převelen do Tábora a tam byl dne 31. října 1946 bez udání důvodu propuštěn z armády. Dne 29. září 1949 mu byla odňata vojenská hodnost a po té byl ve vykonstruovaném procesu odsouzen. V roce 1952 byl propuštěn z vězení s tím, že Státní soud jej již dne 15.12.1950 zprostil obžaloby. Od roku 1952 byl zaměstnán jako dělník u Okresního stavebního podniku v Třebíči až do své smrti dne 11. března 1963.

B E Z E G A Michal **poručík**

Narodil se 20. října 1917 v Kalečině na Zakarpatské Ukrajině. V rodné obci pracoval jako lesní dělník. Když došlo k okupaci Zakarpatské Ukrajiny Maďary, přešel hranice do SSSR. Tam prošel několika internáčními tábory. Nejprve pracoval jako dělník v Sanoku a nakonec se dostal až na Ural, kde pracoval na stavbě komunikací.

Michal Bezega byl české národnosti a tak když se dověděl o založení naší vojenské jednotky v Buzuluku, ihned se do ní s dalšími kamarády přihlásil. V Bu-

zuluku byl přijat začátkem roku 1943 a v říjnu téhož roku byl zařazen do parashutistického výcviku. V Jefremově se tehdy tvořila 2. paradesantní brigáda a jejím základem byli slovenští vojáci, kteří dezertovali z tzv. rychlé slovenské divize. Michal Bezega nikdy nepomyslel na to, že by se mohl stát výsadkářem. Ale již v březnu 1944 ukončil výsadkářský kurs a byl převelen ke 2. paradesantní brigádě do Proskurova. Tam se znovu v blízkosti fronty připravoval pro boj v týlu nepřítele.

Když byla zahájena Karpatsko-dukelská operace byl Michal Bezega velitelem eskorty 2. paradesantní brigády a vzdušnou cestou dopravoval proviant a munici povstaleckým jednotkám do hor a na polní letiště Tri duby. Na boje v Karpatsko-dukelské operaci často vzpomínal. Zvláště měl v živé paměti letiště u Krosna, které se v té době stalo domovem letců a výsadkářů. Zúčastnil se též bojů v Dukelském průsmyku. Byl tam raněn do ruky a léčil se ve vojenské nemocnici ve Lvově. Ale zakrátko požádal o návrat na frontu. Ke 2. paradesantní brigádě se však již nevrátil, neboť v bojích utrpěla velké ztráty a zbylí výsadkáři byli připojeni k 1. a ke 3. paradesantní brigádě. Michal Bezega se stal příslušníkem štábní rotý a s ní jako velitel čtyř prošel boji na území republiky. Konec války jej zastihl v hodnosti rotného blízko Postějova. Tehdy se dověděl, že dva jeho bratři padli v bojích za svobodu vlasti.

Po osvobození se Michal Bezega usadil v Číchově na Třebíčsku, kde začal pracovat jako lesní dělník. Tamtéž se později stal lesníkem.

Za podíl na osvození vlasti byl Michal Bezega vyznamenán Čs. válečným křížem 1939, pamětní medailí Za pobědu nad Germanií, Dukelskou pamětní medailí, pamětní medailí Slovenského národního povstání a mnoha dalšími řády a medailemi. Byl povýšen do hodnosti poručíka v záloze.

Také v civilním životě se osvědčil jako svědomitý a houževnatý pracovník a získal vyznamenání Za vynikající práci. Zemřel 23.1.1994.

K U B I Š Jan, štábní kapitán

Dne 27. května 1942 se v zatáčce tehdejší Kirchmayerovy ulice v Praze-Libni Pod vychovatelnou ozval výbuch. Českoslovenští vojáci, vyslaní z Londýna, tam provedli atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Granát na esesáckého hrdlořeza hodil náš krajan Jan Kubiš.

Hrdina vlastenec Jan Kubiš se narodil 4. ledna 1915 v Dolních Vilémovicích. Jeho otec byl obuvníkem. Šil obuv pro třebíčské obuvnické továrny. Maminka dřela na polích u místních sedláků. Narodily se jim čtyři děti: prvorozený Rudolf, po něm Jan, dále pak Františka a Jaroslav. Obuvníku Kubišovi

brzy zemřela manželka a tak zůstal sám se čtyřmi dětmi. Oženil se po druhé a vzal si vdovu Marii Dusíkovou. Ta přivedla do manželství svých pět dětí. Spolu pak měli ještě další čtyři. Postupně přišla na svět nejprve děvčata - Marie, Vlasta, Jitka a jako poslední František. Mezi Jendou a posledním Františkem byl rozdíl patnáct let. Osm dětí mělo příjmení Kubišovi, pět se jmenovalo Dusíkovi. Původní příjmení jim později zachránilo život.

Nejstarší Rudolf Kubiš se vyučil krejčím a později si otevřel dílničku v Masných krámech v Třebíči. Jenda již od dětství pracoval u sedláků. Když vychodil školu, sloužil jako čeledín v Rudíkově. Pracoval tam až do nástupu do základní vojenské služby. Po jejím skončení zůstal v armádě jako dělesloužící v hodnosti rotného. Po okupaci naší země hitlerovským Německem byl demobilizován. Vrátil se domů do Dolních Vilémovic a pracoval jako dělník v cihelně.

Jako voják a vlastenec se nesmířil s okupací rodné země a hledal cesty do zahraničí. Když se jednoho dne v roce 1939 nevrátil z práce, rodina tušila, že odešel do ciziny. Domněnka byla potvrzena, když jim Jenda poslal lístek z Polska.

Do Anglie se Jan Kubiš dostal přes francouzské Agde jako většina našich vojáků. Chtěl bojovat proti okupantům a proto se přihlásil do výsadkářského výcviku s vědomím, že bude vysazen v okupované vlasti.

Dne 28. prosince 1941 odlétaly tři výsadkové skupiny s označením Silver A, Silver B a jako třetí byla na palubě letounu skupina Antropoid. Skládala se z rotmistrů Gabčíka, krycí jméno Zdeněk Vyskočil, zámečník, a Jan Kubiš, krycí jméno Ota Strnad, dělník. Poslední dva přijali nejtěžší úkol - provést atentát na zastupujícího říšského protektora SS gruppenführera a generála policie Reinharda Heydricha.

Kubiš a Gabčík seskočili u Nehvizd poblíž Prahy a dostali se do styku s pražskou sokolskou organizací OSVO /Obec sokolská v odboji/, známou pod názvem Jindra. Tato organizace se o ně starala před i po atentátu. V přípravě atentátu spolupracoval Kubiš s krajanem Adolfem Opálkou. O jejich činnosti v domácím odboji bude pojednáno zvlášť. In memoriam byl Jan Kubiš povýšen na štábního kapitána pěchoty v záloze. V roce 1940 byl vyznamenán Čs. válečným křížem 1939 a francouzským Croix de Guerre 1939.

Vyznamenání in memoriam:

1942 - druhý Čs. válečný kříž 1939

1944 - Čs. vojenská pamětní medaile se štítkem F-VB, třetí Čs. válečný kříž 1939

1947 - Certificate of the KING s Commendation,

1949 - Zlatá hvězda čs. vojenské vyznamenání - Hvězda I. třídy Čs. vojenského řádu Bílého lva Za vítězství.

1968 - nejvyšší čs. vojenské vyznamenání - Hvězda I. třídy Čs. vojenského řádu Bílého lva Za vítězství.

V zastoupení převzal toto vyznamenání z rukou armádního generála a prezidenta republiky Ludvíka Svobody Kubišův bratr František, jediný z nejbližších příbuzných, který zůstal naživu.

O P Á L K A Adolf major

Patří k významným českým parašutistům, vyslaným z Velké Británie. Narodil se 4. ledna 1915 v Rešicích, okres Znojmo. Když mu zemřela maminka, vychovávala chlapce jeho "tetěnka,, jak ji v obci nazývali. Vystudoval obchodní akademii v Brně a po té absolvoval vojenskou akademii v Hranicích. V létě roku 1938 byl vyřazen jako poručík čs. armády. Byl přidělen ke 2. horskému pluku v Ružomberku. Služba vlasti se mu stala ctí a smyslem života.

Po 15. březnu 1939, po rozpuštění čs. armády, měl být zařazen jako učitel na učňovskou školu. Chtěl však bojovat proti okupantům a proto dne 26. června 1939 odešel tajně se svým bratrancem Františkem Pospíšilem do Polska. Jeho snoubenka z Hrotovic později vzpomínala:

„Šli na výlet do Beskyd. Jen já a teténka Opálková jsme věděly, že odchází do Polska do čs. armády, která se tam tvořila. Krátkou dobu před tím spálil všechnu naši korespondenci, totéž jsem na jeho prosbu udělala i já. Ráno před odchodem jsem ho naposledy vyfotografovala. Snímek je neveselý, jako bylo celé loučení, protože jsme nevěděli, do čeho jde...“

Adolf Opálka se dostal do Francie, kde sloužil jako seržant v cizinecké legii v Alžírsku. Po vypuknutí války, když hitlerovci vpadli do Francie, bojoval jako poručík 3. čs. pěšího pluku utvořeného v Agde. Po ústupu a po porážce Francie se mu podařilo přejít do Velké Británie, kde působil jako poručík 1. čs. brigády v Kinetonu.

Důstojník Opálka byl vzdělaný a nadaný člověk. Ovládal němčinu, francouzštinu, polštinu, srbštinu, ruštinu a angličtinu. S bratrancem Pospíšilem byli mezi prvními, kteří se hlásili do parašutistického výcviku, aby mohli bojovat v týlu okupantů, přímo na území vlasti. Výsadekářský kurs absolvoval s vynikajícím výsledkem a byl povýšen na nadporučíka.

Po výcviku byl nadporučík Opálka jmenován velitelem tříčlenného výsadku, který dostal jméno „Out distance“, a měl podpořit výsadekáře, kteří byli vysazeni již koncem roku 1941 s úkolem vykonat soud nad krvavým zločincem Reinhardem Heydrichem. Jako velitel měl Opálka k dispozici dva muže: rotného Karla Čurdu /později neblaze proslulého zrádce/ a statečného desátníka Ivana Kolaříka, který později, začátkem dubna 1942 v blízkosti Zlína spáchal raději sebevraždu, než aby živý padl do rukou gestapa. Již při sestavování výsadku protestoval Opálka proti zařazení Čurdy do výsadku a poukazoval na jeho špatné povahové rysy.

Pararaj „Out distance“, byl vysazen v noci z 27. na 28. března 1942 v prostoru obce Ořechov u Telče místo plánovaného prostoru Tábor-Vlašim-Pelhřimov. Opálka si při doskoku pohmoždil nohu a Kolařík ztratil své osobní doklady i fotografii své snoubenky. A navíc - jeden balík s materiály nenašli. Za takových okolností nemohli postupovat společně a již v Anglii bylo dohodnuto, že se sejdou v Lázních Bělohradu. Adolf Opálka, používající krycí jméno Král, zamířil do rodných Rešic, aby si tam vyléčil zranění. Na Opálkův tajný příchod vzpomínala jeho snoubenka:

“V noci ze soboty 28. března 1942 na Květnou neděli se najednou objevil doma v Rešicích. Byl shozen letadlem v noci na 28. března někde v okolí Okříšek. Padák spálil a vydal se k domovu. Šlo se mu špatně, protože si při doskoku trochu pohmoždil pravou nohu v nártě, pravděpodobně si nalomil některou záprstní kost. Šel nejdříve směrem k Moravským Budějovicím, pak k Hrotovicím. Měl chuť dát se s někým do řeči, cítil, že je doma, ale nesměl. Jen jednou neodolal, zeptal se něco malého děvčete, které spěchalo do školy. Šel ve dne v noci, čepici staženou do očí, límec kabátu ohnutý, přes vesnici pokášlával, kapesník v ústech, aby ho snad nepoznali. V Hrotovicích byl k večeru. Chtěl se zastavit v Dalešicích, kde jsem dříve učila, pak si to rozmyslel.

Za křižovatkou v lese odbočil k Novým Dvům, potom údolím k Rouchovánům a lesem až do Spáleného mlýna. Myslel, že tam stále bydlí hajný

A. Opálka, ale mlýn byl opuštěn. Musel tedy do Rešic. Šel zadem po Olešné a zahradou k tetěnce...

Byl velmi unavený a promoklý. Brzy ráno odnesla tetěnka všechno jeho oblečení k Zuzaně Opálkové, ať to spálí... Celé dny proležel Adolf ve světnici nebo proseděl v kuchyni na malé stoličce, kam nebylo oknem vidět. Noha stále bolela. Jen večer, oblečen do ženských šatů, vyšel na dvůr a na zahradu. Já jsem se s ním setkala až na Zelený čtvrtek...

Vypadal dobře, všechno jako dřív. Vlasy stejně učešané, vyholené, o trochu statnější, mužnější a nezvykle vážný.

Humor, kterým jindy sršival, byl docela pryč. Nevěděli jsme, kde začít s vyprávěním. Vyptával se na známé lidi z celého okolí, byl překvapen, kolik jich je pozavíraných a dokonce mrtvých...

Tetěnka říkala, ať zůstane co nejdéle doma, ale Adolf nechtěl. Proto prý sem nepřišel, a věčně hledal v inzerátech nějaké smluvené značky. Pak že musí do Prahy. Všechno měl už dávno schystané, stále připravený na útěk oknem ze světnice do zahrady. Byl nádherně vybaven revolvery, spoustou peněz /samými markami/, zvláštními výživnými pilulkami i jedy na otrávení. Je- nom potravinové lístky neměl... Tetěnka mu dala své lístky, já jsem je v Hroto- vích vyměnila za lístky pro cestující.

Ve čtvrtek 9. dubna 1942 brzy ráno odešel Adolf z domu..Šel oklikami na nádraží do Kralic, odtud vlakem ku Praze... Měli jsme smluveno, že mě bude Adolf psát přes známé z Vyškova....

Adolf Opálka se potom přihlásil u Jana Vojtíška u Lázní Bělohradu, jenž uveřejnil v Národní politice předem dohodnutý inzerát, že koupí slovník jazyka českého. Od Vojtíška vedla Opálkova cesta do Pardubic, kde působil nadporu- čík Alfréd Bartoš se svou výsadkovou skupinou "Silver A.". Měl vysílačku a spojení s Kubišem a Gabčíkem, kteří v té době žili u Prahy na jednom velko- statku. Pomocí Bartoše se mohl Opálka spojit s touto dvoučlennou skupinou, jež měla za úkol provést atentát na Heydricha. Tak se dostal do středu všeho dění. A poněvadž byl z pražských výsadkářů hodnostně nejstarší, vystupoval v určitých chvílích jako velitel. Velitelem byl také v posledních okamžicích sku- piny - při hrdinné obraně v kryptě kostela Cyrila a Metoděje.

Nadporučík Opálka se zúčastnil také akce plzeňské, kdy parašitusté Kubiš a Gabčík dostali za úkol připravit bombardování Škodovky. Zúčastnil se i ně- kolika schůzek, na nichž se jednalo o provedení atentátu a vyjasnění některých technických problémů.

V Praze poskytovaly úkryt nadporučíku Opálkovi dvě statečné ženy. Byla to především paní Božena Kropáčková, u níž Opálka bydlel nejdéle. Muže jí okupanti věznili na Pankráci a se dvěma dětmi vzala mlčky na sebe další ob- rovskou zodpovědnost. Denně se starala o Opálkův klid, bezpečí, denně shá- něla jídlo a vše co potřeboval. Dávala tím v sázku nejen vlastní život, ale i ži- voty svých dětí.

Druhou takovou vlastenkou byla paní Tereza Kasprová, bydlící v té době na Velvarské ulici v Praze-Dejvicích. Ani ona neměla lehký život. Manžela jí okupanti popravili, takže zůstala sama s malou sedmiletou Alenkou. Nedala se zlomit žalem nad smrtí manžela a obětovala klid svého domova velké vlastenecké věci. Nadporučík Opálka byl v jejím bytě v nejhorší dny, přes atentát a pozdější domovní prohlídky až do 30. května 1942.

Adolf Opálka byl křišťálově čistý, čestný, rozvážný a odhodlaný člověk, velký vlastenec. I v temnu kostelní krypty, kam se uchýlil zcela dobrovolně za svými kamarády, neboť jemu gestapo na stopu nepřišlo, dokázali českoslovenští vojáci pod jeho velením své odhodlání dát za svobodu vlasti i to nejceněnější - vlastní život.

In memoriam byl Adolf Opálka jmenován majorem pěchoty a byla mu udělena další vyznamenání: 1942 - Čs. válečný kříž 1939, 1944 - Čs. vojenská pamětní medaile se štítkem F-VB, 1945 - druhý Čs. válečný kříž 1939, 1947 - Certificate of the KING's Commendation, 1949 - Zlatá Hvězda Čs. vojenského řádu Za svobodu, 1968 - Hvězda I. třídy Čs. vojenského řádu Bílého lva Za vítězství.

Památce Jana Kubiše a Adolfa Opálky

Kubišovy rodné Dolní Vilémovice na Třebíčsku a Opálkovy Rešice na Znojemsku jsou od sebe vzdáleny jen nějaké dvě desítky kilometrů. Ale Kubiš s Opálkou se poznali až za války ve Velké Británii. Na své blízké a na svůj kraj v okolí Hrotovic vzpomínali hlavně v kursu pro výsadkáře. Věděli, že budou vysazeni v ujařmené vlasti a že proti okupantům budou bojovat v těžkých podmínkách. V průběhu kursu pak přijali úkol nadmíru těžký - odstranit úhlavního nepřítele českého národa - krvavého Heydricha.

SS obergruppenführer a generál policie Reinhard Heydrich vládl v Čechách a na Moravě od 20. září 1941. Do Prahy ho poslal Hitler. Potřeboval tu rázného a bezohledného nacistu.

A Heydrich se činil. Hned po příjezdu do Prahy - 28. září - v den svátku „patrona země české“ knížete Václava, vyhlásil stanné právo a podepsal první část rozsudků smrti. Zlověstnými červenými plakáty dal oznámit smrt generálů Vojty, Bílého, Horáčka, Doležala, Šáry, důstojníků Balabána, Dvořáka, Kaspera, na popraviště dal přivést komunistické funkcionáře a redaktory O. Synka, Fr. Taussiga, V. Hakena, Jana Krejčího, Václava Křena, Vratislava Šantrocha, členy Sokola a řady příslušníků inteligence, dělníků, řemeslníků, učňů, studentů, Řady popravených rostly.

Za několik dnů na tajné schůzi oznámil Heydrich nacistickým pohlavářům cíl svého poslání: „...Tento prostor se jednou musí stát německým a Čech tady nemá už konec konců co pohledávat!...“ Přišel tedy „s českou verbeží zatočit“!

Bylo 27. května 1942 - deset hodin a třicet minut. Na Kirchmayerově třídě v Praze-Libni čekají čtyři českoslovenští vojáci - Jan Kubiš, Josef Gabčík, Adolf Opálka, Josef Valčík. Každou chvíli tu má projíždět vůz říšského protektora SS gruppenführera Heydricha.

Kubiš si utírá čelo. Takhle teplo mu bývalo, když pracoval v cihelně ve Vilémovicích. Naproti na chodníku hlídá Opálka. Zatím dělal, že mládence nezná. Kubiš má na sobě proužkované šaty. Šil mu je bratr Rudolf, co bydlí v Třebíči. Nedávno tam za ním byl. Ale to už se dívá směrem k Valčíkovi. Valčík se odlepil od zdi a v ruce se mu zablýsklo zrcátko. Kubiš cítí své tlukoucí srdce. Obrací se na Gabčíka a řekne - Jede...

Blíží se velký černý mercedes. Vedle šoféra - on, zpupný kat Heydrich. V tu chvíli skočí do jízdní dráhy Gabčík. Napřáhne automatickou pistoli, zamíří - šofér civí na automat - Heydrich sahá po pistoli - Gabčík stiskne spoušť - ale rána nevychází. A mercedes jede - jede... . Vtom Jenda Kubiš jako blesk sáhne do aktovky, odjistí - hodí! Výbuch... .

Je deset hodin a třicet jedna minuta. Právě byl proveden atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.

Proti vrahovi českého lidu vystoupili českoslovenští vojáci Gabčík, Kubiš, Opálka a Valčík. Dva z hrdinů byli chlapci z našeho kraje.

V malém obchůdku v třebíčských Masných krámech krejčoval Rudolf Kubiš. Když se na nárožích objevily krvavě červené plakáty s podobiznou Josefa Valčíka a nabídkou deseti milionů korun za oznámení jmen pachatelů atentátu - jedině krejčí Kubiš věděl, že dalším národním mstitelem je jeho mladší bratr Jenda.

Okupanti vyhlásili stanné právo. Lidé zavírali dveře svých domů už o šesté hodině večerní. Chodili beze slov, snad se báli už i sami sebe. Rozhlas oznamoval jména dalších desítek a stovek zavražděných vlastenců. Hitlerovští fašisté se vraždami mstili za Heydricha. Pak přišla zlá zpráva: Atentátníci na Heydricha dopadeni!

Černé limuzíny gestapa zastavily před četnickou stanicí v Třebíči. Jedna z nich se objevila také před malým obchůdkem v Masných krámech. A v příštích dech přijížděly přišery znovu a znovu. Gestapáci si přivezli dokonce autobusy a nákladní auta. Posadili na ně matky s rudýma očima od pláče a s nemluvnaty na rukou, vedle nich rolníky v halenách, kteří před chvílí v senoseči odložili kosy. Černé limuzíny rozvážely další děs po ulicích města a po vesnicích.

Celkem dvěstěšedesát sedm lidí, nosících jméno Kubiš, i vzdálených příbuzných, odvezli do koncentračního tábora v Terezíně. Mnozí z nich se už nikdy víc neviděli. Ale na těch autech poznali, že jsou opravdu příbuzní, že jsou skutečně pokrevními bratry, že jsou všichni stejně vinni - protože jsou Češi.

Marie Dvořáková z Dolních Vilémovic ve svých vzpomínkách uvedla: „Jakmile se gestapo dovědělo, že atentát provedl Jan Kubiš z naší vesnice, bylo zle. Jako krvelačné šelmy se vrhli gestapáci na naši vesnici. Tehdy jsme s určitostí očekávali, že nás stihne osud Lidic. Byl to hrozný pocit, který se nedá vyličit. Ve vesnici se nic nedělalo, nevařilo se, nejedlo se, ba ani nespalo. Celých čtrnáct dnů, den co den přijíždělo gestapo v černém autě a vždy někoho z příbuzných Jana Kubiše odvezlo.

Obecní sluha Jan Vídeňský byl posílán pro ty členy rodiny, které mu vypsali na papírek a musel je dovést k radnici a nebo do obecní kanceláře, tehdy v bývalém velkostatku. Starostou byl Karel Tůma.

Po výslechu je nacpali do auta pod plachtu, častovali je urážkami a odvezli, nikdo nevěděl kam. Nedalo se proti tomu nic dělat. S hrůzou jsme pozorovali ono černé auto, když přijelo do vesnice a odhadovali, co se bude dít. Byli jsme poschovávaní a jen skulinami ve vratech a ve střeších se dívali na to hrůzné divadlo. Do třetího pokolení všechny z rodu Kubišů odvezli. Bylo jich třicet sedm.

Tehdy byla naše vesnice ze všech stran fotografována. Při odjezdu mělo auto poruchu a proto fotografové přespali u starosty. Prozradili, že fotografie mají sloužit k určení zaměřovacích bodů. Z toho jsme usuzovali, že nás stihne zlý osud. Matka Jana Kubiše byla v té době v nemocnici v Třebíči. Měla být

propuštěna, ale primář Konečný věděl o čem jde a pobyt jí v nemocnici prodlužoval jak mohl. Odvozu gestapa však neušla. Odvezli ji přímo z nemocnice. Přišla však do jiného transportu a tak ušla jisté smrti a dočkala se osvobození...”

Hitlerovští fašisté se krvavě mstili také na pravoslavné církvi, v jejímž pražském chrámu našli výsadkáři úkryt. Hitlerovci zavraždili biskupa Gorazda, pražské kněze i s jejich manželkami, a vedoucí církve. I pro třebečského pravoslavného kněze Leixnera přijelo 26. září 1942 gestapo. Zatklí ho v Opatově, když tam přijel autobusem na pohřeb. Pohřeb se již nesměl konat. Faráře Leixnera uvěznil. Kostely vyrabovali a uzavřeli. Pokladníka třebečské náboženské obce, řídicího učitele J. Novotného, umučili ve vězení v Brně.

K vypátrání parašutistů pomohla okupantům zrada. Ale živé je nedostali. Trvalo mnoho hodin, než přemožení obrovskou přesilou leželi všichni mrtvi na chodníku před cyrilometodějským kostelem v Praze. V temnu kostelní krypty dne 18. června 1942 v hrdinském boji padli vojáci-vlastenci Jan Kubiš, Josef Gabčík, Adolf Opálka, Josef Valčík a jejich kamarádi výsadkáři Josef Bublík, Jan Holý a Jaroslav Švarc.

Členové početné rodiny Kubišovy a jejich příbuzní byli na podzim roku 1942 hitlerovci zavražděni v koncentračním táboře v Mauthausenu. Z nejbližších příbuzných Jana Kubiše zůstal na živu jenom jeho nejmladší bratr František. Bylo mu tehdy čtrnáct let. A tak jen on jediný mohl podat svědectví o krutém vyšetřování členů rodiny. O tom, jak měli identifikovat bratra Jendu, vypověděl:

„Nevím, kterého dne to bylo, když bachař vyvolával jména bratrů, otce a moje. Museli jsme nastoupit do připraveného “antonu,“. Za jízdy jsme spolu nemohli promluvit ani půl slova. Hlíдали každý náš pohyb. Přivezli nás do nějaké vily, ve které už bylo hodně lidí z většího okruhu naší rodiny. Stáli jsme na chodbě vedle sebe, obličejem ke zdi. Všiml jsem si, že lidé po zvolání jména vcházel jednotlivě do nějaké místnosti. Pak přišla řada na nás.

První šel dovnitř Ruda, za ním Jarek, pak táta. Když šel Jarda zpět kolem mě, nahrál zakopnutí o koberec a šeptl: “Nepoznáváš!“, Jeden z gestapáků ho začal surově bít.

Zavolali mé jméno. Vešel jsem do veliké půlkruhové dobře osvětlené místnosti. Uprostřed stál dlouhý oplechovaný stůl, po stranách stáli gestapáci v uniformách i civilové. Německý překladatel mi řekl, abych šel okolo stolu a pečlivě se díval. Hrůzou se mi zastavil dech. Na stole bylo sedm lidských hlav, naražených na podstavcích. Jako ve snách jsem prošel kolem nich.

“Znáš někoho!“, zařval esesák. Odpověděl jsem, že ne. Musel jsem kolem stolu zpět. Ukázali mi jednu z hlav, jestli mně něco nepřipomíná. Řekl jsem, že nikoho neznám a nikdy jsem neviděl - díval jsem se do mrtvých tváří hrdinů.

Jendova hlava byla třetí z pravé strany. Bezpečně jsem ho poznal. Také podle jizvy, kterou měl na spánku po úrazu. Znovu dotaz a moje záporná odpověď. Někdo na mě zařval: “Abtreten!“, Musel jsem se moc ovládat, abych došel ke dveřím. Odvezli nás zpět.“

Když odlétali z Anglie věděli, že jim v ujařmené vlasti půjde o život. Už před odletem napsali poslední vůli. Uchoval se i poslední dopis Jana Kubiše, určený bratrovi a švagrové. Na sedmi stránkách popsal strastiplnou cestu do Anglie a v závěru napsal: „Dnes bych rád věděl, co asi o mně říká otec, zdali je na mne hrdý, že aspoň já jsem se zúčastnil odboje a tak zastoupil rodinu a naši vesnici... Rád bych tam ještě mezi vás jedenkrát zavítal a s vámi se potěšil... Já s mojím úkolem budu vydán smrti vstříc a nevím, zdali vyvážnu.“

Na Jendu Kubiše vzpomínala také jeho dívka, s níž se seznámil při plnění úkolu v Plzni. Uvedla: „Hezky mluvil o své mamince a tatínkovi... Ota (Kubišovo krycí jméno) zahynul v kryptě, zůstal mi jen jeho lístek a dopis. Pamatuji se, že když odjížděli, řekl mi, že jednou - až bude po válce - pojedu s ním na Moravu k rodičům, aby mě představil jako svou nevěstu. Slíbili jsme si, že se vezmeme...“

A Adolf Opálka? Také on se krátce před atentátem setkal se svým děvčetem. Vzpomínala, že „se těšil na léto, že se třeba potajmu podívá domů, do lesů k řece Rokytné... Při loučení nadhodil, že ho čeká něco velmi nebezpečného. Kdyby zahynul, ať mu dáme na hrob nápis psaný na lístku, který mi vtiskl do ruky.“

Poslední přání Adolfa Opálky, napsané na lístku, znělo: Toto napište na nějaký kámen a postavte jej tak, abych byl mezi svými v Rešicích:

HONNEUR et DISCIPLINE

VALEUR et FIDELITÉ

Adolf Opálka

Poručík, horský pěší pluk 2, Ružomberok, ČSR

Sergent, Mlle, 85525, 1er Rgmt Legion Etrangère, Sidi bel Abbés, Alžír

Sergent, Ilème R. T. S (senegalští střelci) Oran

Poručík, 3. čsl. pěší pluk, Agde, France

Nadporučík, 1. čsl. brigáda, Kineton, England

Rešice, ČSR

M U S I L Leopold, rotmistr

Narodil se v Třebíči 15. listopadu 1911. Byl zařazen do výsadku s názvem Tungsten. Tvořili jej pouze dva členové a to kapitán Rudolf Pernický a rotmistr Musil. Výsadek Tungsten startoval ze základny v Itálii již 7. října 1944 spolu se skupinou Platinium, avšak letadlo se pro mlhu musilo vrátit.

Vysazení se podařilo dne 21. prosince 1944, kdy Tungsten letěl společně s výsadkem Embassy. Měli být vysazení na Českomoravské vysočině, avšak chybou navigace seskočili u obce Kaňk na Kutnohorsku. Přemístili se pak do Nového Města na Moravě, kde našli úkryt u Cyrila Musila, spolupracovníka odbojové skupiny R 3. Skupina Tungsten nebyla vybavena vysílačkou, pouze eurekou, tj. radarovým přístrojem na navádění letadel.

Kapitán Pernický měl za úkol navázat spojení s vedením odbojové skupiny Rada tří a s výsadkáři skupiny Calcium, zároveň také vybrat plochy, vhodné pro shoz zbraní a materiálů. Rotmistr Musil byl vycvičen pro obsluhu eureky. Když pak 21. ledna 1945 seskočil na Chrudimsku výsadek Platinium-Powter, spolupracovali Pernický a Musil s jeho částí, která operovala na Velkomeziříčsku. Organizovali také seskok výsadku Bauxit. Pod tímto názvem seskočil jediný parašutista - kapitán Pavel Hromek, s nímž rovněž spolupracovali.

Výsadek Tungsten uložený úkol splnil. S jeho pomocí se na Velkomeziříčsku a Velkobitešsku uskutečnilo asi 10 shozů zbraní pro partyzánské skupiny Rady tří.

N E V E Č E R A L Miroslav

Narodil se 22. července 1926 v obci Michalovka na Zakarpatské Ukrajině. Jako patnáctiletý chlapec utekl z Maďary okupovaného domova do SSSR, kde prošel různými internačními a pracovními tábory. Když mu bylo 17 let přihlásil se do československé vojenské jednotky, jež se tvořila v SSSR. Tam byl přijat a zakrátko zařazen do výsadkářského výcviku. Po jeho skončení se v Jefremově stal příslušníkem 2. paradesantní brigády.

Jako výsadkář se zúčastnil bojů v Dukelském průsmyku, kde byl raněn. Ale zakrátko se k útvaru vrátil a prošel s ním bojovou cestu od Liptovského Mikuláše po Prostějov.

Byl vyznamenán medailí Za pobědu nad Germanií, Dukelskou pamětní medailí aj. Na odpočinku žil v Nových Syrovicích na Moravskobudějovicku. Zemřel 24. 9. 1996.

POSPÍŠIL František, rotmistr

Narodil se 23. listopadu 1919 v Rešicích u Moravského Krumlova. Žil tam s maminkou do desíti let věku a pak se přestěhovali do Miroslavi. Po skončení školní docházky odešel pracovat k firmě Baťa do Zlína. Pobyl tam jen půl roku, neboť po dovršení osmnácti let vstoupil dobrovolně do československé armády. Sloužil až do jejího rozpuštění po okupaci hitlerovským Německem v roce 1939.

Městečko Miroslav bylo po Mnichovském diktátu připojeno k hitlerovské říši, proto se Pospíšilovi vrátili do rodných Rešic. Tam se s bratrancem Adolfem Opálkou připravovali na útěk do Polska. Již v červnu 1939 tam vstoupili do utvořeného čs. vojenské jednotky.

Po strastiplné cestě se pak přes Káhiru dostali do Francie a vstoupili tam do různých jednotek Cizinecké legie. Když Německo napadlo Francii, byli převezeni do Francie a bojovali při její obraně. Podle vzpomínek kamarádů byl František Pospíšil vzorným a obětavým vojákem. Na frontu si vzal svého vlčáka Ritu, jež se stala miláčkem roty. Spolu s Opálkou prodělávali pak těžké ústupové boje na řece Marně. Po pádu Francie byli převezeni do Anglie. Přihlásili se tam k výcviku výsadkářů, aby mohli být vysazeni v okupované vlasti.

Nejprve byl vysazen nadporučík Opálka a o měsíc později František Pospíšil. Stalo se tak v noci z 27. na 28. dubna 1942. V krávkolátských lesích nedaleko dvora Požáry seskočily tehdy tři paraskupiny z Anglie. Měly krycí jména Bioscop, Bivouac a Steel. Velitelem skupiny Bivouac byl rotný František Pospíšil, jeho zástupcem rotný Jindřich Čoupek a členem desátník aspirant Libor Zapletal.

Skupiny Bioscop a Bivouac měly pomoci při přípravě atentátu na Heydricha a zároveň plnit i destrukční úkoly. Výsadek Steel měl za úkol zajišťovat spojení s Londýnem. Všechny tři skupiny měly působit na Moravě. Tam měly být také vysazeny. Avšak brzké jarní svítání změnilo plán. Bivouac měl provést ještě diverzi v brněnské teplárně a na trati Přerov - Ostrava.

Výsadkáři z Bivouacu se vydali na Moravu. V Přerově hledali adresáta, u něhož se měli podle londýnské centrály hlásit, avšak ten byl již před půl rokem okupanty popraven. Také dva další adresáti byli gestapem zatčeni. Na jiných místech se setkávali s nedůvěrou přestrašených lidí.

V takové tísní doporučil výsadkář Čoupek, aby se s ním vydali do rodného Komína u Brna. Tam se ukryli v rodině Čoupkova bratrance Ludvíka Čouпка. Výsadkář Jindřich Čoupek zůstal v místě a ukryl tam také část svých peněz. Příští den se spojil se svým nevlastním bratrancem Ladislavem Staňkem, zaměstnancem policejního ředitelství v Brně. Staňk obstaral výsadkářům osobní doklady. Po té Jindřich Čoupek navázal kontakt se svým bratrancem Tomášem Čoupkem, úředníkem ministerstva zemědělství v Praze. Měl výsadkářům zajistit bezpečný úkryt po splnění úkolu.

Pospíšil a Zapletal se již 30. dubna vydali na další adresu na brněnské hlavní nádraží. Ale ani tam neuspěli. A tak se 1. května 1942 vypravili za Zapletalovým bratrem Lumírem. Nenašli ho však a pokus o navázání styku s bývalým Pospíšilovým spolužákem ze Zlína skončil tím, že je oba udal gestapu. Dne 2. května 1942 byli oba výsadkáři ve Zlíně zatčeni.

Pospíšilovi se podařilo utéci gestapákům skokem z okna. Zapletal však zadrželi a odvezli ho k výslechu na gestapo do Brna. Krátce po té byl v Komině zatčen také výsadkář Jindřich Čoupek i se svými příbuznými. K jejich zatčení došlo v sobotu dne 2. května na Hlavní ulici v č. 75 v Komině, kde měl výsadkář Čoupek právě schůzku s Ladislavem Staňkem a Tomášem Čoupkem. O jejich schůzce již brněnské gestapo vědělo.

Ludvík Čoupek (22 let), Tomáš Čoupek (25 let) a Ladislav Staňk (30 let) byli 1. června 1942 v Kounicových kolejích gestapáky zastřeleni. Otec Jindřich Čoupek zahynul v plynové komoře v Osvětimi. Výsadkář Jindřich Čoupek byl dopraven do koncentračního tábora v Mauthausenu, kde byl 21. září 1942 umučen.

Výsadkář Pospíšil gestapu unikal. Zlín dobře znal a tak na útěku přeplaval řeku Moravu, i když po jedné ze střel krvácel. Chtěl varovat Čoupkovu rodinu, ale do Komína dorazil až po zásahu gestapa 4. května. A v domě na něho čekala gestapácká hlídka. Odvážný výsadkář se však prostřílel a gestapákům unikl do lesů za Bystrcí. Ráno pak zamířil k rodným Rešicím. Věděl však, že ho gestapo bude hledat hlavně u příbuzných. Proto úkryty střídal a pohyboval se v obvodu kolem Rešic od Spáleného mlýna až k mlýnu Dalešickému. Ukrýval se hlavně u hajného Opálky a u rolníka Lapeše. V Dalešicích našel podporu u odbojářů Jana a Alberta Procházkových a u mlynáře Davida. U Davidů se skrýval delší dobu a byl tam také ošetřen. Gestapáckou kulku mu operativně vyjmula z boku MUDr. Kuklová, členka odbojové organizace. Dalešičtí odbojáři zprostředkovali Pospíšilovi také styk s hajným Štorkem v hájence a Stropešína. Štork zřídil Pospíšilovi v květnu 1942 bezpečný úkryt v lese na Špičáku nad řekou Jihlavou.

Mezi tím výsadkář Zapletal prodělal mnoho tvrdých gestapáckých výslechů. Brněnští gestapáci se jej snažili získat pro spolupráci. Zapletal nabídku na oko přijal a když získal důvěru gestapáků, podařilo se mu 12. května 1942 z jejich spárů utéci. Nějakou dobu se skrýval ve skupině „Zelených kádřů“ v hostýnských lesích. V obci Rusavě se sešel také s Pospíšilem a chtěl, aby i on vstoupil do „Zelených kádřů“. Pospíšil však odmítl a po té se z Hrotovicka přemístil na čas do jižních Čech.

Zapletal se rozhodl, že o svých zkušenostech s gestapem bude informovat Londýn. Připravil proto plán přechodu do Švýcarska. Pod jménem Pavelič se 2. srpna 1942 vydal na cestu s bratry Jaroslavem a Janem Pánkovými z Rusavy. Přechod se nezdařil. Byli souzeni v německém Landshutu a po novém výslechu na gestapu ve Zlíně byl Zapletal odvezen do koncentračního tábora v Mauthausenu. Tam ho hitlerovci zavraždili v plynové komoře dne 27. září 1944. Bratři Pánkové byli popraveni 29. října 1943 ve Vratislavi.

Pospíšil se brzy z jižních Čech vrátil a ukrýval se znovu v okolí Hrotovic.

Naposledy v lese u Dalešic, kde mu poskytovali pomoc někteří dalešičtí odbojáři. Tam se také v červnu nebo v červenci 1942 dostal do styku se členy odbojové organizace, pracující v Telči a okolí pod krycím jménem a heslem „Petrolej - ben-zín“. K novým Pospíšilovým spolupracovníkům patřili šoféři a závozníci Zýka, Procházka, Dvořák a Toman. Opatřili mu řadu ilegálních bytů.

Také Pospíšil se chtěl pokusit infomovat londýnskou centrálu o strastiplném osudu své skupiny a proto se připravoval na přechod hranic do Švýcarska. Získal legitimaci na jméno František Švec a později na jméno František Dufek. Na cestu se vydal začátkem roku 1943. Přechod hranic se mu nepodařil a již 12. února se vrátil do Telče. Gestapo po něm stále usilovně pátralo. Proto přešel na Tábořsko a odtud na čas do Brna. Ale gestapo narazilo na jeho stopu již na Tábořsku. Tamní služebna gestapa provedla začátkem roku 1943 velkou pátrací akci a objevila odbojové pracovníky, kteří měli spojení na Telečsko s těmi, kteří ukrývali Pospíšila. Tehdy však gestapáci Pospíšila-Švece ještě nenašli.

V Brně navštěvoval Pospíšil svého vzdáleného příbuzného. Jmenoval se Adamec a měl malé obuvnictví na ulici Tivoli. V jeho krámku se Pospíšil setkal několikrát i se svou ustaranou maminkou. Za Pospíšilovou matkou poslalo brněnské gestapo již několikrát agenta-provokatéra, ale nikdy se nic nedovědělo. Na Pospíšilovu stopu také pražské gestapo nasadilo svého agenta Nachtmana. Dostal se až k Adamcovi a nechal u něho vzkaz pro „kamaďáda“, že prý ho odbojová organizace nutně potřebuje na práci v Praze, a že si pro něj přijde výsadkář z Anglie. Oním „výsadkářem“ nebyl nikdo jiný, než Pospíšilův bývalý přítel z Anglie - Karel Čurda-Jerhot. Byl to zrádce, který se dal do služeb pražského gestapa. To Pospíšil, ovšem, nevěděl, Čurdovi uvěřil a dal se jím do Prahy vylákat. Tam jej Čurda koncem února 1943 v pasáži kavárny Luxor na Václavském náměstí předal přímo do rukou gestapáků. Po krutých výsleších nabídlo gestapo také Pospíšilovi „spolupráci“. Rozhodně odmítl. Když se od něho nic nedozvěděli, zvěsky ho mučili. Nejprve mu zmrázili nohy, ve svěráku mu drtili prsty, strhávali mu nehty na rukou, krutě ho bili. Pospíšil mlčel. Když kriminální komisař Willi Leimer poznal, že z výsadkáře Pospíšila nedostane ani slovo, dal ho odvézt do Terezína s poznámkou „sonderbehandlung“. Tam čekal na smrt celý rok. Dne 28. října 1944 vyvedli Františka Pospíšila z cely a dozorce Štefan Rojko ho zavraždil.

Rotmistr František Pospíšil splnil přísahu věčnosti své vlasti do posledního písmene.

Za pomoc výsadkáři Františku Pospíšilovi byli na Třebíčsku okupanty souzeni a popraveni tito vlastenci:

Bohumil David, mlynář z Dalešic,

Oldřich Potůček, řeznický pomocník z Dalešic,

Rudolf Padělek, zemědělský dělník z Dalešic,

František Hejkal, zednický pomocník z Rešic,

Karel Denemark, rolník z Dolních Vilémovic, jeho rodiče Antonín a Marie Denemarkovi byli umučeni dne 26. dubna 1945 v koncentračním táboře v Dachau.

Š A N D E R A Josef, major

Parašitusta Josef Šandera, známý v odboji jako Velký Josef, se narodil 14. března 1912 v Náměšti nad Oslavou v rodině sedláře. Když vychodil školu, učil se sedlářem u otce. Měl rád přírodu a také rád cvičil. V náměštské jednotě Sokola patřil k nejlepším cvičencům a na všesokolský slet v roce 1932 odjížděl již jako náčelník IX. okrsku.

Na podzim roku 1932 nastoupil základní vojenskou službu. Zůstal pak na vojně jako dělesloužící poddůstojník. Byl však ctižádostivý a chtěl výš. Rozhodl se pro soukromé studium, aby mohl být přijat do vojenské akademie. V obdivuhodně

krátké době složil maturitní zkoušku na reálce a po té byl přijat na vojenskou akademii v Hranicích. V roce 1938 byl vyřazen jako poručík dělostřelectva.

Po Mnichově se netajil přesvědčením, že jeho povinností důstojníka je bojovat proti okupantům. Po rozpuštění armády byl krátce zaměstnán v Třebíči a dal se zapsat ke studiu na brněnské technice. Zároveň se zapojil do odbojové činnosti a připravoval úkryt pro zbraně v náměštské zámecké oboře. Když pak v listopadu 1939 uzavřeli okupanti české vysoké školy, využil první příležitosti a v zimě roku 1939 odejel tajně přes Slovensko, Maďarsko a Jugoslávii do Sýrie a odtud se dostal do čs. zahraničního vojska ve Francii.

Po porážce Francie byl Josef Šandera evakuován do Velké Británie, kde byl zařazen v 1. čs. samostatné brigádě k dělostřeleckému pluku. Šandera však chtěl bojovat proti fašistickým okupantům a proto se přihlásil do parašutistického výcviku.

Po ukončení výcviku byl Josef Šandera jmenován štábním kapitánem a velitelem tříčlenného pararoje, který dostal jméno „Barium“. Členy výsadku byli četař Tomáš Býček a svobodník asp. Josef Žižka. Výsadek „Barium“ měl být shozen nad Čechami spolu s pararojem „Calcium“ již na podzim roku 1943. „Calcium“ velel poručík Jaroslav Odstrčil a jeho členy byli podporučík Josef Gemrot, radista podporučík Karel Niemczyk a další náš krajan - poručík František Široký z Radošova. Oba výsadky, umístěné v jednom letadle, startovaly z italské základny v Brindisi na podzim roku 1943 dvakrát, ale pokaždé se musily vrátit. Jednou pro značnou mlhu nad jižními Čechami, podruhé pro poruchu motoru letadla ještě nad Itálií.

Výsadek „Barium“ pod Šanderovým velením seskočil v noci ze 3. na 4. dubna 1944 u Vysoké nad Labem s vysílačkou Martou a se zpravodajskými a organizačními úkoly v severovýchodních Čechách (na Královéhradecku). Výsadek „Calcium“ seskočil též noci na Českomoravské vrchovině.

Príslušníci výsadku „Barium“ dopadli do rozmočených polí, zatopených místy vodou z roztaveného sněhu. Padáky, kombinézy a přilby utopili v Labi a v blízkém lesíku ukryli vysílačky. Kapitán Šandera se pak vydal na první adresu, udanou z Londýna. V Holíčích však málem ztroskotal, neboť adresát, ze strachu, že jde o lest, zavolal policii. Svobodník asp. Josef Žížka, později nazývaný Malý Josef, šel na udanou adresu do Potštejna a Šandera s četařem Býčkem se obrátili do Hradce Králové. Tam se jim podařilo dostat se do sítě asi sedmnáctičlenné ilegální skupiny Rudá pěst (RUST), složené většinou z místních železničářů. Tato skupina jim zabezpečila první ubytování a pomohla k falešným dokladům.

Vysílačka „Baria“ začala poprvé vysílat již 19. dubna 1944. Když pak parade-sant byl prověřen tím, že se v českém vysílání z Londýna třikrát po sobě ozvala písnička „Kolíně, Kolíně“, začala skupina Rudá pěst vydatně pomáhat příslušníkům „Baria“ při plnění jejich úkolů, zejména zpravodajských. Ze členů skupiny spolupracovali s parašutisty hlavně železničář Václav Vachek (krycí jméno Modrý), u něhož ve výtopně na nádraží v Hradci Králové byla ukryta jedna z vysílaček „Baria“. Radistou byl Josef Žížka. A Tomáš Býček, který našel první úkryt na evangelické faře v Potštejně, měl za úkol organizovat průmyslové sabotáže.

Skupina „Barium“ pod velením škpt. Josefa Šandery, jenž doslal krycí jméno Velký Josef, značně oživila odbojové hnutí v celé oblasti. Podařilo se jí navázat kontakty s mnoha odbojovými organizacemi, zvláště se skupinou CH a dále se skupinou Alex v severních Čechách. Dostala se také do styku s generálem F. Slunéčkem, s nímž se Tomáš Býček setkal již 20. května 1944 a Šandera v létě téhož roku. Členové „Baria“ spolupracovali i se skupinou Krystal a Proud. Prostřednictvím podplukovníka J. Svatoně měli styky rovněž s organizací Rada tří.

„Barium“ začalo vysílat z Rychnova nad Kněžnou a měnilo často místo vysílání. Ve zpravodajství jim významně pomáhala skupina Rudá pěst. Její členové jim dodávali zprávy o německých transportech na železnici, získávali informace z královehradeckých závodů a z místního letiště. Fungovali také jako kurýři k vysílačce Marta do Rychnova nad Kněžnou. Vysílačky „Baria“ dodávaly mnoho cených zpráv o rozmístění vojenských jednotek, o naftovém potrubí, o zásobách benzínu v protektorátu apod. Byly získávány informace i ze vzdálenějších míst, zejména z výcvikového prostoru hitlerovských armád na Benešovsku, o výrobě zbraní V2, o tzv. vládním vojsku, ale i o postojích protektorátní vlády k vládě londýnské a k SSSR. „Bariem“ podávané zprávy byly v Londýně velmi ceněny.

Od podzimu roku 1944 se depeše začaly týkat ve větší míře požadavku na shozu zbraní a to hlavně pro organizaci brig. generála Bláhy PVO III, s nímž škpt. Šandera rovněž spolupracoval. Počátkem října 1944 došlo v Bláhově organizaci k zatýkání, neboť se do ní vloudil zrádce. Na Hradecku byl zatčen také železničář Vachek. Po týdenním mučení zemřel ve vězení, ale své spolupracovníky nevyzradil.

Po stopách Velkého a Malého Josefa však gestapo stále marně slídilo. Určitý čas se Šandera ukrýval dokonce v železničářském stejnokroji mezi

železničáři a po té se oba Josefové skrývali v hájovně u Slemena u hajného Froše. V té době gestapo provádělo prohlídky v mnoha vesnicích a často docházelo k přestřelkám mezi partyzány a okupanty.

Když Šandera zjistil, že je jim gestapo již blízko na stopě, rozhodl přemístit vysílačku na Žamberecko. Dne 6. října 1944 dohodl s velitelem odboje na Žamberecku škpt. Markalousem převzetí a umístění „králíkárný“ (vysílačky). Od té doby vysílali parašutisté z domku rolníka Žabky v osadě Polsko u Žamberka. Ve chvílích nebezpečí se uchylovali do stodoly u Holubářů v sousední vesničce Kameničné. Gestapo zuřilo, neboť stále marně pátralo jak po vysílačce, tak po parašutistech. Na jejich dopadení však nasadilo všechny prostředky.

Počátkem prosince 1944 se v Žamberku objevili zástupci odboje a ústředí z Prahy a po nich navázal spojení s odbojem na Žamberecku další parašutista, kapitán dělostřelectva V. Lepařík. Prohlásil, že prý je velitelem popravčí čety, která odstraňuje zrádce a lidi nebezpečné domácímu odboji. Zároveň se nabídl, že prý zařídí nerušený provoz vysílačky. Štábní kapitán Markalous Lepaříkovi příliš nedůvěřoval, ale když ukázal jeho fotografii Josefu Šanderovi, poznal v něm Velký Josef svého druha z Anglie a zaručil se za něho. Neměl však ani nejmenší tušení, že Lepařík zradil a stal se agentem gestapa.

Tak došlo k osudné schůzce Velkého a Malého Josefa s Lepaříkem v kuchyni u Žabků. Přátelsky vzpomínali na svůj pobyt v Anglii a na první dny po seskoku. Nevěděli, že jednájí se zrádcem, ale těšili se ze setkání s „kamarádem“, který jim slíbil obstarat nové doklady.

V lednu 1945 čekali Šandera a Žizka na další setkání s Lepaříkem. V mlhavém ránu 16. ledna však vyšla paní Žabková na dvůr a zjistila, že jejich dům je obklíčen německým vojskem. Přibouchla dveře a vběhla do světnice, kde sdělila Josefům, že je zle. Oba byli okamžitě na nohou.

Protože bylo ještě šero a mlha, dali gestapáci osvítit dům reflektory a vyslali k Žabkovým dva sousedy se vzkazem, aby vydali parašutisty, nebo jim zapálí dům nad hlavou a vypálí celou osadu. Když pak Žabkovi vyšli se zdviženými rukama na dvůr, přikročil k nim Lepařík. Byl spoután řetízky na rukou, aby maskoval svou zradu, a obrátil se na rolníka Žabku, zda jej poznává. Žabka zapíral a neprozradil nic, i když ho tloukli pažbami pušek a kopali do něj. Mladému Žabkovi se zatím podařilo vyběhnout na půdu, aby řekl parašutistům, kdo přivedl gestapáky na jejich stopu.

Josef Šandera sestoupil z půdy a když viděl, že na záchranu není ani nejmenší naděje, vytáhl pistoli a střílel se do spánku. Malého Josefa pak Žabkovi uprosili, aby se nestřílel. Gestapáci jej okamžitě spoutali a odvezli do Prahy. Při krutých výsleších byl umučen, aniž by prozradil jediného spolupracovníka.

Ještě na dvoře Žabkova domku gestapáci zjistili, že Velký Josef jeví známky života. Okamžitě jej odvezli do hradecké nemocnice, kde byl ihned operován. Živý by měl pro ně nesmírnou cenu. Dnem i nocí ho hlídali dva gestapáci přímo v jeho pokoji.

Téměř dva měsíce se Josef Šandera-Velký Josef potácel mezi životem a smrtí. Zemřel 9. března 1945, dva měsíce před odvozením vlasti, již neváhal obětovat svůj život.

Pod vymyšleným jménem František Drbola zemřel v hradecké nemocnici major čs. zahraničních vojsk, parašutista Josef Šandera, náš rodák z Náměště nad Oslavou, známý mezi odbojáři v severovýchodních Čechách pod krycím jménem Velký Josef.

Jeho krédo vojáka a vlastence znělo:

„Kdo nechce a neumí pro svou vlast bojovat a bojí se pro ni umřít - nemá právo žít.“

V červnu roku 1946 byl popel Josefa Šandery převezen do Náměště nad Oslavou a jeho rodné město mu připravilo posmrtný hold. Tak se Velký Josef - major Josef Šandera, vrátil mezi své, domů.

Š I R O K Ý František, kapitán

Narodil se 12. února 1912 v Kamenici u Jihlavy. Jeho rodiče brzy koupili domek v Koutech na Třebíčsku a František tam prožil léta útlého mládí. V jinošském věku vyrůstal u svého strýce Jana Kytnera, hajného v Radošově.

František Široký se vyučil řezníkem u mistra Šuhaje v Puklicích. Pracoval tam jako tovaryš před vojenskou službou i po vojně. Hned na počátku okupace hledal cestu do ciziny, aby mohl bojovat proti okupantům vlasti. Tak jako mnoho jiných se dostal přes Polsko do Francie po té do Anglie. Jako příslušník čs. vojska se přihlásil k pa-

rašutistickému výcviku. Jako výsadkář měl být poslán do vlasti s úkolem pracovat zpravodajsky ve východních Čechách - na Pardubicku, na severozápadní Moravě a na Českomoravské vysočině.

Byl zařazen do výsadku s názvem „Calcium“, který měl následující složení: poručík Jaroslav Odstrčil, poručík František Široký, podporučík Josef Gemrot a radista podporučík Karel Niemczyk. Skupina „Calcium“ měla být vysazena společně s desantem „Barium“, jemuž velel krajan Františka Širokého - štábní kapitán Josef Šandera z Náměště nad Oslavou. Jak již bylo uvedeno, oba výsadky se dvakrát musily vrátit. Skupina „Calcium“ s vysílačkou Zdenou byla pak vysazena v noci ze 3. na 4. dubna 1944 na Pardubicku.

Výsadek „Calcium“ patřil ke třem nejúspěšnějším. Jeho členové se brzy dostali do spojení s odbojovou organizací Rada tří (R3). František Široký spolu s K. Niemczykem se zprvu usídlili ve Střížově a odtud se F. Širokému podařilo navázat v Jihlavě spojení na MUDr. Jana Motýla z Luk nad Jihlavou. Tím se dostali do kontaktu se skupinou Jaro, hlásící se k R3. S pomocí příslušníků R3 byli parašutisté přemístěni do Nového Města na Moravě. Odtud jejich radiostanice Zdena navázala dne 21. 5. 1944 spojení s Londýnem. Pak byli převezeni do Skutče a odtud znovu vysílali.

Druhá část výsadku - poručík Jaroslav Odstrčil a podporučík Josef Gemrot se uchýlila do Netína, kde jim hajný Josef Pavlas pomohl vybudovat lesní bunkr. Vedení Jara tam hodlalo zřídit vysílačku, avšak dne 6. června 1944 tam došlo k ozbrojenému střetnutí příslušníků Jara a parašutistů s gestapem, při němž poručík Jaroslav Odstrčil padl a podporučík Gemrot byl těžce zraněn.

Vysílačku Zdenu přestěhovali Niemczyk a Široký do Luže u Košumberka (dnes Křížová) a podle pokynu vedení R3 informovali londýnskou centrálu o tom, že Jizera, Ryšánek a spol. jsou agenty brněnského gestapa. Dne 15.

června 1944 byla zpráva zařazena do českého vysílání londýnského rozhlasu a tím byla zachráněna řada odbojových pracovníků. Vysílačka Zdena byla pak na pokyn z Londýna přejmenována na Miladu a vysílala až do konce války.

Po osvobození naší země v květnu 1945 působil František Široký nějaký čas v armádě v hodnosti kapitána. Pak byl jmenován ředitelem znárodněného podniku Masný průmysl v Kostelci u Jihlavy. V letech nezákonných procesů byl vězněn a po propuštění pracoval až do důchodu jako dělník u Pozemních staveb, závod Jihlava. Bydlel v Puklicích a později v Jihlavě. Dne 4. června 1976 zemřel v jihlavské nemocnici.

Radošovský kronikář Josef Zach vzpomínal na svého kamaráda Františka Širokého: „S Frantíkem jsme se znali, vždyť jsme bydleli asi padesát kroků od chalupy jeho rodičů. Dobře se učil a když vyšel školu, šel se učit řezníkem. U mistra Šuhaje v Puklicích prožil i dobu hospodářské krize ve třicátých letech. Tam také vstoupil do Sokola. Jako nadšený vlastenec nemohl snést okupaci vlasti a proto uprchl přes Polsko do Anglie.

Jako parašutista se vrátil do vlasti, do rodného kraje. Ale jaké to bylo přivítání? Nikde se nesměl ukázat, jen se ukrývat, přesunovat se po nocích, hledat přátele, dobré, věrné české lidi. Jedině u nich mohl najít přístřeší, nasycení i zprávy. Nacistický aparát fungoval přesně. Sotva byl František Široký vysazen z letadla, už přišli gestapáci k nám do Radošova vyslýchat jeho rodiče.

Později se vyprávělo, že v noci šel kolem naší dědiny. Viděl milou chaloupku svých rodičů. Věděl, že vzpomínají na svého jediného syna. Jaká to musila být statečnost a sebezapření! Vždyť se mu tolik chtělo zaklepat na okénko a políbit rodiče, které už několik let neviděl. Jakou měl v sobě obrovskou kázeň! Vždyť několikrát v noci šel i kolem stavení svého milovaného děvčete. Věděl, že každé sebemenší podezření či neopatrnost by mohlo mít zlé následky pro celou její rodinu. Vždyť Němci slídili jako psi.

V té době naši chlapi žili sice ve vlasti, ale bez domova. Zažili krušné chvíle. Ani po osvobození nám toho Frantík Široký mnoho neřekl. Spěchal k rodičům a potom ke své milé Mařence Pouzarové z Puklic, s níž se na podzim roku 1945 oženil.“

IV. V ČS. VOJSKU V ZAHRANIČÍ, VE SLOVENSKÉM NÁRODNÍM POVSTÁNÍ A V ZAHRANIČNÍCH PARTYZÁNSKÝCH JEDNOTKÁCH BOJOVALI

B A L O U N Bohumil

Narodil se roku 1908 v Rouchovanech, kde se vyučil řezníkem. Hned v prvním roce okupace byl hitlerovci poslán na nucené práce a dostal se do okupované části Francie. Tam byl údajně zařazen do pracovních oddílů, tzv. Todtovy organizace.

Z pracovního nasazení se mu podařilo uprchnout do neobsazené části Francie a tam se přihlásil do čs. vojenské jednotky v zahraničí. S naším vojskem se zúčastnil bojů v Severní Africe, zejména bojů o Tobruk.

Po osvobození v roce 1945 se vrátil do Rouchovan, ale zakrátko se odstěhoval do pohraniční obce Hostěradice na Znojemsku, kde zemřel.

B A R A N Jan, podporučík

Narodil se 7. října 1912 v Křičevu v Rumunsku. Byl slovenské národnosti a v rodném místě pracoval jako dělník. Základní vojenskou službu vykonával v Hradci Králové.

V roce 1939, po rozbití Československa hitlerovským Německem, chtěl dodržet svou vojenskou přísahu a pomáhat republice osvobozovat. Velmi dobrodružnou cestou se dostal přes maďarské území do SSSR. Tam byl internován, prošel několika pracovními tábory a dostal se až na Sibiř, kde pracoval při stavbě silnic.

O založení čs. vojenské jednotky v SSSR se dověděl v roce 1942 a na podzim téhož

roku se již hlásil v Buzuluku. Po výcviku byl zařazen do minometného oddílu. S I. čs. armádním sborem prodělal všechny jeho boje a prošel bojovou cestou z Buzuluku až do Prahy. V Karpatsko-dukelské operaci byl již autodůstojníkem a v této hodnosti postupoval v bojích na území republiky.

Vzpomínal, jak vítězství na Dukle a vstup na půdu vlasti všechni vojáci radostně prožívali. Nejtěžší boje na území republiky prodělal při osvobozování Vrútek. Odtud pak jeho další cesta vedla přes Zlín a Kutnou Horu do Prahy.

Jan Baran byl vyznamenán řádem Velké vlastenecké války I. stupně, pamětní Dukelskou medailí, pamětní medailí Maďarské republiky, medailí Za chrabrost, Za pobědu nad Germanijí a řadou dalších medailí.

Po osvobození se Jan Baran usadil v Mohelně na Třebíčsku a až do důchodu pracoval jako řidič ČSAD. Zemřel 17. 2. 1991.

B E D N Á Ř Karel, JUDr.

Narodil se 9. ledna 1910 v Jaroměřicích nad Rokytnou. V letech ohrožení republiky hitlerovským fašismem pracoval jako právník na ministerstvu sociální péče. Když došlo k okupaci naší země, odešel ilegálně do Polska. Tam nejprve psal protifašistické články, které byly rozmnožovány a ilegálně dopravovány do okupované vlasti.

V Polsku vstoupil Karel Bednář do tvořící se československé vojenské jednotky a po napadení Polska hitlerovským Německem ustupoval s vojenskou skupinou podplukovníka Ludvíka Svobody do Sovětského svazu. Osvobození vlasti se nedočkal, neboť zemřel v internaci ve městě Uchta Cibin dne 8. září 1940.

B O K Albín, podplukovník

Narodil se 2. února 1916 v Březníku. Městanskou školu navštěvoval v Náměšti nad Oslavou a v letech 1930-1932 absolvoval dvouletou veřejnou Obchodní a živnostenskou školu v Brně.

Po té pracoval jako úředník v Živnostenské záložně v Náměšti nad Oslavou. Základní vojenskou službu vykonával v Brně.

V době okupace, koncem roku 1939, odešel tajně do zahraničí a přes Jugoslávii a Střední východ se dostal do Francie, kde vstoupil do čs. vojska. Proti vpádu Němců bojoval po boku Francouzů a po kapitulaci Francie byl evakuován do Velké Británie. Tam sloužil v čs. zahraničním vojsku, zúčastnil se invaze do Evropy a bojů u Dunkerque.

V květnu roku 1945 se vrátil do vlasti v hodnosti štábního rotmistra. Za účast v bojích byl vyznamenán Čs. válečným křížem 1939 a řadou dalších medailí a vyznamenání.

Dnem 11. ledna 1946 byl propuštěn do zálohy a do roku 1951 pracoval jako úředník. V té době, vzhledem k účasti v zahraniční armádě, byl přeřazen do výroby. Pracoval jako pomocný dělník v Agrozetu v Líšni, celkem 35 let až do odchodu do důchodu v roce 1986.

V roce 1978 byl rehabilitován a povýšen na podplukovníka v záloze. Zemřel dne 7. června 1988 v době léčení ve Františkových Lázních.

B O U D A R Antonín

Narodil se v roce 1923 v Okříškách. V době okupace naší země byl okupanty poslán na nucené práce do přístavu ve Štětíně. Hledal příležitost, jak by odtud mohl uprchnout. Podařilo se mu to při jednom z velkých náletů spojeneckých bombardérů na Štětín. Tehdy nedoběhl do krytu a tak se schoval pod nákladní auto. Po náletu bylo celé okolí zničeno, ale pod autem zůstal naživu. V přístavu se dostal na loď, která odjížděla do Norska. Z Norska se pak další dobrodružnou cestou dostal do Švédska a odtud do Velké Británie. Tam vstoupil do čs. vojska v zahraničí. S čs. zahraniční armádou prodělal bojovou cestu Německem a v roce 1945 se vrátil do vlasti.

Po osvobození se z Okříšek odstěhoval do Prahy, kde dostal zaměstnání ve Státním úřadě pro patenty a vynálezy. Jeho maminka se s druhým synem odstěhovala do Ostravy-Poruby. Když Antonín Boudar těžce onemocněl, odstěhoval se za maminkou do Ostravy a tam zakrátko zemřel.

B Ř O U Š E K Čestmír

Narodil se 13. července roku 1924 v Sudicích. Jeho maminka byla zemědělskou dělnicí. Vyučil se obuvníkem a krátce po vyučení byl hitlerovskými okupanty poslán na nucené práce do Francie. Když Francii osvobozovala spojenecká vojska, vstoupil do čs. armády v zahraničí. Do osvobozené vlasti se vrátil jako zahraniční voják. Zemřel 11. dubna 1985.

C A H A Ladislav

Narodil se roku 1918 v Radošově. Po maturitě na obchodní akademii v Třebíči byl v roce 1937 doporučen jako výborný absolvent spolu se svým spolužákem Antonínem Manem do podniku Továrň na papír, úč. spol. ve Slavošovicích na Slovensku. Pracoval tam v prodejním oddělení.

Když vypuklo Slovenské národní povstání přihlásil se hned 29. srpna 1944

se svými spolupracovníky, absolventy třebičské obchodní akademie, do vojenské povstalecké jednotky, která operovala na Gemeru spolu s partyzánskými oddíly. Jednotka pak byla zformována jako polní útvar vel. II/15 - 3. rota pod krycím jménem „Astra 3“. Bránila jižní úsek pohraničí a bojovými akcemi brzdila tlak fašistických vojsk.

Při výkonu funkce spojky mezi velitelstvími „Astra 3“ a spojenými partyzánskými jednotkami Ladislav Caha dne 23. října 1944 padl. Stalo se tak při přepadu nepřátelské kolony na trase Dobšíná - Rožňava. Při akci zahynulo 32 bojovníků Slovenského národního povstání.

Na památníku, postaveném na místě tragédie ve Slavošovcích, je mezi jmény padlých uvedeno: „Ladislav Caha, Morava“.

In memoriam byl vyznamenán Řádem Slovenského národního povstání I. třídy. Byl pochován na hřbitově ve Slavošovcích, koncem roku 1945 byl exhumován a převezen do rodného Radošova.

C E J P E K Karel

Narodil se ve Vladislavi u Třebíče v roce 1909. Jeho otec byl kolářem a Karel byl nejmladší z pěti dětí. V roce 1933 maturoval na obchodní akademii v Třebíči a do zaměstnání nastoupil v Továrně na papier, úč. spol. ve Slavošovcích na Slovensku. Pracoval tam jako účetní.

Od začátku roku 1944 se zúčastnil přípravy Slovenského národního povstání. Dne 29. srpna 1944 se jako poručík v záloze přihlásil dobrovolně do vojenské povstalecké jednotky ve Štítníku. Stal se tam velitelem 1. čety a zástupcem velitele polního útvaru II/15 - 3. rota. Tento polní útvar vznikl 4. září a od 16. září měl krycí jméno „Astra 3“. Jednotka operovala v Gemeru ve Slavošovsko-štítnické dolině a okolí. Jejím úkolem byla obrana slovensko-maďarské hranice v součinnosti s partyzánskými skupinami a brzdění tlaku fašistických vojsk.

Od 25. října 1944 se „Astra 3“ sloučila s partyzánskou brigádou kapitána Kvitinského. Odolávala náporu hitlerovských vojsk až do 20. prosince 1944. Potom se probíjovávala k sovětsko-německé frontě. Karel Cejpek přešel frontu a dne 19. února 1945 se přihlásil v Prešově do I. čs. armádního sboru. S jeho částmi prošel bojovou cestu od Popradu až po Kroměříž.

Po válce pracoval v různých papírenských podnicích, zejména ve Vratimově, v Žimrovických papírnách a naposledy ve vedoucí funkci v Moravsko-slezských papírnách v Olomouci. Tam náhle zemřel v mladém věku 48 let.

Č E P I Č K A Josef, štábní rotmistr

Narodil se 18. dubna 1905 v obci Ostrá, okres Nymburk. Vyučil se strojníkem a absolvoval dvouletou průmyslovou školu strojnickou. V červnu roku 1939 odešel z Jemnice, z manželčina bydliště, a s pomocí „menhartické sedmičky“ se dostal do zahraničí. Ve francouzském Agde byl zařazen v radiočetě u 1. čs. pěšího pluku. Jako československý voják se zúčastnil obrany Francie proti fašistickému Německu. V bojích padl do německého zajetí a byl internován v pracovním táboře. V lednu 1943 se mu podařilo z tábora uprchnout a dostal se k francouzským partyzánům organizace FFI, brigáda Drome Etat major, velitel kapitán Legrand. S partyzány bojoval až do konce války. Je nositelem čtyř francouzských vyznamenání.

Po válce se vrátil domů a žil v Jemnici, kde byl vedoucím železářského obchodu. Zemřel v Nymburku 16. května 1983.

Č E R N O H O R S K Ý Josef

Narodil se 22. dubna 1904 v české vesnici u Kyjeva na Ukrajině. Vyučil se kolářem a v létě pracoval v zemědělství. Jako občan SSSR byl v době války povolán do Sovětské armády. Když se tvořilo čs. vojsko v SSSR, přihlásil se jako Čech k I. čs. armádnímu sboru, do kterého vstoupil v městě Rovno. Základní výcvik prodělal v blízkosti rumunských hranic. V I. čs. armádním sboru sloužil u 1. praporu v 1. četě pod velením kapitána Větvičky. V době těžkých bojů na Dukle byl Němci zajat a poslán do koncentračního tábora.

Po válce se vrátil na Ukrajinu do Charkova, ale za rok odejel i s rodinou do vlasti svých rodičů. Bydleli na Osoblažsku ve Slezsku. Na stáří se s manželkou odstěhovali do Heraltic na Třebíčsku.

F A N T A František generálmajor

Rodák z Třebíče, kde se narodil 22. února 1892 v rodině továrního dělníka. Rodina bydlela ve čtvrti na Podklášteří a měla čtyři děti. František Fanta se vyučil jirchářem.

V první světové válce, když narukoval do rakousko-uherské armády, při první příležitosti přešel do ruského zajetí. V Rusku pak vstoupil do čs. legií. Domů se vrátil v roce 1920 a zůstal v čs. armádě jako důstojník. Rok 1939 jej zastihl v hodnosti štábního kapitána u posádky v Kaplici.

Jako voják a vlastenec těžce nesl fašistickou okupaci rodné země. V červenci roku 1939, tehdy již osmačtyřicetiletý, tajně přešel hranice do Polska, aby v zahraničí mohl bojovat proti okupantům. Na čs. konzulátu v Krakově pomáhal formovat první naši vojenskou jednotku v zahraničí. Z Polska pak odcházel do Sovětského svazu spolu s krajanem a tehdejší podplukovníkem Ludvíkem Svobodou.

Protože se chtěl co nejdříve zúčastnit bojů proti okupantské německé armádě, odejel v roce 1940 přes Střední východ do Francie. Tam jako velitel praporu 1. čs. pluku v zahraničí bojoval po boku francouzské armády při obraně Francie na řece Marně a Seině. Po kapitulace Francie byl evakuován do Velké Británie. Tam velel jednotkám strážní služby na pobřeží a na letištích.

V září roku 1943, na výzvu čs. generálního štábu a na přání Ludvíka Svobody, odejel František Fanta do Sovětského svazu. V Buzuluku byl jmenován velitelem praporu. Po té pomáhal v Jefremově formovat 2. paradesantní brigádu. I když mu již bylo přes padesát let, provedl několik seskoků padákem. Také v Jefremově byl velitelem praporu.

O svém druhém setkání s krajanem Ludvíkem Svobodou napsal ve vzpomínkách: „Jaké bude asi naše setkání, říkal jsem si, když jsem dorazil do Proskurova. Vzpomněl jsem si na naše loučení před třemi roky v Orankách, než jsem odjížděl do Francie. Tehdy mne objal, políbil, popřál šťastnou cestu a poznamenal: 'Však my se zase sejdem.' Tentokrát mne opět objal, políbil a vyzval, abych mu vyprávěl, co jsem všechno za uplynulé tři roky prožil. Když jsem mu vylíčil náš ústup ve Francii, doslova útek před nacistickou přesilou, a konečně odsun do Anglie, řekl: 'Zkušenosti z ústupu máš dost, ale tady půjdeme jenom dopředu, připrav se na to!'“

V těžkých bojích u Dukly byl již František Fanta plukovníkem a krátce velel 3. brigádě 1. čs. samostatného sboru v SSSR. Po té byl vystřídán generálem Karlem Klapálkem a stal se jeho zástupcem.

František Fanta byl důstojníkem, který dovedl nadchnout své vojáky a stmelit je v dobrý kolektiv. Sám šel vždy příkladem. Mnohokrát jako zázrakem unikl jisté smrti. Nepřátelské kulky prý se mu vyhýbaly a tak mu vojáci přezdívali „nezranitelný princ“. I na Dukle měl štěstí. Na jeho stanoviště na okraji lesa zamířil hitlerovský odstřelovač. Už měl ve svém hledí spánek důstojníka Fanty, zmáčkl spoušť, ale Fanta ve zlomku vteřiny podvědomě otočil hlavu. Československý důstojník byl sice zasažen, hitlerovec mu ustřelil nos, ale zůstal na živu. Jen provizorně ošetřen šel Fanta devět kilometrů pěšky na obvižště.

Po operaci, sotva se vrátil na frontu, dal si ho zavolat generál Svoboda a řekl mu: „Tak Fanto, už ses dost nabojoval, nepatříš k nejmladším. Svěřím ti náhradní těleso, Nějak to tam neklape, dej to dohromady!“ Dostal tedy na starost doplňování našich jednotek a péči o ženy a děti povolanych vojáků.

Po osvobození se František Fanta podílel na budování naší armády. Dosáhl hodnosti generálmajora a dostal řadu vyznamenání, mezi jinými Řád Bílého lva

Za vítězství III. třídy, několik Čs. válečných křížů, medaili Za chrabrost, Řád Rudého praporu, Řád Rudé hvězdy, Dukelskou pamětní medaili. Z cizích vyznamenání dostal Partyzánskou hvězdu Jugoslávie, vyznamenání polská, francouzská, rumunská aj.

Rodné město Třebíč udělilo generálmajoru Františku Fantovi čestné občanství a po jeho smrti byla jedna z ulic v novém sídlišti Hájek pojmenována jeho jménem. Ulice generálmajora Františka Fanty sousedí symbolicky s ulicí armádního generála Ludvíka Svobody a kapitána Otakara Jaroše.

Generálmajor František Fanta zemřel 12. října 1977 v Českých Budějovicích ve věku 86 let.

FILIP Bohumil, četař

Narodil se 13. ledna 1923 v české vesnici Roviny České v okrese Dubno v SSSR. Když Němci ustupovali a Sovětská armáda osvobozovala Volyň, bylo Bohumilu Filipovi 20 let. Vzpomínal na tu dobu slovy: „Když Rudá armáda obsadila Volyň, přišel i Ludvík Svoboda. Myslel si, že bude muset dělat mezi volyňskými Čechy mobilizaci. Ale nemusel. U nás Němci vypálili Český Malín. Nahnali do stodol muže, ženy a děti a zaživa je upálili, přes 400 lidí. Zachránilo se jen pár výrostků, které si Němci vybrali, aby odehnali dobytek. Bylo to strašné. My jsme šli do československé armády, abychom se pomstili za Malín.“

Z Filipovy rodiny vstoupilo do I. čs. armádního sboru pět mužů a jedna žena. Bohumil Filip byl do naší armády přijat dnem 21. března 1944 a po výcviku byl zařazen jako samopalník. V bojích byl dvakrát raněn. Poprvé jej zasáhla střepina do ruky a po měsíčním pobytu v nemocnici se vrátil na frontu.

V bojích na Dukle, mezi Nižním a Vyšším Komárníkem, byl raněn podruhé. Zranění bylo těžké. Čtyři měsíce byl v nemocnici u Charkova. Po návratu na frontu se již nedostal mezi své kamarády a v Humenném byl zařazen k náhradnímu pluku.

Bohumil Filip byl vyznamenán medailemi Za chrabrost, Za odvalu, pamětní Dukelskou medailí a jinými. Po válce se usadil v Hrotovicích na Třebíčsku, kde pracoval jako zemědělský dělník. Zemřel 21. února 1990.

F R A N K L Bedřich, JUDr., desátník

Narodil se v Bzenci roku 1914. V roce 1933 maturoval na třebíčském gymnáziu a po té studoval práva v Brně. Krátce před jejich dokončením emigroval před rasovým pronásledováním do Itálie spolu se svým bratrem Karlem a bratrancem Hanušem Tolfem. Po dvou neúspěšných pokusech se jim potřeťí podařilo přistát s rybářskou lodí na pobřeží Francie a v Marseille se přihlásili do čs. vojenské jednotky v Agde. V roce 1940 se zúčastnili bojů při obraně Francie. Po její porážce se dostali na nákladní lodi do Anglie. Tam sloužil B. Frankl u 3. čs. tankového praporu. Zúčastnil se invaze do Francie, bojů u Dunkerque a v Německu.

Po válce dokončil v Brně studia a v roce 1946 se odstěhoval do Paříže, kde pracoval jako překladatel u firmy, jež importovala jabloneckou bižutérii. Roku 1947 odejel do Anglie, oženil se tam a do r. 1963 pracoval jako ved. import. odd. skandinávské firmy. V letech 1963-65 byl v Lucemburku vedoucím americké továrny na ledničky. Od r. 1965 až do důchodu pracoval v Hartfieldu jako profesor němčiny a francouzštiny. Žije jako Fred Frankl v Homerfieldu v Anglii.

F R A N K L Karel, nadporučík

Narodil se roku 1911 v Třebíči. Před rasovým pronásledováním uprchl s bratrem Bedřichem. Ve Francii společně vstoupili do čs. vojska a zúčastnil i se obrany Francie. V Anglii pak sloužil v čs. vojsku u 3. tankového praporu jako nadporučík. Zúčastnil se bojů u Dunkerque a v Německu. Byl vyznamenán Čs. válečným křížem 1939 a řadou medailí. Po válce se z Československa odstěhoval. Žije v Anglii, v městečku poblíž Manchesteru.

F R I E D Viktor

Narodil se v Moravských Budějovicích v židovské rodině. Všichni příslušníci rozvětvené rodiny Friedů byli zavražděni hitlerovskými okupanty v koncentračních táborech v Terezíně a v Osvětimi. Útěkem do zahraničí se zachránili pouze bratři Viktor a Julius. Julius Fried, narozený v roce 1901, se 16. června 1945 vrátil na krátký čas do Moravských Budějovic a podle kronikáře prý uvedl, že jeho bratr Viktor vstoupil do československého vojska ve Velké Británii a padl v boji při postupu proti Němcům v Ardennách.

Narodil se v Jemnici, byl židovské národnosti. Uprchl do zahraničí před rasovou perzekucí a vstoupil do československého vojska v zahraničí. Zúčastnil se bojů naší vojenské jednotky v severní Africe. Padl v boji u Tobruku 30. října 1941.

Také Gutfreund Arnošt z Jemnice, bratr padlého Leo Gutfreunda, sloužil v čs. vojsku v Anglii. O obou bratřích není nic víc známo.

HERZÁN Václav, vojín

Pocházel z Volyně, kde se dne 4. února 1925 narodil v Újezdce České v oblasti města Rovna. Jeho otec byl vyučen řezníkem a měl v obci větší zemědělské hospodářství. Syn Václav a další dva bratři pomáhali otci hospodařit. V devatenácti letech se Václav Herzán stal příslušníkem I. čs. armádního sboru v SSSR. Na vstup do čs. armády vzpomínal:

„Pocházím z volyňské oblasti od města Rovna. O tom, že v Sovětském svazu existuje československé vojsko jsme věděli od partyzánů dříve, než Rudá armáda osvobodila Volyň. A tak jakmile se svobodovci objevili, hlásili jsme se hned dobrovolně všichni, kdo mohli. Narukoval jsem 15. března 1944 se svými dvěma bratry. Z naší vesnice nás šlo pár desítek, na Volyni bylo asi 45 tisíc Čechů. Bratři byli přiděleni k pěšímu praporu, já k samostatnému praporu tankových automatčků. V Rovně bylo zřízeno výcvikové středisko.“

Po dvouměsíčním výcviku složil Václav Herzán vojenskou přísahu v městě Lucku a byl s jednotkou odeslán na frontu. Ve svých záznamech zachytil hlavně vzpomínku na Karpatsko-dukelskou operaci, o níž si zapsal:

„Dne 8. září 1944 nám nastal boj v Karpatech u města Krosna. V ranních hodinách začala Karpatsko-dukelská operace téměř dvouhodinovou dělostřeleckou a minometnou palbou do nepřátelských pozic. Narazili jsme však na silnou nepřátelskou obranu a byli jsme zadrženi. Dále se postupovalo jen pomalu, jen metr po metru. Němci se zuřivě bránili. Těžké boje jsme sváděli o kótu 534, která uzavírala přístup k městu Dukla. Dne 11. září jsme se na kótu proboujvali, ale v krátké době ji zase ovládli Němci. Protiútokem jsme ji dobyli zpět, ale Němci se ještě čtyřikrát pokusili zaútočit. Odrazili jsme je. Dne 19. září 1944 jsme útokem osvobodili město Duklu. Byl jsem tam raněn, ale za několik

dnů jsem byl opět v bojích. Po krutých soubojích se nám dne 6. října 1944 podařilo překročit naši státní hranici.“

Václav Herzán se několikrát setkal také s velitelem I. čs. armádního sboru Ludvíkem Svobodou. Ve svém deníčku si zaznamenal:

„Armádního generála Svobodu jsem blíže poznal při soustředění naší brigády před bojem u Krosna a před útokem na Duklu. Tehdy nám řekl: „Stojíte na prahu naší vlasti. V tomto okamžiku je třeba si připomenout to, co bylo a co je. Kdo roztrhal naši vlast na kusy, kdo oddělil od sebe národy Československa, kdo k tomu napomáhal, kdo u nás vraždil a loupil? Stěží lze vypočítat zločiny, jichž se na národech Čechů a Slováků dopustili zfašizovaní Němci a jejich domácí přísluhovači - kolaboranti. Za několik hodin budete mít příležitost potrestat viníky. Neodpouštějte nikomu!“

Dříve, než jsme vyrazili do boje, generál Svoboda přišel mezi naše řady, podal nám ruku, optal se jak se cítíme, jak jsme na boj připraveni, a přál nám, abychom se všichni sešli v Praze. Loučil se s námi jako táta.

Ještě několikrát jsem měl příležitost vidět armádního generála Svobodu přímo v první linii. Když jsme po útoku odpočívali, prošel zákopy, prohlédl obranu, tu a tam se zastavil, pohovořil o situaci, poradil. Hned se nám každému hrůzy bojů lehčeji prožívaly. Proto si našeho armádního generála Ludvíka Svobodu vážíme a máme ho rádi.“

Na území vlasti prošel Václav Herzán bojovou cestu přes Poprad, Liptovský Mikuláš, Ružomberok, Martin, Vrútky, Strečno, Žilinu a přes Javorníky na Moravu. Jeho válečná cesta skončila v Kroměříži. A odtud spěchal s naším vojskem do Prahy.

Po propuštění z armády se v srpnu 1945 voják Václav Herzán vrátil na Volyň do rodné vesnice. Vrátil se sám, oba bratři padli za svobodu vzdálené vlasti. Ve zrušené vesnici zůstali jen rodiče a dvě mladší sestry. Rozhodli se k návratu do staré vlasti, z níž před dvěma sty lety přišli jejich předkové.

V květnu roku 1947 Herzánova rodina osidlovala západočeské pohraničí. Novým domovem se jim stala obec Podlesí na Chebsku. Ale když za několik let vážně onemocněl otec a vyslovil přání, že nechce zemřít v pohraničí, kde si nezvykl, odstěhovali se Herzánovi do Kotopek u Hořovic.

Až po otcově smrti, v jedenačtyřiceti letech, se Václav Herzán oženil s Amálií Šárkovou, původem z Výčap na Třebíčsku. V roce 1966 se manželé Herzánovi přestěhovali do Výčap. Václav Herzán tam našel práci jako dělník v Zemědělském nákupním a zásobovacím závodě v míchárně krmiv. Po odchodu do důchodu pak pracoval ve stavební skupině místního zemědělského družstva a nikdy nechyběl při dobrovolné práci pro obec. Zemřel dne 5. září 1989 po krátké nemoci ve věku 64 let.

Za svou bojovou činnost byl Václav Herzán vyznamenán Čs. válečným křížem 1939, medailí Za vítězství nad fašistickým Německem, zahraniční pamětní medailí se štítkem SSSR, Polskou stříbrnou medailí a řadou dalších vyznamenání.

H L O U Š E K Jaroslav

Narodil se v Třebíči v roce 1914 v rodině ředitele zimní hospodářské školy. Na trebičském gymnáziu maturoval v roce 1933 a po té studoval práva. Jako mladý právník byl v roce 1938 přijat do služeb ministerstva zahraničních věcí a pracoval v diplomatických službách v Paříži.

Když byla naše země okupována hitlerovským Německem, přihlásil se do čs. armády v zahraničí. Zúčastnil se bojů našeho zahraničního vojska na území Francie a Německa.

Po válce se domů nevrátil. Nějaký čas žil v Anglii a pak se odstěhoval do Kanady. Než si zajistil existenci, živil se různou prací. Nakonec se stal středoškolským profesorem. Žije v kanadském městě Vancouveru.

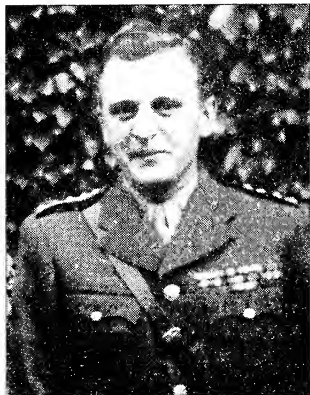
H O F F M A N N Karel, vojín

Narodil se v Třebíči 1. září 1925 v rodině rakouského státního příslušníka. V létě roku 1943, když mu ještě nebylo 18 let a učil se malířem a natěračem, byl povolán do německé armády. Byl zařazen do výcvikového střediska v Českých Budějovicích. Po skončení výcviku byl s německou vojenskou jednotkou přemístěn do severní Francie.

Jako chlapec vyrůstal v českém prostředí a cítil se občanem Československa. V německém vojsku se spřátelil s kamarádem Václavem Ducháčkem z Prahy, kterého stihl stejný osud a jako Hoffmann byl proti své vůli zařazen do hitlerovské armády.

Domluvili se, že při nejbližší příležitosti uprchnou do svobodné části Francie. V prostoru Cayen (Evrezie) se dostali do styku se členy francouzské ilegální protifašistické organizace a ta jim v době první invaze umožnila útěk lodí do města Lier. Odtud pak byli opět lodí dopraveni do Skotska. Jako němečtí vojáci tam byli nejprve internováni, avšak brzy jim bylo umožněno přihlásit se do čs. zahraničního vojska. Po krátkém výcviku byli počátkem roku 1944 zařazeni k průzkumnému tankovému praporu.

Po invazi spojeneckých vojsk do Francie byl čs. tankový prapor přemístěn do Normandie a odtud do bojů o přístav Dunkerque. Odtud pak byla jednotka převelena do Paříže a pak postupovala se spojeneckými vojsky Německem k hranicím naší republiky. Počátkem května byla v Plzni. Válečné tažení skončil Karel Hoffmann v Klatovech. Demobilizován byl v Moravské Třebové. Po návratu do Třebíče mohl teprve složit tovaryšské zkoušky a od té doby pracoval jako malířský a natěračský dělník. Naposledy byl zaměstnán v podniku Uniplet v Třebíči. Zemřel 5. 2. 1994.

H O U D E K Vítězslav, kapitán

Narodil se v Třebíči dne 22. září 1920. Jeho otec byl soudním revidentem. Po maturitě na třebíčském gymnáziu vstoupil v roce 1939 na brněnskou techniku, kde začal studovat na strojní fakultě. V témže roce na podzim však okupanti české vysoké školy zavřeli. Maminka Vítězslava Houdka byla chorvatské národnosti, proto odejel do Jugoslávie, aby tam pokračoval ve studiu. Avšak v roce 1940 musil i z Jugoslávie před hitlerovskou armádou uprchnout.

Dostal se na Blízký východ, kde vstoupil do československé vojenské jednotky a pak prodělal známou cestu přes Francii do Velké Británie.

V československém vojsku ve Velké Británii byl nejprve zařazen do výsadkářského výcviku, ale později, na vlastní žádost byl převelen k dělostřelectvu, kde dosáhl hodnosti kapitána. S československou vojenskou jednotkou se zúčastnil bojů v Severní Africe, dále pak invaze do Francie a postupu spojeneckých armád Německem. Válku ukončil v blízkosti Plzně.

Po válce sloužil určitou dobu u pěšího pluku v Jihlavě. Tam se oženil a odešel do civilu. Po sňatku odejel zpět do Anglie, kde nejprve obchodoval a pak se přestěhoval do Etiopie. V císařské Etiopii pracoval jako hospodářský expert a poradce tamní národní banky. V roce 1967 při autohavárii v horách tragicky zahynul.

H Ů L K A Jiří, MUC, poručík in memoriam

Pocházel z Náměště nad Oslavou. Narodil se tam 2. října 1920. Když okupanti uzavřeli české vysoké školy, bylo mu 19 let a jeho studium na lékařské fakultě Karlovy univerzity tím bylo přerušeno. Jiří Hůlka začal pracovat jako dělník. Jeho otec, plukovník československé armády Adolf Hůlka, se hned na počátku okupace zapojil do domácího odboje. Byl však za krátko, jako příslušník odbojové organizace Obrana národa, hitlerovskými okupanty zatčen a v Berlíně popraven.

Jiřího Hůlku poslali okupanti v roce 1942 na nucené práce. Pracoval ve Wiener Neudorfu v továrně Flugmotoren-Ostmark-Werke. Tam se stal členem ilegální odbojové organizace. Dne 14. ledna 1943 byl poslán do továrny na letecké motory ve Stuttgartu a tam spolu s Jaromírem Omelkou z Brna byl instruktorem střediska pro české dělníky. Když byla tamní továrna leteckými nálety rozbita, přemístili je zpět do Wiener Neudorfu. Jiří Hůlka tam pracoval ve 14. hale spolu s kamarády Frant. Hejlem, Jaromírem Omelkou, Josefem Antlem, Stan. Švancarou aj.

Když Američané začali s nálety na Vídeň a okolí, nacistické vedení továrny rozhodlo evakuovat nejdůležitější provozy do Dubnice nad Váhom. Stalo se tak na rozhraní jara a léta roku 1944. V Dubnici pracoval Jiří Hůlka s kamarády v podzemním bloku Škodových závodů. Podařilo se jim navázat spojení s partyzánským hnutím a od počátku srpna 1944 postupně přecházeli k partyzánským skupinám na střední Slovensko, ale i na východ do Prešova (Jaromír Omelka). K partyzánům přešlo postupně celkem asi 100 tzv. totálně nasazených Čechů a několik Francouzů.

Po vypuknutí Slovenského národního povstání se Jiří Hůlka již jako ostřílený partyzán postavil do řad slovenských vlastenců. Sloužil u dělostřelecké baterie pod velením poručíka Kolníka. Při partyzánské akci u města Nováky padl však do hitlerovského zajetí. Předali jej gestapu. Ti jej dva dny mučili, protože odpíral vypovídat a nezdal kamarády. Dne 16. září 1944 gestapáci Jiřího Hůlku s dalšími kamarády zastřelili v údolí Trebljanka.

Později se povstalcům dostal do rukou archiv gestapa v Prievidzi, v němž byl založen i protokol o výsledku Jiřího Hůlky. Potvrdil, že náš krajan - čtyřia-dvacetiletý Jiří Hůlka - se před smrtí choval statečně. Gestapákům řekl do očí, že válku již stejně prohráli a že je ochoten položit svůj život za vlast, jak to učinil jeho otec, kterého nacisté před rokem v Berlíně popravili. To byla jediná slova, která od něj gestapáci uslyšeli.

Po válce Jirkova maminka a bratr Zdeněk usilovně pátrali po místech posledních chvil jeho života. U původního hrobu zavražděných partyzánů v údolí Trebljanka našli po roce na keři obroučku z Jirkových brýlí a řetízek s jeho klíči.

Tělesné pozůstatky Jiřího Hůlky byly exhumovány a uloženy do rodinného hrobu v Náměšti nad Oslavou. Mladý vlastenec MUC Jiří Hůlka byl in memoriam jmenován poručíkem československé armády a Karlova univerzita mu udělila titul doktora všeobecného lékařství in memoriam. Jeho otec, plukovník Adolf Hůlka, byl in memoriam jmenován brigádním generálem.

HUTNÍK Ilko, poručík

Narodil se 11. srpna 1918 v Trostěnici v okrese Mukačevo. Jeho otec tam byl lesníkem Rodiče však záhy zemřeli a tak se děti těžce protloukaly životem. Ilko se v Mukačevě vyučil kovářem a po vyučení v roce 1938 nastoupil službu v čs. armádě. Sloužil v Košicích až do 15. března 1939, kdy byla čs. armáda rozpuštěna. Po demobilizace se nechtěl vrátit na Maďary okupovanou Zakarpatskou Ukrajinu a tak se skupinou 75 osob překročil hranice do Polska. Tam byli všichni internováni a zůstali v internaci

až do příchodu Sovětské armády, která část Polska obsadila.

V SSSR se dostal Hutník do nové internace. Nejprve byl v pracovním táboře v městě Starobělsku a později byl převezen až do Vladivostoku, kde pracoval při těžbě zlata. Tam se dověděl o vytvoření čs. vojenské jednotky v Buzuluku a ihned se do ní přihlásil. V Buzuluku byl přijat v srpnu roku 1942 a byl zařazen do výcviku dělostřeleckého a spojařského. S I. čs. armádním sborem prodělal celou jeho bojovou cestu a byl celkem šestkrát zraněn.

V bojích na Dukle velel jako četař spojovací čtě a utrpěl tam nejtěžší zranění. Převezli jej do nemocnice v Baku a později do Tbilisi. I když byl po těchto zraněních uznán invalidní, žádal o zařazení na frontu. Byl poslán do Humenného, kde se stal příslušníkem polního četnictva. Zajišťoval přesuny vojsk, ubytování generálního štábu, provoz na křižovatkách apod. Zakrátko se však znovu dostal ke své jednotce jako spojař a prošel s ní bojovou cestou při osvobozování území republiky. Dne 10 května 1945 projížděla jejich jednotka Třebíčí. Byl přítomen slavnému uvítání našich vojáků občany města, kteří zastavili auto, v němž jel armádní generál Ludvík Svoboda. Generál Svoboda tehdy vyskočil na střechu auta a s krajany se srdečně pozdravil.

Ilko Hutník byl vyznamenán Čs. válečným křížem 1939, medailí Za победу nad Germanijí a řadou dalších vyznamenání a medailí. Po válce sloužil krátkou dobu jako osobní stráž armádního generála Ludvíka Svobody a v roce 1946 byl z armády propuštěn. Do roku 1948 byl dozorcem ve věznici na Borech a v téže roce byl jako invalida propuštěn. V roce 1951 se s rodinou přestěhoval do Třebíče. Pracoval jako traťový dělník na železnici a před odchodem do důchodu byl průvodčím a vlakvedoucím Zemřel 2. 4. 1990.

HUTNÍKOVÁ Marie, rotmistr

Narodila se na Zakarpatské Ukrajině v obci Prislovce dne 28. prosince 1923 v rodině lesního dělníka. Když začali Maďaři obsazovat Zakarpatskou Ukrajinu, chodila ve Volovci do 1. ročníku obchodní školy Studium musila přerušit a okupanti ji zařadili do jednotky civilní obrany. Pokusila se utéci přes Polsko do SSSR, ale útěk se jí nezdařil. Podruhé překročila hranici úspěšně a do SSSR se dostala 31. května 1940. Byla internována nejprve v Charkově, kde se jí dostalo také zdravotnického výcviku. Po vypuknutí války byla přemístěna do Karagandy, kde pracovala v internaci jako dělnice.

Koncem roku 1942 se přihlásila do československé vojenské jednotky v Buzuluku. Nebyla přijata hned jako příslušnice jednotky, ale pracovala jako telefonistka a zdravotnice. Teprve v polovině roku 1944 byla zařazena jako spojačka a po té jako zdravotnice k 1. dělostřeleckému pluku, u něhož sloužil její pozdější manžel Ilko Hutník.

Jako zdravotnice a jako sestra v brigádní ošetrovně prošla boji u Kyjeva, Žaškova, Rudy, Bílé Cerkvi a na Dukle. Vzpomíná, jak těžká byla služba zdravotnice, zejména pak v bojích na Dukle. Od Dukly postupovala s 1. dělostřeleckým plukem bojovou cestou od Liptovského Mikuláše až k Prostějovu, kde ji zastihl konec války v hodnosti rotmistra.

Jako frontová zdravotnice byla za obětavost a hrdinství vyznamenána řadou medailí, zejména medailí Za pobědu nad Germanií, medailí Za chrabrost aj. V bojích za svobodu vlasti padl bratr Marie Hutníkové.

Po válce se provdala za příslušníka I. čs. armádního sboru a válečného invalidu Ilko Hutníka. V roce 1951 se s manželem přestěhovala do Třebíče a až do důchodu pracovala jako šička v podniku Kras.

CHALUPNÍK Vladimír vojín

Narodil se 13. března 1923 ve vesnici Borodínovka, Těmirskij okres, kraj Aktjubinskij. Odtud se česká rodina Chalupníkových odstěhovala na Ukrajinu, na území osídlené Čechy, do vesnice Čechohrad v okrese Melitopol v Záporožské oblasti.

Vladimír Chalupník se vyučil strojním zámečnickem v Melitopolu v závodě Voronského a po vyučení pracoval v Záporoží v závodě Komunar. Na podzim roku 1941 byl odveden do Sovětské armády, ale pracoval převážně při budování zákopů a překážek. Teprve jako dva-

cetiletý se v roce 1943 podrobil vojenskému výcviku a ještě téhož roku se přihlásil k československému vojsku v Buzuluk. Do československé armády byl přijat počátkem roku 1944 v Jefremově a byl zařazen ke druhé paradesantní brigádě.

Parašutistický výcvik prodělal hlavně na Ukrajině v Proskurově. Jako parašutista byl několikrát vysazen v týlu nepřítele. Nejtěžší boje prodělal se svou jednotkou na Dukle, kde byl dvakrát lehce zraněn. V době Slovenského národního povstání byl odvolán z fronty a měl být vysazen na pomoc povstání na polním letišti Tri duby. Při prvním pokusu však letadlo s výsadkáři neproletělo silnou protiletectkovou obranou nepřítele a podruhé bylo napadeno německými stíhači nad Popradem. Posádce se podařilo těžce zasažené letadlo přivést zpět a přistát ve Lvově.

V bojích na Dukle byl Vladimír Chalupník nasazen jako frontový řidič a navážel munici jednotkám do přední linie. Poprvé byl raněn, když najel autem na minu. O druhém zranění vyprávěl: „Tehdy jsem vezl velitele. Právě jsme přejeli potok, který naše jednotky překročily v předchozí noci. Auto jsme tam zastavili a zamaskovali. Velitel si začal prohlížet terén. Ale nepřítel nás upozoroval a začal po nás střílet. Okamžitě jsme padli, kde jsme stáli, tedy do toho potoka, a snažili se krýt. Vtom rána. Důstojníka to zasáhlo přímo do čela. Já jsem byl střepinou zasažen pod levou lopatku. Na ošetřovně mi střepinu vytáhli a hned jsem nastoupil zpět k jednotce. Na nějaké dlouhé léčení nebylo času.“

Od Dukly postupoval Vladimír Chalupník s I. čs. armádním sborem celým Slovenskem a svou bojovou cestu ukončil jako vojenský řidič v prostoru Valašského Meziříčí.

Po válce odešel do pohraničí na Znojemsko a určitý čas pracoval v Tasovících. Brzy se však oženil a s manželkou se přestěhoval do Trnavy na Třebíčsku. Později dostal byt v Třebíči-Poušově. Až do důchodu pracoval jako zámečnický v trebičském závodě První brněnské strojírný.

Vladimír Chalupník je nositelem řady medailí a válečných vyznamenání. Zemřel 11. března 1991.

I N W A L D Hanuš, svobodník

Narodil se 23. května 1921 v Třebíči, byl židovské národnosti. Jeho otec Berthold Inwald zemřel v roce 1927 a tak žil jen s maminkou, která vedla malý obchod. Vyučil se obchodním příručím.

Krátce po 15. březnu 1938 uprchl před rasovým pronásledováním a přes Balkán se dostal na Střední východ. Jako osmnáctiletý tam vstoupil do československého vojska, do jehož svazku byl přijat dnem 1. listopadu 1939.

Zúčastnil se bojů v Sýrii, bojoval u Tobruku a u Dunkerque. Dosáhl hodnosti svobodníka. Jeho maminka Anna Inwaldová byla umučena v koncentračním táboře Ravensbrück.

Po osvobození odešel z Třebíče, protože nikdo ze známých a z příbuzných nezůstal naživu. Usadil se v Moravské Třebové, kde nejprve vedl vlastní obchod, pak pracoval na správě spotřebního družstva Jednota a naposledy jako vedoucí prodejního oddělení podniku Sandrik. Zemřel 26. února 1984.

J A N Á Č E K Karel

Narodil se 4. prosince 1915 v Havlíčkově Borové. Vyučil se mechanikem pletacích strojů a pracoval v závodě firmy Baťa v Třebíči-Borovině. V době války, v roce 1942, byl firmou Baťa vyslán do hitlerovci okupované Francie, aby tam v městě Vernonu pracoval jako instruktor závodu na výrobu punčoch.

Ve Vernonu se dostal do styku s francouzskou odbojovou organizací a po důkladném prověření, když byl nejprve pověřován drobnými úkoly, byl přijat do odbojové organizace Francouzské vnitřní síly (Forces Francaises de L'Interieur). Dostal za úkol, aby pro osádky sestřelených spojeneckých letadel zajišťoval bezpečný úkryt, zúčastňoval se nočních hlídek ve městě a v okolí.

Pod přímé partyzánské velení byl zařazen v době od 1. dubna 1944 do 10. září 1944. V partyzánském oddílu se zúčastnil různých akcí, jako např. hlídání mostů přes Seinu, kde podle příkazu měli zastavit ustupující Němce a zamezit jim v přechodu řeky i případným zničením mostu. Po přechodu fronty se zúčastnil likvidace zbytků okupantské armády.

Ve Francii se oženil a společně s rodinou se vrátil do vlasti v září roku 1945. Až do odchodu do důchodu pracoval jako mistr v punčochářenském závodě v Třebíči-Borovině.

JUŽANÍN Josef

Narodil se 9. prosince 1927 ve Svidničkách u Dukelského průsmyku. Jako chlapec pracoval doma v zemědělském hospodářství. V srpnu roku 1944 ustoupili Němci až do jejich vesnice. V říjnu roku 1944 měl Južanin s dalšími chlapci kopat základy pro Němce. Ale raději utekli přes frontu do Polska. V Královském Vrubliku u Krosna se přihlásil u náhradního pluku I. čs. armádního sboru. Tam byli přijímáni a vystrojováni čs. občané z Podkarpatské Rusi, kteří byli přinuceni sloužit v maďar-

ské armádě a přešli do ruského zajetí. Do čs. vojska byl přijat 17. října 1944, tedy v 17 letech. Nejprve pomáhal při vystrojování vojáků a pak byl přijat ke spojovací četě. Po té byl odvelen do Sniny, kde dostal vojenský výcvik a v Popradě jej zařadili k bojovým jednotkám jako spojaře. Sloužil u 3. brigády.

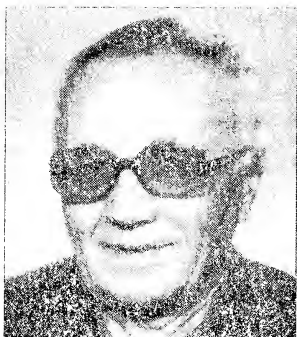
S frontou postupovat na Liptovský Mikuláš, Strečno a na Moravu. Konec války jej zastihl v Kroměříži. Z vojenské služby byl propuštěn v červnu 1945 v Bratislavě.

Když se vrátil do Svidniček, našel rodnou vesnici vypálenou a lesy i pole kolem ní byly ještě hustě podminovány. Naštěstí se setkal se všemi příslušníky rodiny, kteří se vraceli s dalšími občany do zničeného domova. Právě když se Josef Južanin vrátil domů, uspořádali jeho vrstevníci v sousední obci Vápeníku taneční zábavu na oslavu konce války. Také ze Svidniček se tam spolu s Južaninem vypravila parta jedenácti chlapců. Na cestě uviděli protitankovou minu. Jeden z chlapců se k ní přiblížil a i když byl varován, na minu si sáhl. Nastal výbuch. Šest chlapců bylo na místě zabito, další byli těžce a lehce zraněni.

Všude kolem rodné vesnice docházelo k takovým tragédiím. Tehdy se Josef Južanin rozhodl, že odejde za bratrem na Moravu. Vypravil se za ním jen ve vojenské uniformě a chtěl se učit kovářem. Bratr však rozhodl, že převezme v pohraničí zemědělskou usedlost a rodiče se tam do obce Mutná přestěhují. Ale když nakonec zůstali ve Svidničce, musel hospodářství převzít Josef Južanin sám.

V roce 1952 se Josef Južanin oženil, hospodářství převzalo zemědělské družstvo. V roce 1958 by zvolen jeho předsedou. Řídil je čtyři roky. Když pak došlo ke slučování družstev, Južanin se stal traktoristou. Ze zdravotních důvodů byl později nucen této práce zanechat a odstěhoval se zpět do Svidniček, kde pracoval na státním statku jako lesní dělník.

V roce 1963 koupil domek ve Stříteži u Třebíče a začal pracovat jako dělník v První brněnské strojírně, závod Třebíč.

K A L Á B František, major

Narodil se 1. května 1913 v Komárovicích, naposledy bydlel v Domamili č. 75. Zemřel 8. července 1989.

Na svou bojovou cestu vzpomínal:

„Po absolvování četnické školy jsem nastoupil u četnické letecké hlídky ve Vajnorech. Velitelem letky by škt. Šplouchal. Byl jsem zařazen jako vrchní letecký mechanik letky.

Při vyhlášení mobilizace v roce 1938 jsme se s letkou přemístili na polní letiště u Kadaně v Čechách. Zakrátko nám bylo zakázáno pro-

vádět lety v blízkosti hranic, abychom prý „neprovokovali,, Němce. Nelétalo se a veškerý letecký personál, kromě pilotů, byl vyslán na hranice k posílení Stráže obrany státu (SOS). Byl jsem nasazen do městečka Vejprty. Němečtí ordneři tam často přepadali nepočetné jednotky SOS. Dvakrát jsme se ordneřům ubránili. Při třetím přepadu, kdy vyzbrojení ordneři byli ve značné přesile, jsme byli po urputném boji odzbrojeni, zajati a odvezeni do Německa - do pracovního tábora v Oberfronu. Za nějaký čas nás převezli do vězení v Drážďanech. Odtud nás pak dovezli do Hoyerswerdy, kde jsme pod dozorem budovali koncentrační tábor. Tam jsme pracovali do 15. ledna 1939, kdy jsme byli vyměněni za německé rukojmí z Čech.

Po návratu z Německa jsem byl zařazen do služby u velitelství četnictva v Brně. Požádal jsem o propuštění ze sboru, ale žádosti nebylo vyhověno. Když došlo k okupaci a také do Brna měl přijet Hitler, byl jsem se dvěma kolegy internován, abychom prý neprovedli „něco neuváženého,,. Pak jsem byl přeložen do Ostravy a ustanoven velitelem motocyklového oddílu, který měl kontrolovat hranice s Polskem.

Okupanty jsem z hloubi duše nenáviděl. Rozhodl jsem se proto odejít za hranice a aktivně proti nenáviděnému nacismu bojovat. Při služebním styku jsme navázali přátelství s polskými pohraničníky a dne 2. dubna 1939 s kamarády Veverkou, Karhanem a Leskotem jsme překročili hranice u Bohumína. Odjeli jsme do Krakova a hlásili se na čs. konzulátě, který vedl dr. Henzl. Přihlásil jsem se do tvořící se čs. vojenské skupiny, které velel nadporučík letectva Jiří Král. Dobře jsem ho znal ze společné služby ve Vajnorech. Bylo nás tehdy jenom asi dvacet, ale přicházeli další a jednotka se zvětšovala. V květnu jsme dostali vojenský tábor v Bronowicích a tam se začala naše jednotka formovat.

Dne 19. června 1939 převzal velení nad skupinou podplukovník Ludvík Svoboda. Bylo tehdy mnoho starostí jak se zásobováním, tak s výcvikem. Skupina měla také nedostatek zpráv o tom, co se děje u nás doma. Hledali se proto dobrovolníci, kteří by ilegálně přecházeli hranice a zjišťovali potřebné údaje o Němcích. Také polské vojenské velitelství mělo značný zájem o pře-

suny německých vojsk po železnici. K této službě jsem se dobrovolně přihlásil. Pod falešným jménem Kadlec jsem se dvakrát vydal do protektorátu. Navázal jsem spojení s některými pracovníky na ředitelství drah v Ostravě a v Olomouci a vždy jsem přinesl cenné informace.

Když jsem se vrátil z protektorátu podruhé, zavolał mne konzul dr. Henzl. Jednání byl přítomen také podplukovník Svoboda a důstojník polské zpravodajské služby. Byl jsem požádán o splnění zpravodajského úkolu na Slovensku - v tehdejší slovenské státě. Když jsem úkol přijal, dostal jsem polské doklady na jméno Janusz Walentowicz, obchodní cestující, bytem v Živci. Dali mně i adresy osob, s nimiž jsem měl na Slovensku spolupracovat. Tam jsem měl vystupovat pod jménem Koreň.

Hranice jsem přešel v Tatrách směrem na Pospády, Žďárskou kotlinu do Ždiaru a do Popradu. Odtud jsem jel vlakem do Bratislavy, kde jsem předal potřebné informace a zúčastnil jsem se schůzky s předními odbojovými pracovníky. Za deset dnů jsem se vrátil do Polska.

Na Slovensko jsem se vydal ještě třikrát, abych tam splnil zpravodajské úkoly. Když jsem byl na třetí cestě bylo Polsko napadeno Německem. Rychle jsem se vracel. Z Targowa mne polská zpravodajská služba zavezla autem k naší jednotce. Ale v Krakově jsem zjistil, že naše jednotka se již přemístila na východ od Lešna. Němci však již útočili na Katowice a tak jsem měl jen nepatrnou naději, že bych naši jednotku dostihl. Nastoupil jsem proto k mechanizované jednotce polské armády generála Sosnkowského a s ní za ústupových bojů jsem se dostal až do Rumunska. Tam jsem byl s polskými vojáky internován v táboře v Pitești.

Pro případ, že by mne odhalila hitlerovská špionážní služba, měl jsem již dříve připravenou ústupovou cestu přes Rumunsko. Nyní se mi hodila. Za deset dnů jsem byl z tábora uvolněn a pak jsem se zakrátko dostal na rumunskou turistickou loď Transilvania a s ní do Bejrútu. Odtud pak lodí do Marseille a brzy jsem byl v československém výcvikovém táboře v Agde. Tam jsem byl zařazen do zpravodajské kanceláře.

Po vpádu německých armád do Francie jsem bojoval s československými jednotkami v prostoru řeky Seiny a při ústupu na řece Loiře. Francouzská armáda byla špatně vyzbrojena a nebyla schopna se postavit nepříteli na odpor. Po kapitulaci Francie jsme byli převezeni do Anglie.

V Anglii jsem byl nejprve ve stanovém táboře v zámeckém parku v Cholmondeley, jižně od Liverpoolu. Zakrátko jsem byl přemístěn do vojenské kanceláře prezidenta dr. Edvarda Beneše jako prezidentův osobní strážce. Doprovázel jsem jej na všech cestách. Tak jsem poznal z blízka mnoho tehdejších politických a vojenských osobností, např. Winstona Churchilla, habešského císaře Haile Selasie a mnoho jiných. V této službě jsem pracoval dva a půl roku.

Chtěl jsem však bojovat proti fašistickým okupantům naší země a tak jsem požádal o přeřazení k československým leteckým jednotkám, kde si dobře vedli mí bývalí spolubojovníci. Trvalo delší dobu, než mé žádosti vyhověli. Na-

stoupil jsem do výcvikového leteckého střediska u Liverpoolu. Ale po neshodách s tamním naším leteckým inspektorem jsem byl na vlastní žádost přeložen k čs. tankové jednotce v Leamingtonu. Byl jsem zařazen do tankových dílen a brzy jsem byl jmenován zástupcem velitele dílen nadporučíka Prymka. V této funkci jsem setrval do roku 1943, kdy jsem byl poslán na jeden rok do anglické technické školy pro tankisty.

Po ukončení učiliště jsme byli všichni zařazeni k anglickým invazním tankovým jednotkám. V hodnosti poručíka anglického tankového pluku jsem se zúčastnil invaze a postupoval jsem s ním až k řece Rýnu. Tam došlo k výměně jednotek. Dostal jsem týden dovolenou a ztrávil jsem ji v osvobozené Paříži.

Po dovolené jsem byl uvolněn pro československou obrněnou brigádu, která obléhala severofrancouzský přístav Dunkerque, v němž se opevnila asi jedenáctitisícová německá posádka. Dobývání přístavu bylo obtížné a vyčerpávající. Byl jsem tam velitelem lehkých tankových dílen.

Koncem dubna 1945 byla část obrněné brigády začleněna do 21. skupiny armád a tak jsme se aktivně podíleli na osvobozování území naší vlasti. V době kapitulace Německa jsem měl dílny umístěny v Žinkovech u Plzně. Čekali jsme na rozkaz k pomoci povstávší Praze, ale rozkaz nebyl vydán.

Za svou vojenskou činnost jsem byl vyznamenán Polským válečným křížem, Československým válečným křížem, medailí Za chrabrost, Za zásluhy o obranu vlasti, pamětní medailí Francie, Velké Británie, Invazní medailí a britskou medailí Za ukončení války.

Jsem šťasten, že jsem pomáhal osvobozovat svou vlast z nacistické poroby. Pro mou účast v boji proti fašismu byli příslušníci mé rodiny pronásledováni. Maminka byla vězněna v internačním táboře ve Svatobořicích, bratři Stanislav a Antonín v Kounicových kolejích v Brně.“

Na činnost našeho občana Františka Kalába vzpomínal s uznáním také armádní generál Ludvík Svoboda. V knize „Cestami života“ o něm napsal:

„Kromě Grochola byl vynikajícím kurýrem i František Kaláb. S velkým napětím jsme sledovali jeho vyprávění o osudech, jež ho potkaly v roce 1938.

Kalábovy zprávy byly vysoce hodnoceny, zejména v předvečer války s Německem. Některé z nich byly posílány dokonce až do Francie. Běžné zpravodajství o poměrech v okupovaném Československu se rozesílalo do celého světa, všem velkým agenturám a tisku.

Za několik dní po návratu do Krakova se Kaláb vydal do Ostravy podruhé. Tentokrát tam jel už s vědomím, že tam bude mít některé věci připravené. A nemýlil se. Přednosta stanice Chrastina mu tentokrát předal celý plán přepravy německých vojsk na severní a východní Moravě, spolu s plánem přepravy na Slovensko. Byly to informace významné, poněvadž v nich bylo přesně určeno, kterým vlakem a kterého dne jede ta a ta jednotka pěchoty, dělostřelectva, tanků apod. Tentokrát byl Kaláb v protektorátě asi pět nebo šest dnů a v Ostravě už viděl i plakat se svou fotografií a zatykačem.

V krátkém časovém odstupu podnikl pak ještě jednu kurýrní cestu do pro-

tektorátu. Po návratu dostal pokyn, aby navázal spojení i se Slovenskem, odkud naši v Polsku do té doby žádné zprávy neměli. Na Slovensko se vydal 29. května 1939. Strávil tam celý týden, spojil se s ilegálními skupinami v Trenčíně a ve Vysokých Tatrách a přes Polský hřeben se vrátil do Polska.

Podruhé se na Slovensko vypravil v polovině června, teď už to bylo snazší. V Bratislavě se seznámil s dalšími zaslouženci, mezi nimiž byl i pozdější náměstek předsedy vlády Ursíny. Podruhé zůstal na Slovensku deset dní.

Poslední cesta Kalábova byla nejdramatičtější. Odjel z Krakova asi 16. srpna 1939. Na Slovensku získal velmi cenný materiál o rozmístění jednotek vojenského letectva a podrobnosti o situaci na letišti v Trenčíně. Opatřování zpráv se však protáhlo až do 1. září, a tak ho na Slovensku zastihlo vypuknutí války. Ve válečném stavu s Polskem se od 5. září ocitl i slovenský fašistický stát. Ale i tentokrát Kalábovi štěstí přálo, dostal se přes hranice a odejel do Krakova. Naše jednotka však již byla odsunuta a Němci se blížili k městu. Kaláb se snažil naši jednotku dostihnout. To se mu nepodařilo, a tak přešel rumunské hranice a přes Střední východ se dostal do Francie a pak do Velké Británie, kde byl jeden čas osobním strážcem prezidenta dr. Ed. Beneše.“

K A N D U S Bohumil

Narodil se 10. května 1903 v Telči, kde byl jeho otec porybným. Od roku 1920 žili Kandusovi v Moravských Budějovicích. Jejich syn Bohumil našel později zaměstnání v Praze, kde pracoval jako zřízenec ČSD.

Počátkem fašistické okupace, pravděpodobně jako železničář, se Bohumil Kandus dostal do zahraničí. Podle údajů jeho bratra Stanislava, který žil v Moravských Budějovicích, sloužil Bohumil Kandus nejprve v cizinecké legii a pak se stal příslušníkem čs. vojska v zahraničí. Bojoval na Středním východě a u Tobruku.

K E S S L E R Jan

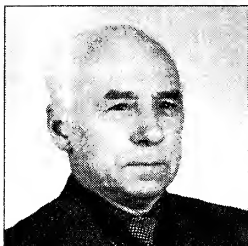
Narodil se 22. června 1912 v Třešti, kde byl jeho otec řezbářským dělníkem v továrně na nábytek. Po ukončení školní docházky pracoval Jan Kessler jako dělník na různých pracovištích v Ostravě. V roce 1930 nastoupil základní vojenskou službu a zůstal poddůstojníkem z povolání.

Za fašistické okupace sloužil v tak zvaném vládním vojsku a s ním se dostal do Itálie, kde měli být nasazeni proti postupu spojeneckých armád. Jan Kessler však přeběhl na stranu italských partyzánů a stal se příslušníkem XIX. Brigata Garibaldino - Eusebio Giambone (čs. zahraniční partyzánské brigády). Z Itálie se později dostal k francouzským partyzánům Maquis. Při osvobozování Francie spojeneckými vojsky vstoupil do 1. československé samostatné

obrněné brigády a s ní postupoval až na území republiky.

Za účast v bojích proti hitlerovským okupantům byl 19 krát vyznamenán československými a zahraničními medailemi.

Po osvobození naší země zůstal v čs. armádě. Byl převelen do Třebíče a v roce 1955 byl pro špatný zdravotní stav, způsobený válečnými útrapami, propuštěn z armády do invalidního důchodu. Od té doby pracoval na částečný úvazek v podniku Elitex, po té ve Svazarmu jako vedoucí okresní školy pro výcvik velitelů objektů CO, pak jako vychovatel a naposledy byl zaměstnancem Západomoravského muzea v Třebíči.

K O C M Á L Gabriel **podporučík**

Narodil se 20. května 1921 v obci Dolní Grešany v okrese Trnava. Až do nástupu základní vojenské služby pracoval v zemědělství. Vojenskou službu nastoupil za II. světové války v tzv. slovenském státě v říjnu roku 1942 u 1. pěšího pluku v Trnavě. Po ukončení výcviku a po absolvování poddůstojnické školy byl odeslán s 2. slovenskou divizí na východní frontu.

Krátce po nasazení do první linie, koncem října 1943, přeběhl na sovětskou stranu do zajetí. V lednu 1944 se ze zajateckého tábora v Umani přihlásil do čs. armády v SSSR a byl přidělen ke 2. paradesantní brigádě v Jefremově.

Po výsadkářském výcviku byl převelen jako velitel čety do Proskurova a odtud do bojů na Dukle. Bojoval v 2. paradesantní brigádě. Na Dukle byl těžce raněn a léčil se v sovětské nemocnici v Brzozowě v Polsku. Po vyléčení byl přidělen jako rotmistr štábní roty 1. čs. armádního sboru.

Po válce sloužil i nadále v čs. armádě a to jako velitel čety a roty u 17. pluku v Bratislavě a v Malackách. V lednu 1951 byl propuštěn do zálohy v hodnosti podporučíka. Nastoupil do civilního zaměstnání jako vedoucí drůbežárny na farmě státního statku v Novém Hobzí u Dačic. V červnu 1979 odešel do důchodu a od té doby žije v Jemnici.

Za účast v boji za svobodu byl vyznamenán medailemi Za vítězství nad Německem, Za odvalu, Za chrabrost, Za účast v zahraničním vojsku v SSSR. medailí Slovenského národního povstání a řádem Velké vlastenecké války II. stupně.

KOVÁČIK Pavel

Narodil se 1. července 1901 v obci Chynorany, okres Topolčany. Vyučil se kovářem a v rodné obci pracoval převážně jako zemědělský dělník. V roce 1926 odešel za prací do Francie. Také tam pracoval jako dělník v zemědělství.

Když se v roce 1939 dověděl, že se ve Francii tvoří československá vojenská jednotka, přihlásil se do ní a v Agde byl zařazen ke 2. pěšímu pluku. S československým vojskem se zúčastnil obrany Francie při vpádu hitlerovských vojsk. V bojích byl Němci zajat. Vězněn byl v zajateckém táboře v Düsseldorfu. V roce 1941, jako příslušník slovenské republiky, byl ze zajetí převeden na nucené práce v Německu. V roce 1943 dostal propustku k návštěvě rodiny na Slovensku, ale zpět se již nevrátil. Na Slovensku se ukrýval na různých místech až do roku 1945.

Po osvobození pracoval opět jako dělník a v roce 1947 odejel na Ostravsko. Tam pracoval až do důchodu v uhelných dolech. Od roku 1963 žil v Třebíči u svého syna Viliama. Zemřel v roce 1976.

K R Á T K Ý Jaroslav podplukovník

Narodil se 8. října 1911 ve Střížově v rodině rolníka jako jedno z deseti dětí. Po maturitě na třebíčském gymnáziu nastoupil vojenskou službu a zůstal v armádě jako důstojník z povolání. V osudových letech 1938/39 sloužil v hodnosti nadporučíka jako učitel ve škole pro výchovu důstojníků v záloze v Jihlavě. Tam zažil jeden z nejtěžších okamžiků života - okupaci Jihlavy a rodné země hitlerovskými vojsky.

Již koncem dubna 1939 odejel do Ostravy a překročil tam hranice do Polska. Odtud se dostal do Francie a po té do Anglie. Ve výcvikovém středisku v Cholmondeley se setkal s několika dalšími Třebičany a dal se s nimi vyfotografovat.

Byl velmi schopným důstojníkem a proto byl pověřován zvláště obtížnými zpravodajskými úkoly. V březnu roku 1942, krátce před plněním mimořádně obtížného úkolu, napsal dva dopisy a adresoval je svému nejstaršímu bratru Karlu Krátkému, učiteli v Třebíči. Oba jsou datovány dnem 23. března 1942 a do rukou adresáta se dostaly až po osvobození v roce 1945, když mu byla předána bratrova pozůstalost.

V prvním dopise psal: „Karle, nevím, zda se kdy uvidíme! V případě, že mi nebude dopřáno se s Vámi ve svobodné vlasti opět setkat, Karle, pak Tobě i všem drahým přeji vše nejlepší. Zůstávám věren Vám doma i vlastnímu domovu i kraji a pro Vaše dobro udělám vše. Před úkolem poslední mé myšlenky patří Vám doma. Váš Jaroslav.“

Ve druhém dopise uvedl: „Karle, odcházím do Egypta z Anglie. Doufám, že budu mít štěstí a úkol splním. Vzpomínám Vás všech drahých mi tak, co asi děláte doma? Těším se, že se brzo uvidíme. Tvůj Jaroslav.“

Po pobytu v Egyptě a v Istanbulu byl Jaroslav Krátký vyslán se zvláštním posláním na území Slovenska. Pracoval tam pod krycím jménem Zdena. Za Slovenského národního povstání byl povýšen na majora a pracoval na velitelství povstání v Banské Bystrici jako spojovací důstojník čs. vlády v Londýně.

Po potlačení povstání ustupoval do hor ve skupině, v níž byli i generálové Viest a Golian. Při sestupu na Bukovce byla jeho skupina přepadena Němci. Major Krátký byl zajat. Příštího dne zajali hitlerovci také Viesta a Goliana. Zajetí byli odvezeni do Bratislavy, kam je přijel vyslýchat osobně K. H. Frank. Po té byli odvezeni do Berlína, kde je podrobili krutým výslechům. Tam beze stopy zmizeli.

Spolupracovníci vzpomínali na majora Jaroslava Krátkého jako na výborného pracovníka, zcela oddaného vlasti, pro jejíž osvobození dělal neocenitelné služby. Osobně byl vždy milý, příjemný, energický, vzor vojáka, milujícího vlast.

Koncem ledna 1945 byli gestapem zajištěni všichni pokrevní příbuzní majora Krátkého, i jejich děti od šestnácti let. Celkem bylo z rodiny Krátkých uvězněno 22 příbuzných. Z toho jedenáct osob bylo vězněno v Jihlavě, dalších jedenáct v Kounicových kolejích v Brně.

O významné činnosti důstojníka Krátkého je jen nepatrná literatura. O jeho pravdivý portrét se pokusil jako první slovenský historik Josef Jablonický v roce 1967. Některé jeho údaje jsem převzal, jiné cituji. Ostatní fakta pocházejí přímo z pozůstalosti majora Krátkého, kterou opatruje v Třebíči jeho synovec MUDr. Karel Krátký.

Československý důstojník Jaroslav Krátký se objevil na scéně slovenského odboje v březnu roku 1944 jako rezident londýnského zpravodajského centra čs. emigrantské vlády s krycím jménem Zdena. Až dosud se však málo ví o složitém a posléze tragickém osudu tohoto mladého antifašisty. Zpravodajská činnost našeho krajana Krátkého byla však tak významná a složitá, že si zaslouží připomenout alespoň některá známá fakta.

Na zpravodajském odboru ministerstva nár. obrany v Londýně převzal Krátký v březnu 1942 československý diplomatický pas číslo 1217, vystavený na jméno Jaroslav Karas. Z Krátkého se tedy stal Karas a z důstojníka čs. armády tiskový atašé. Diplomatický pas, který podepsal dr. Hubert Ripka, měl vstupní víza do tehdejší Britské západní Afriky, do Egypta, jakož i pečeti „exit permit č. 558597“ do Turecka. Vojensko-zpravodajská operace Karas byla zahájena.

Déle než rok pobýval Krátký-Karas v Egyptě a v Istanbulu. Jeho odchod

na Slovensko byl aktuální až tehdy, když všechny pokusy o radiotelegrafické spojení Londýna se slovenským odbojem byly bezvýsledné. Zaměstnanci firem Kotva a Dovus propašovali sice z Turecka na Slovensko několik vysílaček, ale tam nebylo nikoho, kdo by je dal do provozu. V Turecku byl proto připravován k vyslání na Slovensko kapitán Krátký-Karas. Způsob jeho odeslání na Slovensko však nebyl jednoduchý. Uvažovalo se o výsadku i o tzv. „suché cestě“.

Vzhledem k očekávanému vývoji na východní frontě a na Slovensku se radiovému spojení se Slovenskem přikládal takový význam, že do akce zasáhl osobně prezident Beneš. Dne 28. ledna 1944 poslal „vojskům a skupinám“ na Slovensku tento vzkaz:

„V přímé souvislosti s pravděpodobným vývojem situace na východní frontě je nutno počítat s německou okupací Slovenska... Je nutné zřídit co nejdříve radiotelegrafické spojení Slovenska se zahraničím. Dostali jste pro tento účel dostatek materiálu technického i provozního přes Cařihrad i přes Švýcarsko. Tato radiospojení je nutné ihned od počátku přizpůsobit situaci...“

Odpor partyzánských oddílů udrzte do jarních měsíců, kdy přijde k větší spolupráci s ruským frontem. Zbraně z Ruska shodí letadla. Vyberte a hlaste místa, kam je shodit. Váš dr. Edvard Beneš.“

V té době slovenští odbojáři, napojení na Londýn, netrpělivě očekávali posla z Istanbulu. Po mnoha úvahách bylo rozhodnuto přepravit kapitána Krátkého na Slovensko tzv. „suchou cestou“.

Istanbulská zpravodajská centrála použila k tomu cestovního pasu Dezidera Bukovinského (krycí jméno Černovický), který jako expert slovenské firmy Dovus už rok v Istanbulu působil. V Bukovinského pasu udělali potřebné úpravy a odjezd kapitána Krátkého byl připraven. Budoucí styčný a zpravodajský důstojník se však musel ještě sejit s Bukovinským, musel si osvojit jeho životopisné údaje, seznámit se s řadou jeho blízkých známých a vědět, na koho z nich se může obrátit. Po té byl Krátký seznámen ještě s dr. Juliem Kirchsteuerem (krycí jméno Čerešňák), obchodním zástupcem Dovusu, protože jemu prvému se měl Krátký hlásit po příchodu do Bratislavy. Dr. Kirchsteuer měl sehrát ještě jednu úlohu - bylo na něm, aby v Bratislavě potvrdil totožnost Krátkého jako rezidenta. Takového doporučení bylo zapotřebí, protože existovalo nebezpečí, že představitelé slovenského odboje budou z ostražitosti považovat Krátkého za agenta slovenské státní policie nebo gestapa.

S vycestovacím razítkem 3. března 1944 odjížděl kapitán Krátký - nyní vlastně už Dezider Bukovinský - vlakem z Istanbulu do Bratislavy. Na cestě nebyl nijak důsledně kontrolován a tak si nikdo nevšiml, že pas Bukovinského je upravovaný. Po příjezdu do Bratislavy vyhledal ihned Kirchsteuera a později Rudolfa Frašťackého, který ho měl uvést do společnosti vedoucích činitelů slovenského odboje. Ti mu obstarali dokumenty na jméno Ing. Georg Bruckner a byt na tiché, nenápadné Kušerově ulici (nyní Čajakova) v čísle 21. Obyvatelé domu nemohli tušit, že nový nájemník je rezidentem československé zpravo-

dajské služby, jehož úlohou bylo, „aby uskutečnil a zabezpečil radiotelegrafické spojení mezi slovenskou vojenskou organizací a Londýnem“.

Pro úspěšné splnění této úlohy začal kapitán Krátký soustřeďovat do svých rukou, či pod svou kontrolu, všechny vysílačky, které byly na Slovensko propašovány. Dvě vysílačky dostal od dr. Kirchsteuera a od podplukovníka Dezidera Kiššu-Kaliny. Pod svoje vedení převzal i radiotelegrafisty. Zdálo se, že je možné začít s vysíláním. Krátkému však trvalo přece jen delší dobu, než se podrobněji seznámil se situací na Slovensku, navázal osobní styky s radiotelegrafisty, dohodovil se na místě a času vysílání, určil spojky atd. Z Londýna však důrazně žádali radiospojení.

Vysílat se začalo až ve druhé polovině dubna 1944. První známý radiogram je z 22. dubna 1944. Odeslala ho stanice Leo. Radiospojení udržovaly tajné vysílačky Leo, Vít, Oto a Ivo. Jejich radiodepeše se zachovaly a představují nejen jedinečnou kroniku událostí, ale jsou v některých případech i jediným autentickým historickým pramenem pro rekonstrukci přípravy a průběhu Slovenského národního povstání.

Při objasňování osobnosti kapitána Jaroslava Krátkého a jeho úlohy ve slovenském odboji je proto zapotřebí poznávat i historii tajných vysílaček.

Historie vysílaček Slovenského národního povstání

V lednu 1944 instaloval radiotelegrafista Zolvík v dílně městských kasáren v Banské Bystrici vysílačku. Poněvadž tato vysílačka měla poruchu, dostal novou. Dal jí krycí jméno Eva a Zolvíkovi se s ní podařilo navázat spojení s protistanicí v Istanbulu.

Když došla další zásilka vysílaček dostal jednu k dispozici ilegální ÚV Komunistické strany Slovenska. Prostřednictvím dr. Vladimíra Houdka byla odevzdána dr. G. Husákovi. Husák a Šmidke odevzdali pak vysílačku Karolu Bacílkovi, který přišel v srpnu 1944 se Šmidkem ze Sovětského svazu na Slovensko jako radiotelegrafista.

Pro činnost kapitána Krátkého získal telegrafistu dr. Kirchsteuer. O poslední březnové neděli v roce 1944 seznámil v Horském parku v Bratislavě kapitána Krátkého s radiotelegrafistou Zolvíkem. Tam byl položen základ jejich spolupráce, která trvala až do konce října 1944. Protože Zolvík již měl fungující vysílačku Evu, rozhodl se kapitán Krátký, že s ním pojedou do Banské Bystrice. Cestovali v jednom vlaku, ale každý v jiném vagóně. Zolvík vystoupil na zastávce Banská Bystrica - město a Krátký na hlavním nádraží. Na Zolvíka čekal na zastávce rotný Slamka a oznámil mu, že jim hrozí nebezpečí prozrazení. Proto prý rozbil vysílačku Evu a hodil ji do řeky Hronu. Zolvíkovi pak dalo hodně námahy, aby rozladěného a zklamaného Krátkého přesvědčil, že vysílačka nebyla zničena záměrně. Nakonec se dohodli, že se Krátký vrátí do Bratislavy a připraví pro Zolvíka novou radiostanici.

Po dohodě s Krátkým si pak Zolvík vzal patnáctidenní dovolenou a našel si podnájem na Sliači u stavitele Ladislava Stupky. Potom odejel do Bratislavy pro novou vysílačku, která dostala jméno Leo. Pokusně ji instaloval u svého otce v Hrnčiarovciach u Trnavy. Po prvních depeších se však stroj pokazil. Kapitán Krátký po té předal Zolvíkovi další vysílačku, kterou pojmenovali Vít. S radiostanicí Vít, umístěnou na Sliači ve Stupkově domě, nastala od května 1944 éra oboustranného styku s londýnskou centrálou.

V době, kdy kapitán Krátký bydlel v Bratislavě, jezdil Zolvík každou neděli rychlíkem do Bratislavy s přijatými depešemi a přebíral depeše k odeslání. Když se Krátký přestěhoval na Sliač, setkávali se spolu denně. Krátký považoval Víta za svou nespolehlivější vysílačku. Ze Stupkovy vily udržovali styk prostřednictvím Víta s československým MNO v Londýně až do začátku Slovenského národního povstání. V té době přemístili Víta do Banské Bystrice a vysílali z městských kasáren. Krátce před potlačením povstání dne 23. října 1944 odletěl Zolvík s vysílačkou a spolu s vládní delegací a s delegací Slovenské národní rady do Lvova a odtud do Chustu. Stanice Vít se z povstaleckého území natrvalo odmlčela. Dne 24. října 1944 hlásil Krátký do Londýna:

„Včera v noci odletěla vládní delegace ministr Němec, dr. Šrobár (demokratický blok), dr. Šoltézs (KSS) a stanice Vít kompletní s telegrafistou praporčíkem let. Zolvíkem...“

Zprávy od Lea

Při hledání dalšího telegrafisty pomohl Krátkému major Jozef Marko. Doporučil mu odborně a politicky spolehlivého četaře v záloze Viliama Kmeťa z Martina. Kmeť umístil opravenou radiostanici v domě Bohúňové v Banské Bystrici-Pod Turičkom.

Leo se stala stanicí vojenského ústředí. Instalovali a vedli ji vojáci. Kapitán Krátký tedy nekontroloval všechny stanice, které byly ve spojení s Londýnem. Leo, stejně jako radiostanice Vít, byla v bezprostřední blízkosti vojenského ústředí i kapitána Krátkého. Generál Jozef Turanec, velitel slovenského pozemního vojska v Banské Bystrici, neměl ani tušení, že v jeho blízkosti působí tajné vysílačky, spojující vojenské ústředí odboje a kapitána Krátkého se zpravodajským odborem MNO v Londýně.

Radiostanice Leo byla umístěna na stejném místě v Banské Bystrici i v době povstání až do konce října 1944. Když povstalecké jednotky ustupovaly z Banské Bystrice, byl v jejich řadách také radiotelegrafista Kmeť. Na Donovalech však jeho spojovací činnost skončila. Dne 1. listopadu 1944 u Liptovské Lužné ho zajali němečtí okupanti a odvěkli do zajetí. Historie vysílačky Leo se uzavřela.

Zprávy od Iva

Jako další telegrafista byl získán nadporučík Ivan Institoris, který sloužil jako spojař v Novém Městě nad Váhom. Také jemu vysílačku zajistil Krátký a dostala jméno Ivo. Zkoušeli vysílat z Bratislavy, ale ukázalo se, že je to místo pro vysílání nevhodné.

Vysílačka Ivo měla původně sloužit pro ilegální Slovenskou národní radu. Dne 19. června 1944, prostřednictvím stanice Vít, hlásil kapitán Krátký, že dnem, kdy Ivo dosáhne oboustranného spojení, dá tuto vysílačku k dispozici Anně (krycí označení pro Slovenskou nár. radu) pro politické zpravodajství. Tím se vysílačka Iva stala totožnou s vysílačkou Anna.

S radiostanicí Ivo byly neustále technické těžkosti. Dlouho pracovala jen na příjmu, později mívala časté poruchy. Dne 29. května 1944 hlásil kapitán Krátký prostřednictvím Víta, že Ivo má poruchu. V srpnu 1944 se stanice Ivo odmlčela definitivně.

Vysílačka Oto

Zvláštní postavení pro spojení mezi vojenským ústředím odboje a čs. MNO v Londýně měla vysílačka Oto. Vysílačky byly na Slovensko pašovány z Turecka, převážně v sudech se surovou kůží, která byla celně deklarována jako vzorek. Cesta to byla obtížná, ale již 10. září 1943 přišel z Bratislavy do Istanbulu domluvený telegram, což znamenalo, že vysílačky došly v pořádku.

Jedna z vysílaček byla určena pro zpravodajství odbojové skupiny Hela. Po několikaměsíčních zkouškách začala vysílačka v dubnu 1944 fungovat a dostala jméno Oto.

Kapitán Krátký usiloval o kontrolu všech existujících vysílaček, ale ne vždy se mu to dařilo. Právě zpravodajská skupina Hela mu odmítla právo dispozice nad vysílačkou Oto. Byla umístěna v Turčianských Teplicích a tam ji měl k dispozici podplukovník Golian, což Krátký respektoval. Dne 20. května 1944 informoval o tom Londýn tímto sdělením:

„Přiděluji stanici Oto Gamě a Klenovi. (Gama = pplk. Golian, Klen = dr. Vavro Šrobár). Moje stanice jsou Vít a Ivo.“

Ze strany kapitána Krátkého to byl ústupový krok. Jeho podstata byla v rozepřích Krátkého se členy skupiny Hela.

Až do vzniku SNP sloužila radiostanice Oto jen pro podplukovníka Goliana. Když vypuklo, povstání, přemístili vysílačku Oto z Turčianských Teplic do Banské Bystrice. Tam byla k dispozici předsednictvu Slovenské nár. rady. Radiotelegrafistou byl Jozef Tomašovič a jeho pomocníky byli Miloš Bobocký a Andrej Džubák. Koncem října 1944 se pak také stanice Oto odmlčela.

Obtíže Krátkého mise

Kapitán Krátký se ocitl na Slovensku v době, kdy ilegální Slovenská národní rada hledala kontakty s odbojovými důstojníky, aby vytvořila vlastní vojenské ústředí. Ve stejné době podnikal dr. Vavro Šrobár kroky pro vytvoření krajinského národního výboru. Kapitán Krátký se tak nevyhnul zasahování do věcí politických i do vnitřních problémů odboje. V těchto záležitostech se mu však příliš nedařilo. Z jeho radiodepeší je jasné, že napočátku dával přednost dr. Šrobárovi a jeho skupině. V radiodepeši ze 14. května 1944 hlásil do Londýna:

„Rozpory ve straně agrárníků pokračují. Pro jejich odstranění je nutné, abyste dali všechnu podporu skupině Šrobár-Klen, jichž politické krédo je ČSR bez výhrady...“

Zasahováním do politických záležitostí se kapitán Krátký postupně ocitl v situaci, kdy mu jednotlivé odbojové skupiny nedůvěřovaly, nebo s ním spolupracovaly jen velmi opatrně. Komunisté k němu měli zcela odmítavý postoj. Jen oficiální posláni styčného a zpravodajského důstojníka u podplukovníka Goliana mu dodávalo určitou autoritu.

Nutno však přiznat, že kapitán Krátký se svými spolupracovníky udělal mnoho při navazování a udržování radiospojení mezi odbojem na Slovensku a Londýnem. Je samozřejmé, že sledoval zájmy těch, kteří jej na Slovensko vyslali. Kromě toho, obsah radiodepeší nebyl v každém případě jeho osobním názorem nebo poznatkem. Informace přebíral od různých skupin a jednotlivců.

Ačkoliv kapitán Krátký udržoval styky - většinou nepřímé - se členy ilegální Slovenské národní rady, přece byl poměrně dlouho pro to, aby se Šrobár dostal do čela domácího odboje a aby mu byla Slovenská národní rada podřízena. Radiodepeše ukazují, že Krátký byl dobře informován nejen o odboji, ale také o mnoha zákulisních opatřeních luďáckého režimu. Viděl, že i mezi představiteli politických skupin je plno osobních a často i maličerných nesrovnalostí, a že v odboji není osobnosti, která by byla uznávanou autoritou pro všechny. Proto začal preferovat podplukovníka Goliana (Gama), kolem něhož se měl soustředit celý domácí odboj. V tom směru žádal o zákrok také Londýn.

Když Krátký poznal, že jeho činnost mezi politickými skupinami nemá žádoucí výsledek, zaměřoval se stále více jen na svoje původní posláni důstojníka čs. ministerstva národní obrany u velitele vojenského ústředí podplukovníka Goliana. Také generál Ingr mu v radiodepeši 23. června 1944 přikazoval:

„Vaše posláni jako styčný důstojník hlavního velitele vyžaduje, abyste měl co nejúžší kontakt s Gamou (Golianem) a považoval za svoji hlavní úlohu odevzdávání zpráv o slovenské organizaci a zpráv z hlediska vedení války... Pokud se týká zpravodajství politického, musíte být opatrný, abyste se nedostal do složité a choulostivé situace tím spíše, že jste důstojník a to české národnosti...“

Prezident a vláda v Londýně mají především zájem na tom, aby dostávali politické názory a plány slovenských politiků. Musí proto ze zpráv jasně vyplý-

vat, která politická skupina, nebo osoba stojí za odevzdávanou zprávou. Podávejte proto zprávy politických osob, než o nich."

S činností kapitána Krátkého byli v Londýně spokojeni. Krátce před vypuknutím Slovenského národního povstání 25. srpna 1944, generál Ingr instruoval Krátkého takto:

„V případě okupace spoléhám nejvíce na Vás, že udržíte spojení s námi. Učiňte ihned všechny respondenční přípravy. Nevylučujte v případě okupace případné nebezpečí i od osob, s nimiž se nyní stýkáte, nebo s nimiž spolupracujete. Vaší práce si vysoko cením. Záleží mi na zprávách a prohloubení spojení i do skupin, které nejsou zapojeny do Anny."

Působení Krátkého-Zdeny na Slovensku nesporně upevnilo prestiž čs. vojenské zpravodajské služby v očích prezidenta Beneše a čs. vlády. Také generál Ingr a plukovník Moravec měli v létě 1944 tak dobré spojení se slovenským odbojem, o jakém se jim před několika měsíci ani nezdálo.

Ačkoliv kapitán Krátký stále cestoval po Slovensku, osobně se stýkal s mnoha politickými a vojenskými činiteli, pohyboval se po úřadech a veřejných objektech, přece nebyl dlouho nikým odhalen, ani prozrazen. Až 28. srpna 1944 ho poznali u budovy velitelství pozemního vojska v Banské Bystrici plukovníci Ondrej Zverin a Viliam Kanák. Oba přišli do Bystrice s úmyslem postupovat proti povstalcům a partyzánům. Na jejich rozkaz jej zatkla vojenská stráž. Spolu s ním zatkli také Rudolfa Fraštackého. Zverin a Kanák již z doby předmnichovské republiky věděli, že Krátký je Čech a důstojník. Navíc měl Krátký v aktovce hodně odeslaných a přijatých depeší a tak o jeho úloze nebylo pochyb. Krátkého však propustili na svobodu důstojníci, zapojení do odboje, a to dříve, než se uskutečnil protifašistický převrat v budově velitelství pozemního vojska. Krátký ihned odejel na Sliač, kde na železniční stanici měl na 21. hodinu domluveno setkání s telegrafistou stanice Vít. Telegrafista Zolvík vzpomínal, že jindy vždy klidný kapitán Krátký byl tentokrát velmi unavený a vzrušený.

Funkci styčného a zpravodajského důstojníka vykonával Krátký nejen před, ale i v průběhu Slovenského národního povstání. V době povstání nevystupoval však jako zástupce londýnské vlády. Jako reprezentanti zájmů čs. vlády v Londýně přišli do povstalecké Bystrice vládní delegáti František Němec, dr. Prokop Drtina, František Uhlíř a jiní činitelé, kteří byli partnery pro Slovenskou národní radu a pro velitelství povstalecké armády.

Po pádu Banské Bystrice také major Krátký (během SNP povýšen na majora) ustupoval do hor ve skupině generálů Rudolfa Viesta a Jána Goliana. Po jeho boku šla tříčlenná paradesantní skupina Manganese. Z prostoru Donovaly odeslal major Krátký vysílačkou Marienka, která patřila skupině Manganese, poslední radiodepeši tohoto znění: „Organizovaný odpor prvé armády přestal. Utvořeny partyzánské skupiny. Štáb ustupuje na východ."

Pravděpodobně v dolině Sopotnica u Sv. Ondřeje dne 2. listopadu 1944 zajali Krátkého němečtí okupanti a po předběžných výsleších v Bratislavě

ho odvěkleli do Německa. Na hlavním úřadě říšské bezpečnosti v Berlíně mizí po něm poslední stopy. Stal se obětí hitlerovského fašismu.

Tak skončila životní dráha třiatřicetiletého podplukovníka in memoriam Jaroslava Krátkého, rodáka z vesničky Střížov na Třebíčsku. Jeho styčná a zpravodajská činnost byla v protifašistickém odboji tak významná a mnohstranná, že si zaslouží úcty, zvláštní pozornosti a nového, spravedlivého zhodnocení.

L O R E N C Josef, MUDr.

Narodil se 6. srpna 1897 v Mastníku u Třebíče v rodině zemědělce. V roce 1917 maturoval na trebičském gymnáziu. Lékařem byl promován na Karlově univerzitě v Praze.

V roce 1939, když došlo k fašistické okupaci naší země, měl hodnost nadporučíka zdravotní služby. Bylo mu již 43 let, když v roce 1940 překročil hranice na Slovensko a přes Maďarsko se dostal do Bělehradu, kde se 13. dubna hlásil na našem zastupitelském úřadě. Obvyklou cestou přes Střední východ se dostal do Anglie, kde sloužil v našem zahraničním vojsku jako důstojník zdravotní služby.

Po osvobození v roce 1945 se usadil na jižní Moravě v Miroslavi, kde pracoval jako lékař. Jeho manželka zemřela v psychiatrické léčebně a dr. Lorenc zemřel v Miroslavi údajně v roce 1973.

M A C Á Š E K Emil

Narodil se 15. června 1927 v obci Ochotnica, okres Čadca. Vyučil se obchodním příručím. Když mu bylo sedmáct let, vypuklo Slovenské národní povstání. Připojil se k partyzánské skupině a ta jej používala jako spojku mezi Čadcou a Žilinou. S partyzány spolupracoval od září 1944 do jara 1945.

Po osvobození nastoupil základní vojenskou službu a po jejím skončení se stal příslušníkem čs. armády z povolání. V roce 1950 nastoupil u vojenského útvaru v Jemnici, kde se oženil a našel tam také trvalé bydliště i v důchodu.

M Á L E K Václav

Narodil se 23. srpna 1909 v Přísece, okres Jihlava, v rodině malozemědělce. Po vychození školy se vyučil obuvníkem a pracoval u různých firem v Praze. Později si v Okříškách otevřel obuvnickou živnost.

V roce 1939, krátce po hitlerovské okupaci, v květnu téhož roku, byl zatčen gestapem a uvězněn v pracovním táboře v Rakousku. Koncem roku 1939 se mu podařilo z pracovního tábora uprchnout. Přes Balkán se dostal na Střední východ, odtud do severní Afriky a po té do Francie. Tam byl nejprve začleněn do francouzské cizinecké legie. Když pak Francii napadlo hitlerovské

Německo, zúčastnil se obrany Francie jako příslušník československé vojenské jednotky. Po kapitulaci Francie byl s dalšími čs. vojáky evakuován do Anglie.

V letech 1940-41 absolvoval ve Skotsku v Moretton-Paddoxu paradesantní výcvik a po jeho skončení byl zařazen do čs. samostatné obrněné brigády. S touto jednotkou se zúčastnil invaze do Francie a bojů u francouzského přístavního města Dunkerque. Za bojovou činnost v čs. zahraničním vojsku byl vyznamenán Čs. válečným křížem 1939, medailemi Za chrabrost a Za zásluhy.

Po osvobození do roku 1946 sloužil v čs. armádě u tankového útvaru v Milovicích a odtud odešel do služby k podniku Vojenské lesy v Kynžvartě. V roce 1950, bez udání důvodů, byl z vojenských služeb propuštěn. Od té doby vystřídal několik dělnických povolání. Naposledy pracoval jako obuvnický dělník v Třebíči-Borovině. Zemřel v Okříškách dne 6. dubna 1987.

M A N Antonín

Narodil se 8. února 1917 ve Smrku v rodině zemědělce. V roce 1937, po maturitě na obchodní akademii v Třebíči, dostal zaměstnání v Továrně na papier, úč. společnost ve Slavošovicích na Slovensku.

Základní vojenskou službu nastoupil dne 1. března 1939. Protože již 15. března došlo k hitlerovské okupaci naší země, vrátil se 23. března do civilu. Opustil okupanty vytvořený protektorát a vrátil se do zaměstnání na Slovensko.

Počátkem roku 1944 se dostal do styku se slovenskými odbojáři a pomáhal připravovat povstání. Dne 29. srpna 1944, hned při vypuknutí Slovenského národního povstání, se přihlásil do dobrovolné povstalecké vojenské jednotky, která se pak stala polním útvarem vel. II/15 - 3. roty 1. čs. armády na Slovensku.

Spolu s Antonínem Manem vstoupili do této jednotky s krycím názvem „ASTRA 3“ i jeho spolupracovníci a krajané - Ladislav Čaha z Radošova a Karel Cejpek z Vladislavi. Oba byli také absolventy třebíčské obchodní akademie a pracovali v Továrně na papír ve Slavošovcích. Jednotka operovala v oblasti Gemeru v součinnosti s partyzánskými skupinami. Bránila jižní pohraniční úsek s Maďarskem a bojovými akcemi brzdila tlak početně silných fašistických vojsk.

Po potlačení Slovenského národního povstání se jednotka probojovala 26. října k partyzánské brigádě kapitána Kvitinského a jako její součást přešla na partyzánský způsob boje. Přesile hitlerovských vojsk znemožňovala plně obsadit území až do 20. prosince 1944.

Když se ke slovenským horám přiblížila osvoboditelská vojska, přešla jednotka frontu a Antonín Man spolu s přítelem Cejkem vstoupili do I. čs. armádního sboru. Antonín Man byl zařazen do 1. brigády 3. praporu a 1. roty a s brigádou prošel bojovou cestou po trase Poprad, Liptov, Malá Fatra, Žilina a na Moravu ve směru Vsetín a Kroměříž. Ve Stříbrnicích u Kojetína je zastihlo vyhlášení kapitulace německých vojsk a konec války. První brigáda pak pokračovala v pronásledování rozptýlených jednotek nepřítele na trase Prostějov, Boskovice, Polička a Praha.

Dne 20. června 1945 byl Antonín Man propuštěn ze svazku I. čs. armádního sboru a vrátil se na své původní pracoviště do Slavošovců. Během dalších let prošel řadou funkcí v papírenském průmyslu, zejména podniky v Praze, ve Vratimově, v Olomouci a v Brně. Určitou dobu pracoval též na ministerstvu lesů a dřevařského průmyslu a na ministerstvu průmyslu chemického. V roce 1982 odešel do důchodu jako ředitel podniku Brněnské papírny.

Za účast v boji za svobodu vlasti dostal řadu vyznamenání, zejména medaili Slovenského národního povstání, medaile vojenské i partyzánské odznaky. Jako odborník v papírenském oboru dostal též řadu uznání a vyznamenání, je nositelem Řádu práce a jiných státních vyznamenání.

M I K U L A Oldřich

Narodil se 28. července 1908 v Ostravě-Kunčičkách. V rodině bylo šest dětí. Starší sourozenci většinou studovali, ale pro mladšího Oldřicha již rodina na studium neměla prostředky. Měl však hudební nadání a tak v 15 letech byl přijat do Vojenské hudební školy v Praze. Po ukončení základní vojenské služby se stal vojákem z povolání.

Když došlo k okupaci naší republiky, sloužil Oldřich Mikula u útvaru na Slovensku. Dlouho se nerozmýšlel a již v dubnu roku 1939 překročil hranice do Polska. Odtud byl převezen lodí do Francie a tam musil vstoupit do cizinecké legie.

Po vpádu hitlerovské armády do Francie byl z cizinecké legie propuštěn a vstoupil v Agde do československé vojenské jednotky. Po boku francouz-

ských vojáků s ní bojoval proti německým vojskům. Po porážce Francie se dostal do Velké Británie a tam byl v čs. zahraničním vojsku zařazen k sanitní jednotce.

S československou obrněnou brigádou se pak zúčastnil invaze do Francie a bojů při obléhání pevnosti Dunkerque. Při jednom z těžkých bojů mu zešedivěl pruh vlasů.

Po válce sloužil v čs. armádě a v roce 1964 odešel do důchodu. Na odpočinku žil v Rouchovanech na Třebíčsku, kde zemřel v roce 1978.

M U S I L Jaroslav

Narodil se 21. listopadu 1909 v Třebíči. Vyučil se řezníkem. Základní vojenskou službu vykonával u 304. dělostřeleckého pluku v Brně. Pak provozoval v Třebíči řeznickou živnost.

Dne 21. března 1942 byl zatčen německou kriminální policií z Jihlavy pro porušování okupantských zásobovacích předpisů. Odsoudili jej ke čtyřem a půl letům káznice. Prošel věznicemi v Jihlavě, na Pankráci, v Bayreuthu, v Dortmundu a v Bochumi. V roce 1944 byl s dalšími vězni převezen do Gollnowa v Polsku. Tam pracoval nejprve v cementárně a po té byl poslán na práci na německý statek blízko Královce.

Na podzim roku 1944 tuto oblast obklíčila sovětská vojska a v listopadu 1944 byl Jaroslav Musil s dalšími českými vězni osvobozen. Přihlásil se u jednotky Sovětské armády a byl přijat jako civilní šofér při zásobování fronty.

Když byl osvobozen Krakov, přihlásil se tam Jaroslav Musil u československého delegáta. Dostal prozatímní občanské doklady a putoval pěšky přes Tarnov do Košic. Tam byl počátkem dubna 1945 přijat do I. čs. armádního sboru.

Českoslovenští vojáci, bývalí vězňové, byli používáni nejprve pro strážní službu. Také Jaroslav Musil byl s dalšími vojáky poslán do přístavu Konstanca v Rumunsku, kde zabezpečovali přejímání a přepravu dodávek organizace UNRRA pro Československo.

Domů se vrátil koncem června roku 1945 a zakrátko byl demobilizován. Naposledy pracoval jako řezník u podniku Pramen, závod v Třebíči.

M U S I L Vladimír, rotný

Narodil se 24. ledna 1910 ve Vladislavi. Vyučil se stolařem a jako stolařský dělník pracoval ve Vladislavi a v Třebíči. Základní vojenskou službu vykonával u 2. leteckého pluku v Olomouci.

V roce 1938 byl přijat jako policejní strážník u policejního ředitelství v Brně a zakrátko byl přeložen do Ostravy. Když došlo k okupaci naší vlasti němec-

kou fašistickou armádou, přidal se k odbojové skupině. Nasazený konfident se o jeho činnosti dověděl a dne 8. února 1940 měl být policejní strážník Musil zatčen gestapem. Marně však toho dne gestapo v Musilově bytě čekalo. Přátelé jej varovali a proto ještě téhož dne odejel z Ostravy do Uherského Brodu. Odtud se s pomocí ilegální organizace dostal na Slovensko a do Maďarska. Francouzský konzulát zařídil další jeho cestu do Bejrútu a odtud byl dopraven lodí do Francie. Tam se v Agde stal příslušníkem čs. vojenské jednotky. Byl zařazen ke zpravodajskému útvaru u velitelského štábu divize v Bessii. Zúčastnil se obraných bojů při přepadení Francie německou armádou.

Po kapitulaci Francie byl převezen do Velké Británie. V Cholmondeley byl zařazen ke 2. rotě 2. pěšího praporu. Prodělal tankistický výcvik a potom sloužil jako radista tanku u 2. roty 2. tankového praporu. V přípravě na invazi byl cvičen jako výsadkář, ale pro zranění při seskoku nemohl výcvik dokončit.

Po invazi spojeneckých vojsk do Francie se vylodil s naším tankovým praporem u města Caen a postupovali k hranicím Belgie. Tam byli naši tankisté povoláni do bojů o přístav Dunkerque. Při jednom z takových útoků na tento přístav byl Vladimír Musil vyznamenán čs. medailí Za chrabrost.

Počátkem května 1945 byla naše tanková jednotka přemístěna na území republiky a tanková rota Jaroslava Musila ukončila válečné tažení v Kasejovicích u Strakonice. Tam byl v září 1945 demobilizován.

Po odchodu z vojenské služby měl delší dovolenou a potom znovu nastoupil v původním povolání u kriminální policie. V roce 1959 byl z policejní služby propuštěn a dostal částečný invalidní důchod. V letech 1960-1965 pracoval ve Velké Bíteši jako vedoucí Uhelných skladů a po té dva roky jako skladník v továrně. Žije na odpočinku ve Velké Bíteši.

NESNÍDAL Josef

Narodil se 4. března 1912 ve Štěpánovicích v rodině zemědělského dělníka. V Moravských Budějovicích se vyučil zámečníkem a po vyučení studoval na vyšší průmyslové škole strojnické v Brně. Po maturitě se přihlásil do mimořádného studia na Vysoké škole obchodní v Praze. Zaměstnání našel jako technický úředník ve Škodových závodech v Adamově u Blanska.

Krátce po okupaci naší země hitlerovským Německem přešel dne 18. července 1939 hranice do Polska a již 22. července se tam přihlásil do skupiny čs. vojáků. Po zhroutilí Polska postupoval s touto skupinou pod velením podpluk. L. Svobody do SSSR. Tam byl spolu s jinými čs. vojáky internován a prošel tábory v Husiatině, Kamenci-Podolském, Jarmolincích, Orankách a v Suzdal. Dne 7. března 1941 odjížděl se skupinou čs. vojáků do Oděsy a odtud do Haify v Palestině. Tam se stali všichni příslušníci 11. čs. pěšího praporu, zvaného Východní, jemuž velel podpluk. Karel Klapálek. S tímto praporem se zúčastnil tažení v Libanonu a v Sýrii. V říjnu 1941 byl prapor převezen do Tobruku v Libyi. Přístav Tobruk pak naši vojáci hájili spolu s Angličany, Australany a Poláky ve svazku 8. anglické armády proti Němcům až do dubna 1942. Po té byl náš prapor přesunut do Palestiny a přeměněn na 200. čs. protiletadlový pluk - Východní. Proti náletům pak hájil přístav Haifu, znovu Tobruk a letiště Derna v Libyi.

V červenci 1943 byli čs. vojáci převezeni do Velké Británie a rozděleni k útvarům čs. samostatné obrněné brigády. Po invazi se zúčastnili bojů proti německým vojskům ve Francii a od září 1944 až do května 1945 byli nasazeni do bojů u přístavu Dunkerque. Do Prahy přijel Josef Nesnídal s čs. samostatnou obrněnou brigádou dne 19. května 1945.

Z armády byl propuštěn 7. září 1945 a nastoupil jako technický úředník do Škodových závodů v Hradci Králové. Pracoval tam až do roku 1970, kdy odešel do důchodu. Zemřel dne 5. září 1986.

Za bojovou činnost byl vyznamenán medaillemi Za chrabrost, Za zásluhy I. stupně, Pamětní medailí, medailí Africa Star a čs. válečným křížem 1939-1945.

N O V Á Č E K Vladimír, ThDr. podporučík

Narodil se 1. října 1918 v Mohelně v rodině drobného zemědělce. V roce 1937 maturoval na třebíčském gymnáziu a po té začal studovat teologii v Brně. V letech 1938-1944 pokračoval ve studiu na lateránské univerzitě v Římě, kde dosáhl hodnosti doktora teologie.

Když byl Řím osvobozen spojeneckými vojsky, prováděla čs. mise v létě roku 1944 odvozy našich občanů do československé armády. Se souhlasem papeže Pia XII. se ke splnění občanské povinnosti k okupované vlasti přihlásili dobrovolně také čs. kněží z papežské koleje sv. Jana Nepomuckého (Nepomucenum). Dne 14. srpna 1944 spolu s dalšími čs. občany byl ThDr. Vladimír Nováček odveden do čs. armády v zahraničí.

Vzhledem k válečným akcím mohli být nováčci přesunuti k čs. vojsku do Anglie až v březnu roku 1945. Po základním výcviku byl ThDr. Vladimír Nováček s ostatními spolubratry z Říma přidělen k duchovní a osvětové službě u motorot v oblasti Cambridge. V říjnu 1945 byli všichni přesunuti do osvobozené republiky a dne 23. listopadu 1945 demobilizováni. ThDr. Vladimír Nováček sloužil jako řadový voják. Po návratu do vlasti byli všichni povýšeni na podporučíky.

Od roku 1945 byl nejprve kaplanem v Cizkrajově u Dačic, pak působil v Brně a po té byl administrátorem v Korouhvi u Poličky. V padesátých letech byl nespravedlivě obviněn a nezákonně vězněn. V letech 1960-1967 pracoval jako dělník u Okresního stavebního podniku v Třebíči. V letech 1967-1971 byl generálním vikářem brněnského biskupa a od roku 1971 je proboštem kolegiální kapituly v Mikulově.

NOVÁK Luboš **plukovník gšt.**

Narodil se v Třebíči 15. prosince 1911 v rodině gymnaziálního profesora Jindřicha Nováka. Po maturitě na třebíčském gymnáziu absolvoval vojenskou akademii v Hranicích a v roce 1933 byl vyřazen jako poručík. Nastoupil k hraničářskému praporu č. 9 v Rimavské Sobotě, kde dosáhl hodnosti nadporučíka.

Po Mnichově, po zřízení luďáckého slovenského státu, musel Slovensko opustit. Vrátil se k rodičům do Třebíče. Z tehdejšího protektorátu dostal povolení k cestě na Slovensko, aby se tam mohl dne 14. června 1939 oženit s Vladimírou Hanesovou.

Po svatbě bydlel s manželkou krátce v Třebíči u otce v Ruské ulici č. 2. Zaměstnání našel jako úředník u cenového úřadu. Hledal však spojení k útěku do zahraničí, aby mohl bojovat proti hitlerovským okupantům za svobodu vlasti. S pomocí manželčiny rodiny dostal pozvání ze slovenské Hnúšti, kde měl být zaměstnán v magnezitce. Na základě tohoto pozvání mohl opustit protektorát.

Z Banské Bystrice, kde bydlela jeho manželka s rodiči, se v lednu roku 1940 dostal přes Maďarsko, Jugoslávii, Řecko, Turecko a Sýrii do Francie. V květnu roku 1940 tam byl v Agde jmenován nadporučíkem u 2. čs. pluku pod velením generála Satorie. V bojích při obraně Francie byl vyznamenán medailí

Za chrabrost. V Agde, kde se formovaly čs. jednotky, se sešel se svým bratrem Milošem, který rovněž uprchl do zahraničí, aby mohl bojovat za svobodu vlasti.

Po pádu Francie byl Luboš Novák s čs. jednotkami převezen do Anglie. V letech 1942-1943 absolvoval polskou Vysokou válečnou školu ve Skotsku.

V červnu 1943 byl Luboš Novák vyslán z Anglie k naší vojenské jednotce do SSSR. Loď, na níž jelo osm československých důstojníků, napadlo německé letadlo. Cestující zachránil kanadský křižník a dovezl je do Casablanky. Odtud se skupina čs. důstojníků dostávala složitou cestou do SSSR. Nejprve přijeli do Lagosu a odtud přes Belgické Kongo a Sudan do Egypta. Letadlem a lodí pak putovali přes Palestinu, Sýrii a Irák do Teheránu a odtud do Moskvy. Po svízelné cestě tam dorazili 7. září 1943.

V Sovětském svazu se Luboš Novák setkal s krajanem - tehdy plukovníkem Ludvíkem Svobodou. V Novochopersku, kde se formovala 1. čs. samostatná brigáda, byl zařazen jako přednosta operačního oddělení. Po výcviku, když se čs. jednotka při prověrkách osvědčila, generál Žukov slíbil vojákům, že budou co nejdříve nasazeni na frontu.

O prvních bojích čs. jednotky a o účasti našich vojáků v bitvě o Kyjev psal Luboš Novák bratrovi. V dopise, odeslaném dne 29. listopadu 1943 z Vasilkova, popisuje vítězný vstup čs. brigády do Kyjeva v čele s jejím velitelem plukovníkem Svobodou. Jako přednosta operačního oddělení byl v blízkosti svého velitele a bratrovi napsal:

„... Dne 30. září se počíná brigáda nakládat a v osmi ešelonech odjíždí na frontu. Jedem přes Voroněž (ani jeden dům celý!), Kursk, Bachmač do Priluk, kde vykládáme. Tratě a nádraží jsou bleskurychle obnovována i přes stálé bombardování Němců, doprava jde poměrně velmi rychle. Přeprava jde tedy podle plánu, až na neštěstí, jež stihlo 3. ešelon (1. děl. oddíl). Byl zbombardován a měl těžké ztráty (114 mrtvých a těžce zraněných). Tedy 12. října konečně přijíždí ešelon do Priluk, odkud byl poslán pochodem do prostoru soustředění brigády Novyj Bykov - Petrovka.

Po soustředění celé brigády nastupuje přesun do lesa východně Svarmě, odkud pak v noci na 24. října se přepravuje částečně na pontonech a částečně po mostě na malícké předmostí, které Rusové drží na pravém břehu Dněpru.

Zajímavé bylo to, že pro silnou leteckou činnost Němců Rusové denně most při svítání rozebírají a na noc opět skládají. Na druhé straně Dněpru jsme se měli soustředit v lese západně Ljutěž a já sám s automatčiky jsem byl poslán již v noci na 23. října s úkolem rekognoskovat cesty a prostor soustředění. Po příjezdu na místo jsem prožil vlastně první opravdové válečné zážitky na sovětské frontě.

Les, určený jako prostor soustředění brigády, byl jen asi 2 kilometry od fronty a téměř stále pod řídkou dělostřeleckou palbou. Stop po těžkých bojích před několika dny byly ještě spousty. Mrtvých Němců jen v našem prostoru celé stovky. Vesnice z okolí byly již jen na mapách, v terénu z nich nebyly mnohdy už ani nejmenší zbytky. Zde v těchto lesích byla tedy naše brigáda

jako záloha velitele 38. armády a měla za úkol protiútočit v několika směrech. Hned po příchodu do lesa se celá brigáda důkladně zakopala, nadělali jsme si celkem pohodlné zemljanky, zakopali auta i koně.

V té době se urychleně připravoval útok na Kyjev. Útok byl zahájen 3. listopadu v 9.30 hod. po těžké dělostřelecké přípravě, které se zúčastnilo i naše dělostřelectvo. Až do spuštění ofenzívy se zdálo, že přece ještě mají Němci leteckou převahu, avšak při spuštění ofenzívy bylo nebe pokryto "šturmoviki", a "jastrabky".

Jedinečným dosud v historii této války bylo užití množství dělostřelectva: ve směru hlavního náporu na Kyjev bylo užito 350 děl na 1 kilometr a to nepočítaje v to minomety, "kafuše", a "andrjuše", (zvláštní raketové minomety s hrozným účinkem - nejobávanější zbraň na frontě). První den ofenzívy brigáda byla ještě na místě jako záloha a při provádění rekognoskace jsem málem padl s velitelem brigády plukovníkem Svobodou Němcům do rukou. První den se totiž bojovalo v hlubokých lesích a situace byla hodně nepřehledná.

V noci na 5. listopad jsme dostali rozkaz k útoku v prvním sledu ve směru hlavního náporu armády. V 9.00 hodin jsme začali zaujímat východiště na okrajích lesů a po dělostřelecké a letecké přípravě jsme vyrazili k útoku. Velitel brigády se mnou a s přednostou 2. oddělení, s radiostanicí a telefonním rojem vyrazil ihned za pěchotou (pěšky) a řídil osobně útok - nebyl vůbec k udržení a chtěl být v Kyjevu první (to se mu také povedlo), takže jsme několikrát vlezli do minometných a dělostřeleckých paleb, řízených na první sledy pěchoty a tanků.

Při zahájení útoku byl nepřítel doslova rozmlácen dělostřelectvem, "kafušemi", letectvem a minomety, takže útok šel velmi rychle. Později však, kdy tanky na čas odstály na protitankovém rovu, útok se zpomalil a Němci v pevnůstkách na předměstí Kyjeva pálili, přesto jsme však byli první a ztratili oba sousedy na křídlech, kteří se opozdili. V tu dobu již bylo zřejmé, že Němci Kyjev vyklizují a s večerem se rozlehly příšerné výbuchy destrukčních prací Němců ve městě. Vzplanuly takové požáry, že bylo jako ve dne.

V noci došel rozkaz k zahájení pronásledování a čištění vnitřního města ihned. Vypustili jsme na pravém (vnitřním) křídle tanky a hned za nimi jsme šli s velitelem brigády my. Osobně jsme prohlíželi - vyzbrojení automaty a granáty - osobní nádraží Kyjev, které bylo celé, jak jsem zjistili, podminováno a rozebráno, dokonce i kolejnice odmontovány a odvezeny, avšak jen z části zničeno (nestačili). Němci v té době již vůbec nebojovali, snažili se zachránit. A tak když jsme to viděli, nasedli jsme klidně do aut a jeli za našimi tanky až k Dněpru, kde při prvním svítání jsme se procházeli po břehu. Podářilo se nám opravdu to, po čem velitel brigády toužil, že jsme byli v Kyjevě první!

S rozedněním se pak počali objevovat obyvatelé, kteří v té hrůze byli zalezlí po nejnemožnějších úkrytech a dírách. První se na nás dívali podezíravě (měli jsme anglické bottle-dressy), ale jak poznali, že jsme Češi, nastaly opravdu

dojemné, někdy srdcervoucí scény. Volali na nás "Naši osvoboditelé!," a nosili všechno, co stačili před Němci ukrýt. Byli šťastni přesto, že Kyjev byl celý rozbit a v plamenech!"

Pod velením Ludvíka Svobody došel Luboš Novák s prvním čs. armádním sborem až na Duklu. Oba naši krajané stanuli v čele československých vojáků před branami těžce zkoušené vlasti.

V únoru roku 1945 se Luboš Novák zcela náhodou sešel se svou manželkou v Košicích. Když se v létě roku 1939 brali, netušili, že budou odloučení pět let a že prožijí mnoho útrap. Paní Vladimíra Nováková, rozená Hanesová, se zúčastnila Slovenského národního povstání a její otec se stal županem povstaleckého města Banské Bystrice.

Po porážce povstání odešla celá Hanesova rodina do hor, kde od října 1944 do února 1945 zažila tíhu partyzánského života. Celých pět let neměli manželé Novákové o sobě nejmenší zprávu. Až v době povstání, kdy se Vladimíra Nováková setkala s dalším naším krajanem - škpt. letectva Stanislavem Rejtharem, Lubošovým přítelem, dověděla se, že její manžel žije a bojuje za svobodu vlasti v prvním čs. armádním sboru v SSSR (škpt. Rejthar byl příslušníkem 1. leteckého stíhacího pluku v SSSR a zúčastnil se Slovenského národního povstání jako náčelník letiště Zolná).

Za účast v zahraničním odboji dostal Luboš Novák 11 řádů a medailí (Za chrabrost, Čest a sláva dukelským hrdinům, Řád rudé hvězdy, Za zásluhy ČSR, Za osvobození Prahy, Čs. válečný kříž I. stupně, Za pobědu, Čs. armáda v zahraničí 1939-1945, Čs. válečný kříž II. a III. stupně, Za zásluhy v obraně vlasti).

Po osvobození sloužil Luboš Novák na ministerstvu národní obrany v Praze. V roce 1946 absolvoval československou Vysokou školu válečnou, směr operační, a mohl užívat za hodností označení „gšt“. Po té se stal profesorem na Vysoké škole válečné v Praze. V listopadu 1945 se manželům Novákovým narodil syn, který dostal jméno Boris a v roce 1949 přišla na svět dcera Luba.

Také Luboš Novák místo uznání byl těžce postižen nezákonnostmi. V říjnu roku 1957 byl plukovník gšt. Luboš Novák v rámci „reorganizace“ propuštěn z čs. armády a odkázán na civilní zaměstnání. První rok v jižních Čechách kopal studny. Později mu tato práce byla počítána jen jako brigáda a musel si najít řádný pracovní poměr. Nastoupil u podniku Kovoslužba jako kontrolor hasičských přístrojů. V roce 1960 prodělal těžký srdeční infarkt a po něm přešel do invalidního důchodu. Na následky dalšího infarktu zemřel dne 20. dubna 1969.

N O V Á K Miloš, JUDr.

Mladší bratr Luboše Nováka, Miloš, se narodil v Třebíči 13. prosince 1913. Po maturitě na třebíčském gymnáziu, kde jeho otec vyučoval matematice a kreslení, studoval na francouzském lyceu v čs. sekci v Nimes. Práva vystudoval na Karlově univerzitě v Praze.

V letech ohrožení republiky hitlerovským fašismem pracoval jako advokátní koncipient. Hned na počátku okupace hledal cestu do zahraničního odboje. Koncem roku 1939 odejel tajně na Slovensko, avšak na maďarských hranicích byl zadržen a vězněn v budapeštské Citadelle. Po otci měl kreslířský talent a později vyprávěl, jak vyzdobil celý vězení kresbami Hradčan a oltářů.

Prostřednictvím polského biskupa poslal z vězení latinský dopis papeži se žádostí o intervenci.

Chtěl odejít do čs. vojska v zahraničí, které se formovalo ve Francii. Nikdy se nedověděl, zda k intervenci došlo, neboť celou skupinu českých uprchlíků odvezli na maďarsko-slovenské hranice do blízkosti Rimavské Soboty. Odtud se Miloš Novák dostal do slovenské Hnúšti a hledal spojení na rodinu Hanesovu, neboť Vladimíra Hanesová byla manželkou jeho bratra Luboše. V obci Hnúšťa se setkal se svým švagrem Světobojem Hanesem a ten mu umožnil přechod hranic. Dostal se šťastně na francouzský konzulát v Budapešti a se skupinou asi čtyřiceti dalších uprchlíků byli dopraveni do francouzského města Agde, kde se tvořila čs. vojenská jednotka. V Agde se setkal s bratrem Lubošem.

Po porážce Francie byl dopraven do Anglie. Do Liverpoolu přijel 12. července 1940. V čs. vojsku v Anglii sloužil v hodnosti podporučíka, většinou v Leamingtonu.

V roce 1942 se v Anglii oženil s Olgou Horníčkovou a tímto sňatkem se jeho švagrem stal další krajan - škpt. letectva Stanislav Rejthar, rodák z Kuroslep. Novomanželům Novákovým se ještě v Anglii narodily dvě dcery - Libuše a Marie.

Miloš Novák se zúčastnil invaze spojeneckých vojsk do Francie a to jako příslušník čs. jednotky, zařazené v armádě generála Pattona. S touto jednotkou postupoval až do vlasti.

Již za války v Anglii mu byla nabízena služba na našich vojenských úřadech v Londýně, neboť jako právník byl dobře připraven i jazykově - mluvil anglicky a francouzsky. Zůstal však u vojenské jednotky, neboť prohlašoval, že „přišel do odboje aktivně bojovat“. Za účast v bojích bylo několikrát vyznamenán.

Po osvobození se stal pracovníkem ministerstva zahraničních věcí a byl vy-

slán do Bruselu, kde v agentuře IARA jednal o válečných náhradách pro Československo. V Belgii se Novákovým v roce 1947 narodil syn Jan.

V roce 1949 se ženou a s třemi dětmi emigroval do Kanady. Usídlil se v Montrealu a tam se jim narodily ještě další čtyři děti. JUDr. Miloš Novák zemřel 20. června 1984.

Měl rád rodnou Třebíč a často na ni vzpomínal. Po válce se švagrem inž. Rejtharem si často o rodném kraji vyprávěli a rádi mluvili naším horáckým nářečím.

N O V Á K Petr, generálmajor

Narodil se 18 října 1895 v Menharticích v rodině zemědělce. V první světové válce dezertoval z rakouské armády a v čs. legiích v Rusku dosáhl hodnosti podplukovníka. Z Ruska si dovezl za manželku ruskou dívku, která mu údajně zachránila život. Po roce 1918 žili Novákoví v Jemnici v bývalé Pánkově továrně u tety. Adoptovali děvčátko Martu, která se stala lékařkou.

15. březen 1939 zastihl Petra Nováka v Bratislavě Tam jako důstojník spolupracoval se svým přítelem - zemským velitelem dělostřelectva - generálem Vojtou. Spolu opouštěli dne 27. března 1939 Slovensko. Generál Vojta odjížděl do Prahy, Petr Novák do Hradce Králové. Tam se přihlásil ihned do odboje v organizaci Obrana národa. Jejím ústředím byl ustanoven velitelem kraje Čechy-severozápad. Spolupracoval s různými odbojovými skupinami. Řídil nejen zpravodajskou činnost, ale i některé sabotážní akce. Když gestapo začalo členy Obrany národa zatýkat, byl Petr Novák z ústředí varován. Od 20. prosince 1939 nebydlel s rodinou, žil v ilegalitě a skrýval se v bytech různých vlastenců. Počátkem února 1940 začalo zatýkání také v severovýchodních Čechách. Vedení Obrany národa nařídilo generálu Liškovi a Petru Novákovi, aby odešli do zahraničí. Manželka Petra Nováka byla okupanty internována ve sběrném táboře.

Petr Novák sloužil převážně ve štábu našeho zahraničního vojska v Anglii. Po osvobození v roce 1945 sloužil v Brně. V roce 1950 byl bezdůvodně z armády propuštěn a degradován. Začal pracovat jako účetní v zemědělském družstvu. V roce 1968 byl rehabilitován a povýšen na generálmajora. V posledních letech žil u své dcery ve Strakoniciích, kde 4. srpna 1976 zemřel.

O B R Š L Í K Karel **MUDr. generálmajor jugoslávské armády**

Narodil se v Třebíči v prosinci 1888 v rodině koželuha. Domeček Obršlíkových se krčil pod skálou ve Zdislavině ulici, zvané Kočičina, blízko uličky na Hrádek. Obršlíkovi byli velmi chudá rodina. Ze sedmi dětí jich pět podvýživou zemřelo. A když zemřel i otec-živitel, zůstala matka se zbylými dětmi sama. Rodinu živila těžko - pracovala po domácnostech jako pradlena a v domě tehdejšího starosty města JUDr. Přerovského uklízela. Příbuzní vyprávěli, že jejímu dítěti Karlovi umožnil starosta studium na gymnáziu a při studiu

ho podporoval, neboť zjistil, že chlapec je mimořádně nadaný.

Karel Obršlík byl skutečně nadané dítě a na třebíčském gymnáziu byl nejlepším žákem. Po maturitě vstoupil na lékařskou fakultu ve Vídni. Po jejím absolvování studoval ještě jeden rok v Paříži.

V první světové válce narukoval do rakouské armády jako vojenský lékař a působil v Chorvatsku a v Srbsku. Bratrské jihoslovanské národy si zamiloval a tak i po válce se rozhodl, že v novém jugoslávském státě zůstane. Stal se vojenským lékařem jugoslávské armády, a když se v Jugoslávii také oženil, bylo o jeho osudu rozhodnuto.

Po první světové válce přijel do Třebíče, aby mamince představil svou nevěstu a oznámil jí, že zůstane trvale v Jugoslávii. Příbuzní vzpomínali, že prý maminka tehdy velmi plakala. Ale Karel se jí snažil všechnu péči a lásku vynahradiť a často ji zval k sobě do Jugoslávie.

Vojenský lékař MUDr. Karel Obršlík měl dvě děti - syna a dcerku Jarmilku. Syn byl vážně nemocen a také manželka churavěla. Když začala druhá světová válka a hitlerovci napadli Jugoslávii, dr. Obršlík s dcerou přímo z nemocnice utekli k partyzánům, aby mohli proti fašistickým okupantům bojovat.

V Národně osvobozené armádě Jugoslávie, jež bojovala proti německým okupantům pod velením Josipa Brože-Tita, stal se MUDr. Obršlík členem štábu a Titovým osobním lékařem. I po válce, když se maršál Tito stal prezidentem Jugoslávie, zůstali osobními přáteli.

Po druhé světové válce sloužil MUDr. Karel Obršlík v jugoslávské armádě v hodnosti generálmajora a jeho dcera Jarmila dosáhla hodnosti plukovnice. Náš krajan, MUDr. Karel Obršlík, zemřel v roce 1973.

Generálmajor Obršlík často a rád vzpomínal na rodnou Třebíč. Udržoval písemný styk se svými příbuznými a zval je na návštěvu. V Třebíči byl naposledy

v roce 1963. Přijel na sjezd absolventů gymnázia. Žijící Obršlikové, vlastně už jeho synovci, prošli s generálem nejen město a široké okolí, ale zavedli jej také do rodného domku v Kočičině. Ladislavu Obršlikovi a jeho bratrovi, který se odstěhoval do Bohumína, posílal po návratu nadšené dopisy. V srpnu roku 1963 jim děkoval za přivítání slovy:

„Drazí moji, nevím ani jak bych vám poděkoval za příjemné chvíle, které jsem s Vámi prožil ve staré domovině. Ani jsem se ve snu nenadál, že tam najdu tolik milých příbuzných. Ještě jsem pln krásných vzpomínek a posílám Vám všem srdečné díky a pozdravy spolu s Jarmilkou, která mne už netrpělivě čekala. Vám všem přeji zdraví a úspěch v dalším životě. Váš strejda Karel.“ A na přiloženou fotografii, na níž je s příbuznými před rodným domkem, napsal: „Vzpomínka na krásné dny v mé staré vlasti a na náš rodný domek v Kočičině.“

Po návštěvě v Třebíči si rodiny Obršlikových ještě deset let s generálmajorem psaly. Za návštěvy v Třebíči poznal také dceru Ladislava Obršlika a jejího manžela pana Maliňáka, který je slovenské národnosti. Když se pak v roce 1964 Maliňákům narodil synek, dostali z Jugoslávie toto blahopřání:

„Drazí, malému Janičkovi posílám mnoho srdečných pozdravů. Škoda, že až mu budou děvčata psát, já se toho nedočkám Lituji, že jsme si s tatíčkem nezazpívali nějakou slovenskou píseň, umím jich ještě dosti...“

Ať žije tedy pravý Čechoslovák a s ním také jeho maminka, babička, dědek - přeje všem Váš starý dědek Karel.“

V roce 1972, v jednom z posledních dopisů do vlasti, náš krajan dr. Karel Obršlik vzpomínal:

„Já v tomto roku splním 83 roky, už jsem starý dědek, nemohl bych už jít pěšky jako před 9 lety do Týna, do Stříteže, do Slavic atd. Už do nejde, ale nic si z toho nedělám mohlo by to být horší...“

Generálmajor MUDr. Karel Obršlik dělal v bratrské Jugoslávii čest svému národu a ani krátce před smrtí nerezignoval - nevzdával se.

O B Ů R K A Jaroslav

Narodil se 25. dubna 1921 v Opatově. V roce 1935 se začal učit tesařem v Okříškách a po vyučení pracoval v téže oboru.

Než mohl nastoupit základní vojenskou službu, došlo k hitlerovské okupaci naší republiky. V roce 1941, jako dvacetiletý, byl okupanty nasazen na práci v Rakousku. Aby se vyhnul tzv. totálnímu pracovnímu nasazení a dostal se do ciziny, přihlásil se do služby v tzv. vládním vojsku. Spoléhal na to, že i tohoto vojska budou chtít okupanti využít k bojovým akcím a tak bude mít příležitost k útěku do zahraničí. Po krátkém výcviku byl skutečně dne 3. září 1943 přesunut s vládním vojskem do Itálie, kde měli hitlerovcům pomáhat při zadržování postupu spojeneckých vojsk.

Koncem září 1943 však Jaroslav Obůrka ještě s dalšími kamarády z vládního vojska zběhl. Utekli do lesů a připojili se k italským partyzánům. Byl přijat do 46. brigády Garibaldiho, skupina Vrána-Portyš, která byla složena z československých a jugoslávských partyzánů.

V partyzánské brigádě bojoval jeden rok. Počátkem října 1944 se partyzáni přiblížili již k frontě a po přechodu frontové linie se Jaroslav Obůrka ihned hlásil do čs. zahraničního vojska. Dne 13. října 1944 se stal příslušníkem československé obrněné brigády. Byl zařazen k ženijnímu výcviku a stal se specialistou na odminovávání. Z Itálie byl převelen do severní Francie a v době bojů u Dunkerque plně uplatnil svou vojenskou specializaci.

Byl vyznamenán čs. pamětní medailí se štítkem „F“. Od roku 1945 pracoval ve svém oboru jako tesař a žije na odpočinku v Opatově.

O D E H N A L František, podplukovník

Narodil se v březnu roku 1914 v Čikově. Po maturitě na třebíčském gymnáziu nastoupil vojenskou službu a stal se důstojníkem z povolání. V době hitlerovské okupace v roce 1939 se mu podařilo uniknout z protektorátu přes Maďarsko a Jugoslávii do zahraničí. Dostal se do Francie, kde byl v městě Agde zařazen do čs. vojska v zahraničí a zúčastnil se bojů proti německé armádě, která napadla Francii. Po kapitulaci Francie byl evakuován do Velké Británie.

V Anglii sloužil v čs. zahraniční armádě a později byl převelen k I. čs. armádnímu sboru do SSSR. Zúčastnil se bojů na Dukle a při osvobození Slovenska. U Liptovského Hrádku byl zraněn při výbuchu miny tak těžce, že mu noha musila být pod kolenem amputována. Léčil se ve vojenské nemocnici v Kyjevě.

Po osvobození v r. 1945 se odstěhoval s rodinou do Berouna, kde zemřel asi v r. 1981.

O N D R Á Č E K Karel, generálmajor

Narodil se 13. října 1895 ve Stříteži u Třebíče. Po maturitě na třebíčském gymnáziu byl v době I. světové války povolán do rakouské armády. Po válce sloužil jako důstojník z povolání v čs. armádě. V roce 1920 se jako nadporučík oženil v Jemnici.

V letech před okupací republiky sloužil v hodnosti nadporučíka u pěšího pluku č. 17 v Trenčíně. V březnu roku 1939 musel odejít z tzv. slovenského státu a rozhodl se, že odejde do zahraničí. Před útekem se s manželkou dohodl na fingovaném rozvodu. Manželka se vrátila ke svým bratrům do Jemnice a Karel Ondráček odešel s pomocí tzv. „menhartické sedmičky“ přes Balkán a Francii do Velké Británie. Tam sloužil jako důstojník nejprve v I. čs. smíšené

brigádě, která byla do r. 1942 pověřena obranou jižního pobřeží britských ostrovů. Když pak byla v roce 1943 utvořena čs. obrněná brigáda, byl jejím velitelem jmenován generál Alois Liška a náčelníkem štábu se stal podplukovník Karel Ondráček. Po invazi byla brigáda dopravena do Francie a od října 1944 se zúčastnila obléhání přístavu Dunkerque.

Do vlasti se plukovník Ondráček vrátil v květnu 1945 společně s plukovníkem Petrem Novákem. Karel Ondráček byl jmenován velitelem 6. divize čs. armády v Brně. V roce 1950 byl však bezdůvodně z armády propuštěn a zbaven hodnosti. Bylo mu 55 let, když začal pracovat v zemědělském družstvu. V roce 1953 byl dokonce z Jemnice vystěhován a pracoval až do roku 1968 v zemědělství v Radkovicích u Budče. V témže roce, ve svých 73 letech, byl rehabilitován a povýšen na generálmajora. Vrátil se sám do Jemnice, neboť jeho manželka zemřela 1. května 1967. Generál Ondráček zemřel 10. dubna 1976 a je pochován v Jemnici.

O R N S T E I N Bedřich, major

Narodil se roku 1915 v Třebíči. Rodina Ornsteinova tam měla na Karlově náměstí velkoobchod s potravinami. V roce 1939 emigroval před rasovým pronásledováním do Anglie a tam se stal příslušníkem čs. zahraničního vojska.

V roce 1944 byl Bedřich Ornstein převelen do Sovětského svazu, kde se stal příslušníkem I. čs. armádního sboru. Tam byl jmenován náčelníkem štábu 3., dělostřelecké divize, zvané „Prešovská“. Zúčastnil se bojů v Dukelském průsmyku, na Slovensku a na jižní Moravě. Mezi prvními příslušníky čs. armádního sboru vstoupil 10. dubna 1945 na území Moravy a po té do osvobozeného Brna. Bojovou činnost ukončil v Letovicích v hodnosti majora.

Po osvobození byl odvelen jako styčný důstojník čs. armády ke Správě spojených národů pro pomoc a obnovu státům, postiženým ve 2. světové válce (UNRRA). Pracoval v Hamburku a v Brémách, kde byl v roce 1947 demobilizován.

Byl vyznamenán čs. válečným křížem 1939, medailí Za chrabrost, medailí Za zásluhy I. třídy aj. V roce 1947 se odstěhoval do Anglie, kde dosud žije a používá anglický tvar jména - Fred Orsten.

O R N S T E I N Leopold, JUDr., nadporučík

Narodil se v Třebíči v roce 1913. Před rasovým pronásledováním emigroval v roce 1939 do USA. V roce 1940 odcestoval do Velké Británie, kde vstoupil do čs. zahraničního vojska. Zúčastnil se invaze spojeneckých armád do Francie jako příslušník čs. tankové jednotky. Bojovou cestu Západní Evropou prošel jako velitel baterie a ukončil ji v prostoru Velhartic v západních Čechách v hodnosti nadporučíka.

Byl vyznamenán čs. válečným křížem 1939, medailí Za zásluhy I. třídy, medailí Za chrabrost a příslušnými prýmkami za účast v bojích.

Po osvobození v roce 1945 se oba bratři Ornsteinové vrátili do Třebíče a zjistili, že celou jejich rodinu a všechny příbuzné fašističtí okupanti vyvraždili. Leopold Ornstein byl přidělen jako styčný důstojník čs. armády k organizaci UNRRA v Holandsku a v Belgii. Později pracoval jako vedoucí čs. právního oddělení u této instituce. Po ukončení činnosti UNRRA odešel do civilních služeb v USA, kde žije pod jménem Leo Alfred Orsten.

P E T R Stanislav, podporučík

Narodil se 2. května 1915 v rodině zedníka v Komárovicích. V září 1929 byl přijat do učení u firmy Baťa ve Zlíně. V roce 1937 nastoupil základní vojenskou službu a sloužil až do rozpuštění čs. armády v roce 1939. Potom se vrátil do Zlína. Tam absolvoval sedmiměsíční jazykový kurs a firmou Baťa byl vyslán do Jugoslávie. Na podzim roku 1939 byl z Jugoslávie firmou poslán do afrického státu Kenya.

Když vypukla druhá světová válka, vstoupil dobrovolně do anglické koloniální armády. Zakrátko se dověděl, že se na Středním východě vytvořila čs. vojenská jednotka a požádal o převelení. Tak se dostal do výcvikového tábora čs. armády v zahraničí v předměstí Alexandrie. Právě když skončil jeho výcvik vtrhla do Severní Afriky hitlerovská armáda pod velením maršála Rommela. Němci postupovali k Alexandrii a v té době byla proti nim nasazena i čs. vojenská jednotka. Po zastavení postupu hitlerovské armády byla naše jednotka přemístěna do Palestiny, do blízkosti Hajfy. Tam byl Stanislav Petr povýšen na podporučíka.

V červenci roku 1943 byla naše vojenská jednotka převážena z Hajfy do Velké Británie. Cesta Středozemním mořem byla velmi nebezpečná a proto loď s vojáky plula kolem Afriky a odtud k břehům Anglie. Tam byl Stanislav Petr převelen k dělostřeleckému pluku. S ním pak prodělal invazi do Francie, boje u Dunkerque a postup Německem. Válečné tažení ukončil v jihozápadních Čechách.

Po osvobození se vrátil do Zlína a odtud byl zlínským podnikem poslán do filiální továrny na Madagaskaru. Tam setrval až do důchodu a léta odpočinku tráví ve Francii.

Několikrát navštívil rodnou obec a své přátele v Československu, a ve vzpomínkách napsal: „Z válečných vyznamenání si nejvíce cením Československého válečného kříže, oceňuje mé zásluhy o mou vlast. Rád do Československa zájždím, abych se setkal se svými přáteli. Nerad vzpomínám na válku, věřím, že se již nikdy nebude opakovat, a že trvalý mír bude zachován.“

P L Á N Ě K Ludvík

Narodil se v roce 1915 v Sudicích v rodině horníka. Vyučil se zámečníkem a dostal zaměstnání v brněnské Zbrojovce. Odtud byl přeložen do zbrojního závodu v Dubnici nad Váhom. Tam se také oženil.

Když došlo k okupaci českých zemí a vzniku luďáckého slovenského státu, rozhodl se, že bude v zahraničí bojovat za svobodu vlasti. Uprchl ze Slovenska přes Balkán a přes Střední východ se dostal do Anglie. Tam se stal příslušníkem čs. vojska v zahraničí. Protože byl odborníkem na výrobu zbraní, byl z Anglie vyslán do Indie, do zbrojovky v městě Hazdarabádu. Tam pracoval jako expert při zavádění a rozšiřování výroby zbraní. V roce 1943 však v Indii tragicky zahynul, když havaroval při jízdě na motocyklu.

P L A V E C Jaroslav

Obtížnou cestou, přímo z nacistického vězení, se vlastenec Jaroslav Plavec dostal do boje za svobodu rodné země. Narodil se roku 1914 v Kněžicích v rodině zedníka jako jedno z jedenácti dětí. Vyučil se truhlářem a v oboru pracoval v Kněžicích a v Okříškách.

V době fašistické okupace byl zaměstnán jako pomocný dělník ve mlýně v Kněžicích. S vědomím majitele mlýna podporoval moukou sociálně slabé rodiny a rodiny vězněných občanů. Jeho činnost vysledil udavač a Jaroslav Plavec byl jihlavským gestapem zatčen. Obvinili jej ze „sabotáže válečného hospodářství“ a v Berlíně ho odsoudili ke 2 letům káznice.

V roce 1942 byl jako odborník odeslán s dalšími vězni do hitlerovci okupovaného Norska, aby tam stavěli dřevěné domky pro německé vojsko. Když se seznámili s okolím rozhodlo se deset vězňů k útěku do neutrálního Švédska. Přejít hranice se podařilo jen dvěma - Jaroslavu Plavcovi a jeho příteli, osm kamarádů bylo Němci zastřeleno.

Ve Švédsku se oběma českým chlapcům dostalo pomoci od neznámé švédské rodiny. Ze Švédska se pak lodí přeplavili do Anglie, kde vstoupili do čs. vojska v zahraničí. Jaroslav Plavec byl přidělen k ženijnímu útvaru. S ním prodělal invazi a vítězný postup Německem.

Po osvobození se Jaroslav Plavec usadil s rodinou v Pravlově na Znojemsku, kde pracoval jako truhlářský dělník až do odchodu do důchodu. Zemřel v roce 1985.

R Y B Á R O V Á Miroslava **praporčice partyz. brigády** **Jana Žižky, Jugoslávie**

Narodila se 15. září 1927 v okrese Derventa v Bosně, v Jugoslávii. Divčím jménem se jmenovala Valentová a pracovala v domácnosti. Když hitlerovci napadli Jugoslávii a v okolí jejích vesnice se tvořily partyzánské oddíly, nejprve jim s kamarádkami pomáhala. Nosily jim do hor jídlo, praly prádlo a informovaly partyzány o pobytu německých vojsk i o domácích přísluhovačích okupantů. Jako šestnáctiletá byla v roce 1943 přijata do Svazu omladiny a počátkem roku 1944 se s partyzánskou jednotkou zúčast-

nila bojových akcí proti hitlerovským vojskům. V témže roce se stala příslušnicí československé brigády Jana Žižky z Trocnova.

V Žižkově brigádě se zúčastnila těžkých bojů proti německým i ustašovským fašistům v Džakově, Viroviticích a v Čadžavicích. Nejtěžší boje prodělala na Papuku. Byla příslušnicí 3. praporu brigády Jana Žižky v hodnosti praporčice. Bojovou činnost ukončila v květnu 1945 v Osijeku.

Po válce se s rodiči odstěhovala do staré vlasti, do Hostěradic na Znojemsku. Tam se provdala a pak se s manželem přestěhovali do Mohelna na Třebíčsku. Byla zaměstnána jako dělnice v provozovně Horáckého autodružstva v Mohelně.

Za bojovou činnost byla vyznamenána Řádem rudé hvězdy, který jí byl udělen v září 1963 u příležitosti 20. výročí založení brigády Jana Žižky z Trocnova. V brigádě měl každý své krycí partyzánské jméno. Miroslava Valentová-Rybářová mělo jméno „partyzánka Anka“. Republika Jugoslávie jí vyznamenala medailí Za bratrstvo i jedinstvo mezi národy.

S E D L Á K Emil, major

Rodák a čestný občan obce Trnava u Třebíče. Narodil se tam 7. října 1910 v rodině zemědělce. Absolvoval dvouletou hospodářskou školu v Třebíči a do roku 1930 pracoval jako praktikant v lihovaru v Náramči a později v Kralicích.

Vojenskou základní službu vykonával od 1. října 1930 do 31. března 1932 u hraničářského praporu č. 8 v Polských Šáhách. Po válce byl zaměstnán u Slovanské pojišťovny v Brně jako akviziční úředník. Počátkem okupace

na jaře roku 1939 se stal členem odbojové organizace Obrana národa. Měl za úkol varovat občany před zatčením gestapem a pomáhat jim v útěku do zahraničí. Jako úředník pojišťovny cestoval v prostoru Kroměříž, Hulín, Prostějov, Lipník nad Bečvou a Hranice, takže nikdo netušil, co kromě pojišťovacích záležitostí vyřizuje. Ilegální práce se dařila až do jara roku 1940, kdy byla vyražena gestapu.

Počátkem dubna 1940, když se vracel z Prostějova do Brna, byl spojku na cestě varován, že mu hrozí zatčení. Proto hned 10. dubna s dalšími přáteli odešel tajně přes Slovensko do ciziny. Na francouzském konzulátu v Budapešti podepsal vstup do cizinecké legie. Dostal se do Sýrie, kde byl s dalšími Čechy a Slováky umístěn v kasárnách cizinecké legie. Pak byli odvezeni do stanového tábora u Bejrútu, kde zažili písečné bouře a období největších veder, zvaných Chamsin.

Když přišla zpráva o kapitulace Francie před hitlerovskými vojsky, byli Češi a Slováci z cizinecké legie po dlouhém jednání převzati anglickou armádou. Stalo se tak 29. června 1940. Umístili je blízko Hajfy v campu Az-Su-meiry, kde bylo plno škorpiónů, stonožek a jedovatých hadů. Když pak německá a italská letadla bombardovala Hajfu a hořely naftové nádrže, byli v polovině července přemístěni do kempu v Gedeře. Tam se zase potulovaly celé smečky šakalů a vyli tak, že se nedalo spát. Emil Sedlák tam onemocněl tyfem a léčil se čtyři měsíce v nemocnici v Jeruzalémě. Nemoc jej vyčerpala tak, že vážil pouhých 43 kg a musil se znovu učit chodit.

Do tábora v Gedeře přijížděli Češi a Slováci ze všech končin světa. Byli to hlavně zaměstnanci firmy Baťa ze zahraničních filiálek, kteří se hlásili do čs. armády. Na základě dohody s čs. vládou v Londýně dostali brzy všichni tropickou uniformu, pušky a začal výcvik. Dne 28. července 1940 složili přísahu jako čs. vojáci a 28. října téhož roku oslavili státní svátek již jako příslušníci čs. pěšího praporu 11 - zvaného Východní. Letci byli z tohoto střediska odesláni přímo do Anglie.

Československý prapor opustil Gederu dne 9. prosince 1940 a ocitl se v proláklíně u Mrtvého moře v Judské poušti. Byl tam těžký vzduch, krajina 330 metrů pod hladinou moře, vedro a v takovém prostředí se prováděl výcvik jednotky. Ale za necelé tři měsíce, 24. února 1941, byl prapor přesunut do Egypta do campu Sidi Bishr u Alexandrie. Tam byly jiné podmínky. Až po kolena se vojáci brodili horkým pískem. Dne 18. března došlo k dalšímu stěhování a to do campu Agami. Tehdy byl již přístav Alexandria denně hitle-

rovci bombardován a jejich vojska pod velením maršála Rommela stála před branami Egypta. Československý prapor nastoupil k ochraně letiště Degheilé a zároveň prováděl ostrahu zajatých Němců a Italů.

Dne 31. května byl čs. prapor poslán na frontu. Jeho první bojiště bylo v Západní poušti v Sýrii. Po levé straně měl jednotky Indů, vpravo Angličany. Všude byl jen písek, denně čtyřicetistupňová horka, prach, mračna much. V noci bylo chladno, když teplota klesla na 15 až 20 stupňů.

Když pak v červnu 1941 fašistické Německo napadlo Sovětský svaz, byl náš prapor ihned převelen do Sýrie. Jelo se tam 500 kilometrů auty a 500 kilometrů vlakem přes Palestinu. Na syrsko-turecké hranici byl náš prapor v srpnu 1941. Tam byly denní teploty přes padesát stupňů, mezi vojáky řádila malárie. S vodou se muselo velmi šetřit - vozila se až z Damašku, tj. ze vzdálenosti 180 kilometrů. Prapor střežil úsek tak veliký jako Čechy s polovinou Moravy a byl rozložen kolem řeky Eufratu, na západě až k moři. Malárií onemocnělo 140 našich vojáků, mezi nimi též Emil Sedlák.

Dne 14. října 1941 byl prapor převelen do Palestiny a odtud do přístavu v Alexandrii. Tam se nalodil na torpédoborce Heathy a Napier a byl přepraven do Tobruku v Libyi. O Tobruk se právě urputně bojovalo. Naši vojáci byli ihned nasazeni na frontu. Po levé straně měli Poláky, vpravo Australany, vzadu polské dělostřelce. Při dělostřeleckém útoku nepřítele byl dne 1. listopadu 1941 Emil Sedlák raněn střepinou na hlavě a na uchu. Zranění však nebylo vážné.

Brzy začaly tropické deště a na frontě nebylo co pít a co jíst. Dne 10. prosince 1941 vyrazila spojenecká vojska k útoku a Tobruk dobyla. Náš prapor držel pozice po celou zimu v nepříjemném počasí. Koncem března jej v pozicích vystřídali Jihoafričané. Naši byli přemístěni do Palestiny, do blízkosti Hajfy. V Tobruku však Němci znovu útočili a dne 20. června 1942 Tobruk znovu dobyli. Zajali tam na 26 tisíc Jihoafričanů.

V té době byl náš 11. prapor zrušen. Jeho příslušníci prodělali nový výcvik a stali se 200. lehkým protiletadlovým plukem - Východním. Stalo se tak 12. května 1942. Pluk měl prapory č. 500, 501 a 502. Emil Sedlák v té době znovu onemocněl těžkou malárií.

Náš protiletadlový pluk střežil nejprve rafinérie a letiště v Bejrútu a pak byl znovu nasazen do bojů u Tobruku. V září 1942 byl odvelen do El Alameínu, kde prodělal tzv. mobilní výcvik, tj. obsluhování kanónů za jízdy. Po té byl pluk nasazován do bojů na různých místech až do května roku 1943. V té době byla německo-italská vojska v Africe definitivně poražena. Dne 12. června 1943 předali naši vojáci své úseky Angličanům a chystali se na cestu do Anglie.

Na zaoceánském parníku Mauretánia pluli do Anglie šest týdnů. Na lodi bylo celkem sedm tisíc mužů různých národností. Objížděli Afriku a v Kapském městě doplňovali 2 týdny zásoby. Dne 11. srpna 1943 připluli do Liverpoolu. V tropických stejnokrojích tam náš pluk nastoupil na přehlídku před prezidentem Benešem. A 28. října 1943 byl znovu vycvičen a vybaven tanky a obrněnými vozidly. Vojáci se stali československou obrněnou brigádou.

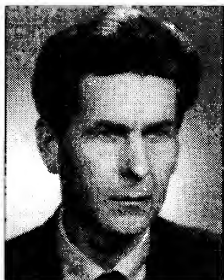
Po invazi spojeneckých vojsk do Francie byla naše obrněná brigáda přepravena v srpnu 1944 do francouzských přístavů Cousenlle a Arromanches v Normandii. Emil Sedlák byl se svou jednotkou v Arromanches a odtud pak byli přemístěni do tábora u Falaise. Počátkem října 1944 byla naše brigáda znovu přemístěna a to k pobřeží Calaiské úžiny, aby tam při obléhání přístavu Dunkerque vystřídala útvary anglických a kanadských vojáků. Úkolem brigády bylo: uzavřít nepřítele v dosavadním postavení a působit všemi prostředky, aby se vzdal, znemožnit zásobování nepřítele po moři i ve vzduchu. V prostoru přístavu Dunkerque byla obklíčena silná německá vojska. Měla výhodu v husté síti vodních kanálů. Široké předpolí města jimi zatopili až do výše 5 metrů. Byli chráněni minovými poli, námořními a protitankovými kanóny. Obranné postavení Němců tvořila 26 kilometrů dlouhá soustava betonových pevnůstek. Dne 7. října 1944, právě v den narozenin E. Sedláka, převzal náš 2. motoprapor úsek u osady Bray Dunes. Hned příští den i ve dnech následujících se tam hitlerovci pokoušeli prorazit opevnění.

Dne 7. března 1945 vedl Emil Sedlák útok naší jednotky a byl při něm smrtelně zraněn. V polní nemocnici Santa Zér konstatovali zranění lebky střepinou, průstřel pravého ramenního kloubu, žeber a levého předloktí. K tomu ještě průstřel levého kolena. Jedna střela uvízla v pravé plíci. Téhož dne byl Emil Sedlák povýšen na rotmistra.

Dne 23. dubna 1945 odejel čs. kombinovaný oddíl ve směru na východ a 1. května u Chebu, na území naší vlasti, vztyčil slavnostně čs. státní vlajku. V té době byl Emil Sedlák v nemocnici v Anglii, nejprve v Oxfordu, pak v Cambridge a naposledy v Londýně. Jeho léčení trvalo šest měsíců. Do vlasti se vrátil až koncem října roku 1945. Když v Praze potkával své kamarády z čs. jednotky, nechtěli uvěřit svým očím. Domnívali se, že těžkým zraněním podlehl.

V říjnu 1945 po šesti letech poprvé navštívil svou rodnou obec. Od 1. března 1946 pracoval na ministerstvu národní obrany až do roku 1953, kdy mu byla přiznána šedesátiprocentní invalidita. V říjnu 1953 odešel do zálohy v hodnosti majora.

Emil Sedlák je nositelem dvou Čs. válečných křížů 1939, čs. medaile Za chrabrost, čs. vojenské pamětní medaile za účast ve válce 1939-1945 a za osvobození ČSR, Pamětní medaile se štítkem VB (Velká Británie), se štítkem SV (Střední Východ) a se štítkem F (Francie), dále pak obdržel spojenecká vyznamenání - Military Medal, Medaile Afrika Star - 8 Army, Medaile Afrika Korps, Medaile Afrika Star 1939/45 a řadu dalších vyznamenání a uznání.

Š Ť A S T N Ý Josef, inž.

Narodil se 30. ledna 1918 v Dalešicích. Vystudoval obchodní akademii a maturoval v Brně v roce 1937. Po maturitě se přihlásil dobrovolně do čs. armády a vojenskou službu vykonával na Slovensku.

Když 15. března 1939 došlo k okupování naší země hitlerovským Německem, byl demobilizován. Ale již 5. května 1939 se mu podařilo emigrovat do Jugoslávie. V letech 1940 a 1941 tam pracoval jako ilegální učitel na doplňovací české škole v Medjuriči u Banovy Jarugy. Po napadení Jugoslávie hitlerovskou

armádou se až do osvobození zúčastnil odbojového hnutí v oblasti Zagrebu, Moslaviny a Slavonie (Daruvarsko, Medjurič, Banova Jaruga, Veliki Zdenci).

Po válce začal studovat na Vysoké škole obchodní v Zagrebu a studia ukončil po návratu do vlasti v Praze. Potom nastoupil jako středoškolský profesor na hotelové škole ve Velkém Meziříčí, pak vyučoval na střední ekonomické škole v Brně a v letech 1974 až 1978 byl krajským školním inspektorem. Na odpočinku žije v Náměšti na Oslavou.

Š Ť A S T N Á Libuše

Narodila se 1. listopadu 1921 v obci Veliki Zdenci v Chorvatsku a dívčím jménem se jmenovala Myslivečková. Pracovala s rodiči v zemědělství. Spolu s manželem Josefem Šťastným se od roku 1942 až do roku 1945 zúčastnila odbojového hnutí v oblasti Zagrebu a Slavonie.

V roce 1946 reemigrovala s manželem do ČSR a až do důchodu pracovala u Státního rybářství v Náměšti. Na odpočinku žije v Náměšti nad Oslavou.

T R O J A N Josef

Narodil se 25. března 1906 v Horních Heřmanicích v rodině rolníka. Absolvoval hospodářskou školu ve Velkém Meziříčí. Při výkonu základní vojenské služby dosáhl hodnosti desátníka.

Po návratu z vojenské služby nastoupil jako adjunkt na statcích premonstrátů v Nové Říši. Odtud přešel k firmě Baťa do Zlína. Tam pracoval jako účet-

ní, později byl jmenován správcem hospodářství firmy Baťa v Třebíči se sídlem v Janově mlýně. Z Třebíče byl přeložen jako správce statku firmy Baťa do Hostavic u Prahy. Když firma Baťa koupila pozemky na Slovensku v okolí Šimonovan a začala tam budovat nový závod a s ním město Baťovany, dnešní Partizánské, byl Josef Trojan jmenován správcem statku Šimonovany s úkolem pomáhat při budování nového závodu a města.

Po obsazení českých zemí hitlerovskými fašisty a po vytvoření loutkového slovenského státu byl Josef Trojan mezi těmi, kteří pomáhali čs. důstojníkům k útěku do čs. vojska v zahraničí. Středisko pro jejich přepravu do Maďarska a do Jugoslávie bylo vytvořeno v Obcích u Zlatých Moravců. Brzy se také z utečenců z vězení a z pracovních táborů tvořily první ilegální buňky.

V Šimonovanech byla vytvořena ilegální antifašistická organizace. Podařilo se jí získat vyslačky. Byly dodávány v zásilkách kůží z ciziny prostřednictvím exportní firmy Kotva. Šimonovanská skupina získávala důležité zprávy a připravovala vojenské mapy pro potřeby britského a ruského kartografického ústavu. Dokumenty se převážely se zbožím hlavně do Turecka.

V roce 1943 se Josef Trojan podílel na zřízení partyzánského tábora „Na Vtáčniku“. Ukrývali se tam sovětsí vojáci, kteří uprchli z německého zajetí, a naši ilegální pracovníci. Výzbroj a výstroj pro ně získávali z trenčínské a topolčanské posádky jako fingovaný nákup pro potřeby Baťova podniku.

V Šimonovanech začal vycházet ilegální komunistický Hlas lidu v nákladu pět tisíc výtisků. A v internátech podniku se připravovalo na 400 mladých mužů, kteří se později stali elitní složkou partyzánského útvaru v povstání.

Když vypuklo Slovenské národní povstání, připojila se k němu početná skupina pracovníků slovenských Baťových závodů pod velením Josefa Trojana. Tím okamžikem se Josef Trojan stal partyzánským kapitánem. Generál Golian pověřil Josefa Trojana funkcí velitele partyzánských jednotek v celé hornonitranské oblasti. Vznikla tak skupina o dvou tisících bojovníků.

Hned v prvních dnech povstání přepadla Trojanova jednotka nerozhodnou vojenskou posádku v Topolčanech a zmocnila se devíti děl a vlaku s municí. Proti německé přesile a v těžkých bojích drželi partyzáni město Baťovany celých jedenáct dnů, aby se mohlo odvézt velké množství benzínu z nedalekých Zemianských Kostolan pro potřeby povstání. Po ústupu z Baťovan prodělala jednotka řadu bojů u Prievidze, Horní Vsi, Bročan, Žarnovce, Výhně aj. Hitlerovci nazývali partyzány „krvavými dábly“ a Josefa Trojana „krvavým kapitánem“.

Dne 2. října 1944 byla Trojanova partyzánská skupina přidělena ke 2. čs. parašutistické brigádě jako 3. samostatný prapor. Bylo to pro partyzány velké vyznamenání, neboť mohli bojovat po boku vojáků I. čs. armádního sboru, kteří přiletěli ze Sovětského svazu na pomoc povstání. V tomto svazku bojovala skupina u Močiárů, Sásy, Lazínek, Zolné a Banské Bystrice. Po ústupu z Bystrice ustupovali partyzáni na Staré Hory a na Ďumbír, kde bylo velitelství všech partyzánů na Slovensku.

Se skupinou nejodvážnejších se Josef Trojan vydal zpět k Baťovanům. V lesích se tam ukrývala jeho žena se třemi malými dětmi. Na její dopadení byla vysána odměna 50 tisíc a na dopadení Josefa Trojana 200 tisíc slovenských korun. Aby Trojana poznali, kolobalo v rukou německých jednotek a po obecních úřadech na dva tisíce jeho fotografií. A z tisíců plakátů na nárožích měli jeho tvář poznat udavači. Plakáty vyzývaly: „Chyťte největšího nepřítele slovenského státu, starého bolševického chána Josefa Trojana!“

Za neustálých potyček s Němci se jedenadvacet dnů prodírala horami partyzánská skupina k Baťovanům. Tábor si zřídila blízko Baťovan na samotě Hlboká a navázala spojení s přáteli, kteří zůstali ve městě. Vykopali ukryté zbraně a mobilizovali další bojovníky. Zbraně získávali také přepady německých a maďarských jednotek.

Se ženou a s dětmi se však Josef Trojan nesetkal. Ve vysokém stupni těhotenství a se třemi malými dětmi se prodírala horami, až konečně našla přístřeší a úkryt.

Koncem ledna 1945 se Trojanův prapor stal znovu součástí nitranské partyzánské brigády. Ohrožoval tyl německé armády a rušil její zásobování. Dne 13. února dostala brigáda rozkaz probít se německou frontou k řece Hronu a převést k Sovětské armádě přední slovenské komunisty - Viliama Širokého a Julia Ďuriše, kteří s pomocí partyzánů utekli z bratislavského vězení.

Po přechodu k Sovětské armádě byl Trojanův prapor zařazen do II. ukrajinského frontu maršála Malinovského k rumunské bukureštské divizi. Společně s rumunskými vojáky odráželi partyzáni ve dnech 16.-18. února 1945 výpady Němců mezi Sv. Beňadikem a Kozmalovci. Tam byl kapitán Josef Trojan raněn do nohy. Ještě před úplným zhojením byl povolán do Košic, kde již byla československá vláda. Setkal se tam se svým krajanem z Hroznatína armádním generálem a ministrem Ludvíkem Svobodou.

Slovenská národní rada jmenovala Josefa Trojana ředitelem podniků firmy Baťa na Slovensku. Trojan se vrátil do Baťovan a se svou partyzánskou jednotkou uchránil podnik před zkázou. Stal se generálním ředitelem obuvnického a gumárenského průmyslu na Slovensku a město Baťovany bylo přejmenováno na Partizánské.

Dne 22. prosince 1949 byl Josef Trojan v Praze zatčen. Čtyři roky byl vyšetřován, nespravedlivě obviňován a dne 16. října 1953 byl odsouzen k nejvyššímu trestu. Trest smrti byl vykonán dne 28. prosince 1953.

Dne 21. října 1969 Krajský soud v Bratislavě původní rozsudek zrušil a Josef Trojan byl in memoriam rehabilitován.

O našem krajanovi a vlastenci Josefu Trojanovi napsal v roce 1969 slovenský historik Josef Jablonický: „Trojan bol zložitým mužom v zložitej dobe... Historik po zásluhy nezamlčí Trojanovu účasť v odboji a v SNP. Verím, že v krátkom čase sa opäť Trojanovi vráti jeho odbojárska i občianska česť. Usilovať o to by mali najmä jeho bývalí spolubojovníci. Trojana a jeho účasť v SNP treba posudzovať trízvo a nezaújatě. Naplnil sa čas, aby sa o Trojanovi nemlčalo...“

TROJANOVÁ Stanislava

Manželka Josefa Trojana - Stanislava Trojanová se narodila v Třebíči a za svobodna se jmenovala Nováčková. Již před Slovenským národním povstáním pomáhala manželovi v rozsáhlé odbojové činnosti. Před povstáním se v jejich domě scházelo stále mnoho různých lidí.

Krátce před povstáním, 26. srpna 1944, opustila dům také Stanislava Trojanová s dcerkou Stašou, Pepíkem a tři a půl ročním Jankem. Sama v jiném stavu se vydala s dětmi ve tři hodiny ráno na cestu. Nejprve se zdržovala na horské chatě inž. Pavla Němce, ale při ústupu ji partyzáni ukryli na faře v Kolpakách. Po potlačení povstání se sama s dětmi vydala na cestu do lesů. Na její dopadení byla vyslána odměna padesát tisíc slovenských korun. Týden křižovala lesy sama s dětmi. Osmý den se dostala ke kolibě, ale v ní nocovala stovka slovenských četníků. Dovnitř nemohla a tak se dál prodírala s dětmi vysokým sněhem.

Za obcí Lupča se jim naskytlo strašné divadlo. Z lesa viděli, jak esesáci a gardisté sehnali na louku všechny Židy, obírali je o šperky, peníze i o šaty a vraždili je. Obyvatelé Lupči byli k smrti vyděšeni. Ale jeden z chudáků na kraji obce přece jen přijal prchající matku s dětmi do své chaloupky. Domáci však neměli ani krapet mléka pro své děti. V obci nemohla zůstat a tak se určitou dobu ukrývala s dětmi v novostavbě, v níž ještě nebyla kamna. Partyzáni z oddílu jejího muže ji však našli a přicházeli se vzkazy. Přinesli jí i novou legiti-maci na jméno Marie Kováčová z Michalovců.

Při jednom útěku před Němci padla v lese polomrtvá únavou,. Podařilo se jí ještě doplazit se k myslivně a zaklepat na dveře. Mluvit, prosit - už nemohla. V její dcerce Staše však myslivec poznal podobu otce - partyzán-ského kapitána. Byl před časem u něho v myslivně. Otevřel. Ale Stanislava Trojanová už nevnímala.

Když se zotavila, našli jí samotou v horách, aby tam mohla porodit. Narodil se jí tam synek. Dostal jméno Jiří - podle náboženské legendy - Jiří drakobijce.

Křížová cesta ženy partyzána s dětmi trvala osm měsíců. Na Bílou sobotu roku 1945 přišla i do hor svoboda. Přinesla ji tam vítězná Sovětská armáda.

V E S E L Ý Josef podplukovník

Narodil se 13. února 1908 v Dukovanech. Vystudoval reálku ve Velkém Meziříčí, kde maturoval v roce 1925. Základní vojenskou službu nastoupil v Košicích u pěšího pluku č. 32 „Gardského“. Tam absolvoval záložní důstojnickou školu a stal se důstojníkem z povolání.

Jako podporučík nastoupil ke studiu na vojenské akademii v Hranicích

a po jejím absolvování sloužil nejprve jako poručík u pěšího pluku č. 46 v Chomutově. Tam vyučoval v poddůstojnické škole. Pak absolvoval spojovací kurs v Tumově a jako nadporučík byl přeložen do Bratislavy. Tam byl velitelem roty a po té plukovním pobočníkem u 39. pěšího pluku generála Grazianiho.

Když došlo k fašistické okupaci naší země a k rozpuštění armády, vrátil se Josef Veselý do Dukovan a hledal cestu k útěku do zahraničí. Na oberlandráte v Jihlavě se mu podařilo získat pas k turistické cestě do Tater. Dne 15. února 1940 odejel z Brna do Bratislavy a odtud se s různými obtížemi dostal přes Maďarsko a Jugoslávii do Bejrútu. Se skupinou Čechů byl poslán do Francie, kde byl v Agde zařazen k ná-

hradnímu praporu 1. pluku čs. vojska v zahraničí. Nejprve velel rotě, pak převzal velení 1. praporu. Když byla Francie napadena Německem, byla jednotka nasazena na frontu.

Po kapitulaci Francie byl převezen do Anglie. Dne 13. července 1940 přistáli v Liverpoolu a odtud přešli do stanového tábora v Cholmondeley. Koncem října téhož roku byl přemístěn do prostoru Moreton Paddox, kde byl čs. motorizovaný prapor. Tam byl Josef Veselý ustanoven velitelem 4. roty.

Po heydrichiádě v roce 1942 byl Josef Veselý vybrán do osobní ochrany prezidenta Beneše. V Anglii se tehdy proslýchalo, že prý němečtí parašutisté připravují atentát na československého prezidenta. Jako příslušník vojenské kanceláře prezidenta zodpovídal za jeho bezpečnost při pobytu v Londýně. Prezident Beneš přijížděl několikrát týdně do Londýna ze svého sídla v Aston Abbots. Josef Veselý jej provázel i při jeho pohybu po Anglii a v této službě poznal zblízka mnohé politické osobnosti tehdejší doby, zejména anglického premiéra Churchilla, Madame Rooseweltovou, generála de Gaula, generála Eisenhowera, sovětského velvyslance Bogomolova aj.

Funkci ochránce prezidenta vykonával Josef Veselý v hodnosti kapitána. Do zahraničí prezidenta nedoprovázel. Jako ochránce prezidenta sloužil Josef Veselý jeden rok a po té se vrátil ke své jednotce. Ta se mezi tím pohybovala po pobřeží jako součást ochrany proti invazi Němců. V té době byla čs. motorizovaná brigáda přecvičena na tankovou. Po novém výcviku se Josef Veselý stal velitelem 1. tankové roty a s celý praporem se zúčastnil řady cvičení s anglickou armádou.

Když došlo k invazi do Francie, převezli tam hned za invazními vojsky také čs. tankovou jednotku. To měl již Josef Veselý hodnost štábního kapitána a jako zástupce 1. tankového praporu byl vyslán na stáž k polskému útvaru, který byl vybaven též letectvem. Spolu s polským útvarem pak postupoval v bojích proti Němcům od Ypres po Gent. Pak se vrátil k čs. tankovému praporu, který

se v říjnu 1944 zúčastnil obléhání Dunkerque, v němž byla obklíčena třináctitisí-
cová hitlerovská armáda. Hitlerovci měli přístav opevněn, byl chráněn vodou, měli
dostatek munice i potravin. Vzdali se až 9. května 1945.

Dne 12. května 1945 zahájila čs. obměná brigáda svůj závěrečný přesun přes
Lucembursko a Německo do vlasti. Dne 18. května dorazila do prostoru Plzně.

Po osvobození pracoval Josef Veselý v různých funkcích: vyučoval na vojen-
ské akademii v Hranicích, byl profesorem taktiky v Milovicích, přednášel na vá-
lečné škole v Praze. Později, jako podplukovník, sloužil v hlavním štábu tanko-
vého vojska a naposledy na zemském vojenském velitelství v Praze. V roce 1949
byl bezdůvodně obviňován a z armády propuštěn

Pracoval nejprve jako dělník v dřevařském závodě Delta v Praze-Krči, potom
jako skladník. Později pracoval v podniku Pal v Čerčanech jako kontrolor, sklad-
ník, dílenský plánovač. Naposledy pracoval v montáži odstředivek. V roce 1968
byl rehabilitován. Na odpočinku žil v rodných Dukovanech. Zemřel 22. 12. 1994.

W O L F Hanuš

Narodil se v Třebíči v roce 1915. Spolu s bratry Bedřichem a Karlem Fran-
klovými uprchl v roce 1939 před rasovým pronásledováním do Itálie a odtud
se dostali do Francie. V Marseille se přihlásil na čs. konzulátu a vstoupil
do tvořící se čs. vojenské jednotky.

Po pádu Francie byl evakuován do Anglie a tam sloužil jako tankista
u 3. tankového praporu čs. vojska. Zúčastnil se invaze do Francie a dalších
bojů na území hitlerovského Německa. Je nositelem československých a spo-
jeneckých vyznamenání. Po válce se odstěhoval do USA.

Z A H R Á D K A Ladislav, podplukovník gšt.

Narodil se 15. června 1903 v Ptáčově u Třebíče. Po ukončení základní školy
studoval na gymnáziu v Třebíči a ze 4. ročníku přestoupil do třebíčské ob-
chodní akademie, kde maturoval v roce 1923.

Po maturitě byl přijat na vojenskou akademii v Hranicích a tam byl v roce
1925 vyřazen jako poručík. Nastoupil ke 24. pěšímu pluku do Znojma a odtud
byl zakrátko převelen do aplikačního kurzu pro důstojníky pěchoty v Milovi-
cích. Po ukončení tohoto jednoročního kurzu byl zařazen jako velitel čtyř-
k 1. hraničářskému pluku do Podmokel. V červenci 1927 byl velitelem kulo-
metné rotы elokované praporu téhož pluku v Děčíně. Dne 1. října 1929 byl po-
výšen na nadporučíka a od roku 1934 sloužil v hodnosti kapitána v Terezíně
jako pobočník velitele náhradní rotы.

V roce 1935 byl kapitán Zahradka vyslán ke studiu na Vysoké válečné škole

v Praze. Studium ukončil 30. května 1937 a navíc získal specializaci leteckého pozorovatele štábu. Po ukončení studia byl vyslán ke 2. horské brigádě do Spišské Nové Vsi jako přednosta 1. a 4. oddělení jejího štábu.

Hned na počátku okupace v roce 1939 se Ladislav Zahrádka zapojil do odboje a to ve skupině Obrana národa, vedené podpluk. Balabánem. V únoru 1940 byl upozorněn, že mu hrozí zatčení gestapem a tak 22. února uprchl na lyžích na Slovensko. Odtud přešel hranice do Maďarska. Tam však byl zatčen a 2. března 1940 jej uvěznili v budapeštské Citadelle. Dne 17. dubna 1940 se mu podařilo z vězení utéci odvážným skokem z hradeb Citadelly. Přes Bělehrad se pak dostal do Palestiny a tam se dne 9. července 1940 stal příslušníkem čs. vojenské jednotky.

Dne 25. října 1940 přijel lodí do Velké Británie. U čs. vojska v Anglii byl zařazen jako zpravodaj a osvětový důstojník a od 16. května 1941 byl ustanoven velitelem výchovné čety náhradního tělesa.

Od druhé poloviny června 1942 byl Zahrádka převelen ke studijní skupině na ministerstvo národní obrany v Londýně. Osvobození vlasti se nedočkal. Dne 18. října 1943 ve věku 40 let v Anglii tragicky zemřel. In memoriam byl povýšen do hodnosti podplukovníka generálního štábu.

Ž I Ž K A Josef

Narodil se 14. srpna 1916 v Bílé Třešňové, okres Turnov. Vyučil se zbrojířem a po vyučení pracoval v různých strojírenských podnicích. Základní vojenskou službu vykonával v Josefově u 4. dělostřeleckého pluku.

Okupace vlasti hitlerovským Německem jej zastihla jako zaměstnance Škodových závodů v Mladé Boleslavi. Ještě v roce 1939 byl vyslán do pobočného závodu firmy Škoda v Dubnici nad Váhom. Jako občan slovenského státu dostal pas a v listopadu 1940 odejel do Turecka. V Istanbulu se přihlásil na čs. vyslanectví a vstoupil do čs. voj-

ska v zahraničí. Jako vojenský technik byl zakrátko vyslán do Palestiny, kde pracoval v anglické zbrojní továrně.

Když vypukla válka s Japonskem, začali Angličané budovat zbrojní průmysl v Indii. Na základě dohody naší emigrační vlády s Anglií byl Josef Žižka jako odborník vyslán do Indie, kde pomáhal budovat zbrojovku Brengun-Factory. Po dvou letech byl převelen do zbrojního podniku Metall-Box do Bombaje, kde pracoval až do skončení války s Japonskem. Za svou odbornou pomoc ve vá-

lečném úsilí spojenců dostal Josef Žižka řadu našich a zahraničních vyznamenaní.

Po skončení války až do roku 1947 zůstal v Indii a pracoval tam u firmy Bata v Batanagaru-Kalkutě. Po návratu domů byl zaměstnán jako technik při výrobě pletacích automatů v podniku Svit v Sezimově Ústí a po převedení této výroby do Třebíče byl Josef Žižka až do důchodu zaměstnancem podniku Uniplot a. s.

ŽIDOVŠTÍ OBČANÉ

Naši krajané židovské národnosti, kteří sloužili v čs. vojsku v zahraničí, po návratu do vlasti většinou nenašli nikoho ze svých příbuzných naživu. Jejich rodiny byly fašistickými okupanty vyvražděny. Tím obtížněji se zjišťují jejich osudy. Podrobnější údaje jsme zjistili jen o Bedřichovi a Karlovi Franklových, Bedřichovi a Leopoldu Ornsteinových, Hanušovi Wolfovi a Hanušovi Inwaldovi z Třebíče, o Viktoru Friedovi z Mor. Budějovic a o Leo Gutfreundovi z Jemnice. Jsou abecedně uvedeni v textu.

O některých dalších jsme získali jen stručné údaje ze svědectví vrstevníků a pamětníků. Proto jim můžeme vzdát dík a úctu za účast v zahraničním odboji jen uvedením jejich jmen:

Felix Hans, nadporučík našeho vojska v Anglii,

Friedmann Julius, MUDr., nar. 1891 v Budišově, sloužil v našem zahraničním vojsku jako lékař. Po osvobození byl lázeňským lékařem v K. Varech,

Freund H., Dr., nar. 1909, přísl. čs. vojska v Anglii,

Grünberger Willi, příslušník čs. zahraničního vojska,

Lederer Arnošt, nar. 1920, přísl. čs. zahraničního vojska, naposledy bytem v Praze,

Pechter Julius, příslušník čs. vojska v Anglii,

Subak Vilém, Dr., nar. 1902, příslušník čs. zahranič. vojska.

V. PAMÁTKY VLASTENCŮ, KTERÍ NÁSTRAHAMÍ OKUPANTŮ NEPROŠLI

Lze předpokládat, že vlastenců, kterým se nepodařilo překročit hranice, aby mohli v zahraničí bojovat za svobodu ujařmené vlasti, bylo více. Podařilo se však vypátrat osudy pouze několika z nich.

P Á L E N S K Ý Alois, major gšt.

Narodil se roku 1908 v Čikově. Po maturitě na třebíčském gymnáziu studoval od roku 1927 na vojenské akademii v Hranicích a po té na Vysoké škole válečné v Praze. Byl příslušníkem čs. letectva, zpravodajským důstojníkem a dosáhl hodnosti majora generálního štábu.

Po okupaci naší země a po rozpuštění armády uprchl z protektorátu přes Slovensko do Maďarska. Tam však byl maďarskou policií chycen a předán gestapu. V Německu jej odsoudili a uvěznili v koncentračním táboře. Ke konci války prodělal tzv. pochod smrti. Po osvobození se vrátil domů ve velmi zuboženém stavu. Byl ošetřován v bratrově rodině, ale vzdor všemožné péči zemřel za dva měsíce po osvobození vlasti.

S L A D K Ý Hugo

Narodil se v Čikově v roce 1914. Vystudoval elektrotechnickou průmyslovku v Brně. V době nezaměstnanosti nemohl najít uplatnění, proto zůstal v armádě jako dělesloužící. Na začátku okupace se pokusil uprchnout do zahraničí. V Maďarsku byl zadržen a předán německému gestapu. Věznili jej nejprve v Brně na Špilberku a po odsouzení byl vězněn na Mírově. Zemřel tam v dubnu roku 1945, necelý měsíc před osvobozením vlasti.

S A L Á T O V I Bohumír a Jaroslav

K těm, jimž nebylo dopráno, aby mohli v zahraničí bojovat za svobodu vlasti, patří také dva mladí chlapci z Kněžic se stejným příjmením - Bohumír a Jaroslav Salátovi.

O jejich osudu je obsáhlý záznam v kněžické kronice. Uvádí se v něm, že devatenáctiletého Bohumíra Saláta znali v obci všichni jako dobrého,

veselého kamaráda, sportovce a hlavně jako nadšeného adepta letectví. Bohumírovo srdce však nebylo jen dobré a statečné, ale i vřele vlastenecké. Když přišel osudný březen roku 1939, Bohumír věděl, že okupovaná vlast potřebuje odvážné muže, kteří svým bojem musí navrátit vlasti ztracenou svobodu. Jak se však dostat do československé armády v zahraničí?

Po delší přípravě se Bohumír rozhodl, že spolu s kamarádem přejdou hranice pěšky. Do svého plánu zasvětil kamaráda Jaroslava z Kněžic, který měl shodou okolností stejné příjmení - Salát. Jaroslav měl zatím zůstat doma a teprve na výzvu přijet za Bohumírem s dalším kamarádem do Vídně. Čekal však marně, neboť Bohumír i se svým společníkem byli hitlerovci chyceni již v Břeclavi. Při zadržení se mu ještě podařilo odhodit plány letadel, jichž se zmocnil při práci v německé továrně na letadla a chtěl je propašovat do Anglie. Gestapáci mučili chlapce při výsleších tak, že nakonec byl zatčen i Jaroslav Salát v Kněžicích.

Od té doby všichni tři nastoupili trnitou cestu německými věznicemi a káznicemi, než byli postaveni před soud. Jaroslav Salát věznění přečkal a tak mohl vydat svědectví o charakteru a vlastenectví svého kamaráda Bohumíra. Z jeho vypravování kronikář zaznamenal:

„Po devíti měsících vyslýchání, bití a žalářování v různých věznicích jsme byli dne 23. listopadu 1943 postaveni před tzv. volksgerichtshof v Berlíně. Seděli jsme vedle sebe na lavici a všem třem nám navrhli trest smrti.

Když Bohumír viděl, že rozsudku smrti již neunikne, chtěl zachránit alespoň nás. V poslední chvíli změnil výpovědi, popřel jakoukoli naši vinu, ba naopak - sám sebe označil za našeho svůdce a původce celého plánu. Tak se stalo, že Bohumírov kamarád byl odsouzen na osm let káznice, já na pět roků a trest smrti dostal jenom Bohumír.

Po vynešení rozsudku mu nacistický soudce položil cynickou otázku, proč prý se vlastně chtěl dostat do Anglie? Zbývala ještě slabá naděje na záchranu, vymluvit se na nerozvážnost mládí, touhu po dobrodružství, prosit o milost. Místo toho Bohumír sevřel pěsti, v obličeji a na čele mu vyvstaly krůpěje potu a pevným hlasem zvolal: „Chtěl jsem do Anglie, abych pomstil všechny nevinné Čechy, které mučíte a vraždíte!„ Po těch slovech soudce bouchl pěsti do stolu a mezi přihlížejícími německými pohlaváry se strhl hlasitý povyk.

Na víc se ho neptali. Svázali mu ruce řetězem a pak přišla chvíle, na kterou nezapomenu do smrti. Zatímco já ho objímal a líbal, jeho oči byly suché. Ještě dnes slyším jeho poslední slova: „Jardo, neplač, já se toho nebojím! Nezapomeň, proč jsme do toho šli a pomsti mne i sebe! Až se dostaneš domů, vypravuj našim, jak to všechno bylo a odpros je za mně, že jsem jim způsobil bolest.,,

Plných sto dní musel Bohumír Salát čekat na vykonání rozsudku. V té době napsal rodičům několik dopisů na rozloučenou. Jsou svědectvím o jeho lásce k nim, o lásce k rodné zemi a o jeho statečnosti.“

Když pak správa věznice poslala rodičům synovy svršky, našel se za podšívku kabátu ještě poslední dopis na rozloučenou. Bohumír v něm rodičům napsal:

„Smrt za můj čin je hodně kruté. Avšak aby dovršili můj trest, musím spát spoutaný v železech, abych neutekl. Byl jsem celých devět měsíců o strádání a bídě jako zvíře. Věř maminko, už bych měl nejraději všechno za sebou a to trápení taky. Do poslední minuty, drazí, budu s Vámi a s modlitbou k Bohu budu končit svůj život.

Bolest, kterou jsem Vám způsobil, Vám vynahradí moji bratři a sestry a proto nežalujte na osud, který si s námi krutě zahrál. Vy víte pro co jsem žil a pro co také umírám. Přijměte to tak chladně, jako já přijmul svůj ortel.

Nezapomeňte nikdy mého jména a 23. března 1943 opouštím Vás, Zdeněčka a všechnu tu jarní přírodu s klidným svědomím, protože jsem nevinen. Těšil jsem se, že přijedu domů, ale teď se budu s dědou dívat na Vás, jak povedete život dál.

Jenom bych si přál, aby na mém hrobě byl kámen a na něm model letadla s vrtulí, která by zpívala věčnou píseň o mých marných ideálech...”

V rozkvětu mládí - ve 23 letech věku - ukončili hitlerovští okupanti nadějný život vlastece Bohumíra Saláta, chlapce z horácké obce Kněžice na Třebíčsku.

OBSAH A PRAMENY

Úvodem k obsahu

S v o b o d a Ludvík - Průvodce památníkem v rodném domě L. Svobody v Hroznatíně

I. Interbrigadisté:

H o l u b e c Karel, docent, MUDr. - Záznam vzpomínek M. Holubcové, Mejzlík Jar.: Brigádní lazaret J. A. Komenského, HR č. 4/1987, Nováčková Eva: Třebíčští interbrigadisté, Třebíč, 1977

H o l u b c o v á Marie - dtto

K a l i š o v á Marie, MUDr. - Pozůstalost dr. Kališové, OA Sokolov-Jindřichovice, Vzpomínky lékařky z bojů ve Španělsku, Jiskra, 10. 3. 1946, s. 5

K u b a Josef - Nováčková Eva: Třebíčští interbrigadisté, Třebíč, 1977

N a v r k a l František - Záznam besedy s R. Šimáčkem a J. Krejčím v Bransouzích, 5. 4. 1986, Ruda Šimáček: Poděkování, HR č. 1, 4. 1. 1986, s. 7, Šusta Stan.: Očitě svědectví, HR č. 42, 21. 10. 1989, s. 7

P o k o r n ý Leopold - Hošek Jar.: Náš překrásný a slavný rodák Leopold Pokorný, Jiskra, 21. 4. 1946, Mejzlík Jar.: Vzpomínky na s. Leopolda Pokorného, Jiskra 7. 4. 1946

V i d l á k Vilém - Nováčková Eva: Třebíčští interbrigadisté, Třebíč, 1977

V l á č i l Ladislav - Nováčková Eva: Třebíčští interbrigadisté, Třebíč, 1977

II. Letci:

Č e r n ý Jan - Antonín Jonáš, Rouchovany, Loucký Frant.: Mnozí nedoletěli, s. 61

D ō l e ž a l František - František Doležal, Praha, záznam vzpomínek

Hájek Jaroslav - Kronika města Jaroměřice nad Rokytnou

Hloužek Jaroslav - Zpravodaj Mor. Budějovice 1980, Fajtl Frant.: Vzpomínka na padlé kamarády, s. 172, Šmoldas Zd.: Českoslovenští letci v boji proti fašismu, s. 247, Loucký Frant.: Mnozí nedoletěli, s. 98

Horký František - Ing. Stanislav Horký, Havlíčkův Brod

Huňáček Stanislav - M. Mastná, Třebíč, M. Cachninová, Kopřivnice, sestra

Illek Jan - Jan Illek, Kanada, Bohumil Illek, Rouchovany, bratr

Jansa Jan - Z dopisu Jana Jansy p. Ludvíku Burianovi, Krasnice

Konvalina Blažej - Zpravodaj Mor. Budějovice, 1980

Krajina Emanuel - Ing. Svatopluk Krajina, Praha, bratr, Ivan Šilhan, Třebíč, Loucký Frant.: Mnozí nedoletěli, s. 127

Kružík Bedřich - Bohumír Pavlík: Medailón poručíka letectva Bedřicha Kružíka, Třebíč, rukopis

Květoň Václav - Václav Květoň, Náměšť n. Osl.

Mrázek Emilian - František Kubica, Náměšť nad Oslavou, Loucký Frant.: Mnozí nedoletěli, s. 157

Mrázek Karel - František Kubica, Náměšť, Frant. Fajtl: Lítal jsem s „třistatřináctkou“, NO 1991, s. 13-16

Ouroda Josef - Záznam vzpomínek starších občanů Radkovic u Hrotovic

Pizur Michal - Loucký Frant.: Mnozí nedoletěli

Rejthar Stanislav - Dr. Olga Bezděková, Praha, dcera, Jaroslav Horák, Sudice, kronikář, Frant. Fajtl: Nekrolog k úmrtí Stan. Rejthara, Daleko od tebe, Signál č. 35, roč. 1988, s. 3, 8, 9, Radosta Petr: Mrázivé ráno pod Chabencem, MF č. 48, 2. 12. 1989, Víkend s. 2

Smrček Leonard - Eduard Rambousek, Třebíč-Budišov, Sestřelení wellingtonu, HR č. 34/1989, s. 4, Loucký Frant.: Mnozí nedoletěli, s. 197

S o u k u p Oldřich - Zpravodaj Mor. Budějovice 1980, Loucký Frant.: Mnozí nedoletěli, s. 198

S v o b o d a Jindřich - Jindřich Svoboda, Třebíč, bratranec, Zpráva insp. čs. letectva ve Velké Británii ze 6. 6. 1945 (opis), Jiskra č. 5 z 22. 6. 1946: Orel sestřelený nad Brémami, Loucký Frant.: Mnozí nedoletěli, s. 202

Š k o d a Antonín - Antonín Jonáš, Rouchovany

III. Výsadbáři

B a r t e j s Jan - Jarmila Bartejsová, Třebíč, manželka

B e z e g a Jan - Jiskra, 30.4.1985: Zdobila je odvaha..., OV ČSBS Třebíč, archiv

K u b i š Jan - Jiskra, 1. 6. 1947, s. 1, Rodina Kubišů, Drebot Jindřich: Budu vydán smrti vstříc, HR č. 21, 23. 5. 1987, Ivanov Mir.: Atentát na Heydricha, Sládek O.: Zločinná role gestapa, s. 205-227, Žurek Mir.: Jen jediný vystřel, HR 16. 10. 1982, Vališ Zd. a Jančara Jar.: Hrdinové, HR 16. 10. 1982, Výpověď četníka O. Přikryla ve věci rodiny Kubišových, OV ČSBS Třebíč

O p á l k a Adolf - Příbuzní v Rešicích - rodinné písemnosti a dokumenty, Ivanov Mir.: Atentát na Heydricha, s. 123-126, HR č. 26 /1987, s. 6: Z galerie statečných - Adolf Opálka, HR č. 22/1989, s. 7: Hrdinové

Památce Jana Kubiše a Adolfa Opálky - Jiskra, 1. 6. 1947, s. 1: Rodina Kubišů, Ivanov Mir.: Atentát na Reinharda Heydricha

M u s i l Leopold - Jindřich Bednář, Strachujov, Koutek Jar.: A národ se bránil, s. 172 - 174, Gebhart Jan: Cesta k vítězství, s. 81

N e v e č e r a l Miroslav - OV ČSBS, Třebíč

P o s p í š i l František - Příbuzní v Rešicích - rodinné písemnosti a dokumenty, Opis obžal. spisu německého zem. soudu v Brně proti A. Davidovi, B. Potůčkovi, R. Padělkovi, F. Hejkalovi a K. Denemarkovi, archiv OV ČSBS, Třebíč, Jiskra, 28. 4. 1946, s. 3, Za rodinou Denemarkovou

Š a n d e r a Josef - František Kubica, Náměšť nad Oslavou, Braun Rud.: Návrat Velkého Josefa, Jiskra 16. 3. - 1. 5. 1947, Braun Rud.: Hrdina Neumírají, brožura, Náměšť, 1965, Náměšťský zpravodaj č. 2/80: Hrdinové neumírají, Koutek Jar.: A národ se bránil, s. 155, 161 a 162

Široký František - Kronika obce Radošov, Zacha Josef, Radošov, záznam vzpomínek na přítele F. Širokého, Koutek Jar.: A národ se bránil, s. 155 a 170

IV. V čs. vojsku v zahraničí, ve Slovenském národním povstání a v zahraničních partyzánských jednotkách bojovali:

Baloun Bohumil - Antonín Jonáš, Rouchovany

Baran Jan - Kronika obce Mohelno, Jiskra, 23. 4. 1975, s. 3, OV ČSBS, Třebíč

Bednář Karel, JUDr. - Kronika města Jaroměřice nad Rokytnou

Bok Albín - Marie Boková, Brno - Bystrc, manželka

Boudar Antonín - Záznam vzpomínek občanů z Okříšek

Břoušek Čestmír - Jaroslav Horák, Sudice, kronikář

Caha Ladislav - Antonín Man, Brno, spolubojovník

Cejpek Karel - Antonín Man, Brno, spolubojovník

Čepička Josef - Jaromír Janda, Jemnice, Stanislav Pařík, Jemnice

Černohorský Josef - Josef Černohorský, Heraldice

Fanta František - Jiří Joura: Voják hrdina, Zpravodaj Třebíč, č. 3/81

Filip Bohumil - Jiskra, 30. 4. 1985, OV ČSBS, Třebíč, archiv

Frankl Bedřich, JUDr. - Fred Frankl, Anglie, Jan Neuman, Třebíč

Frankl Karel - Jan Neuman, Třebíč

Fried Viktor - Josef Novák, Moravské Budějovice, kronikář

Gutfreund Leo - Jaromír Janda, Jemnice, Stanislav Pařík, Jemnice

Herzán Václav - Václav Herzán, Výčapy

Hl o u š e k Jaroslav - Jan Neuman, Třebíč

H o f f m a n n Karel - Karel Hoffman, Třebíč

H o u d e k Vítězslav - Ludmila Lingmajerová, Třebíč, sestra

H ů l k a Jiří, MUC - Ing. Zd. Hůlka, Náměšť nad Oslavou, bratr, prof. dr. Frant. Hejl, Brno, spolubojovník

H u t n í k Ilko - Marie Hutníková, Třebíč, manželka, OV ČSBS Třebíč, archiv

H u t n í k o v á Marie - Marie Hutníková, Třebíč

C h a l u p n í k Vladimír - Chalupník Vladimír, Třebíč

I n w a l d Hanuš - OV ČSBS Svitavy

J a n á č e k Karel - Karel Janáček, Třebíč 2

J u ž a n i n Josef - Josef Južanin, Střítež

K a l á b František - František Kaláb, Domamil, Svoboda L., Cestami života, s. 325-327

K a n d u s Bohumil - Josef Novák, Moravské Budějovice, kronikář

K e s s l e r Jan - Jan Kessler, Třebíč

K o c m á l Gabriel - Gabriel Kocmál, Jemnice

K o v á č i k Pavel - Viliam Kováčik, Třebíč, syn

K r á t k ý Jaroslav - MUDr. Karel Krátký, Třebíč, synovec, pozůstalost Jar. Krátkého, Vincenc Sameš: Absolventi a profesori třebíčského gymnázia za války, almanach, Třebíč, s. 64 - 70, Jablonický Jozef: Rezident Zdena, Predvoj č. 1-4/1967

L o r e n c Josef, MUDr. - Ladislav Zahradníček, Mastník

M a c á š e k Emil - Stanislav Pařík, Jemnice, OV ČSBS Třebíč, archiv

M á l e k Václav - Ivan Zymák, Třebíč

Ma n Antonín - Antonín Man, Brno

M i k u l a Oldřich - Antonín Jonáš, Rouchovany, Marie Mikulová, DD Myslibořice

M u s i l Jaroslav - Jaroslav Musil, Třebíč

M u s i l Vladimír - Vladimír Musil, Velká Bíteš

N e s n í d a l Josef - Božena Nesnídalová, Hradec Králové, manželka

N o v á č e k Vladimír ThDr. - ThDr. Vladimír Nováček, probošt v Mikulově

N o v á k Luboš - Vladimíra Nováková, Praha, manželka, M. Ježková, Třebíč

N o v á k Miloš, JUDr. - Vladimíra Nováková, Praha, M. Ježková, Třebíč

N o v á k Petr - MUDr. Marta Jíneová, Strakonice, dcera, Imrich Bleier, Strakonice, Stanislav Pařík, Jemnice

O b r š l í k Karel, MUDr. - Alžběta Obršliková, Třebíč, Otýlie Obršliková, Nový Bohumín

O b ů r k a Jaroslav - Jindřich Bednář, Strachujov

O d e h n a l František - Josef Havlát, Čikov, kronikář, OV ČSBS Beroun

O n d r á č e k Karel - Stanislav Pařík, Jemnice

O r n s t e i n Bedřich - Bohumír Pavlík, Třebíč (zpráva od B. Orstena)

O r n s t e i n Leopold, JUDr. - dtto

P e t r Stanislav - Kronika obce Komárovice

P l á n ě k Ludvík - Jaroslav Horák, Sudice, kronikář

P l a v e c Jaroslav - Eliška Boudná, Třebíč 2, sestra

R y b á r o v á Miroslava - Miroslava Rybárová, Mohelno

S e d l á k Emil - Emil Sedlák, Praha

Š f a s t n ý J o s e f - OV ČSBS Třebíč, archiv

Š f a s t n á L i b u š e - dtto

T r o j a n J o s e f - Jan Hnízdl, Bochovice, Jiskra, 1. 9. 1946: Druhé výročí Slovenského povstání, Jablonický Jozef: Trojan - muž a oběť svojej doby, Smena, 16. 8. 1969, s. 3

T r o j a n o v á S t a n i s l a v a - Frant. Horký: Sedm zastavení ženy partyzána, Jiskra, 20. 10. 1946, s. 1-2

V e s e l ý J o s e f - Josef Veselý, Dukovany

W o l f H a n u š - Bohumír Pavlík, Třebíč

Z a h r á d k a L a d i s l a v - Jindřich Bednář, Strachujov

Ž i d o v š t í o b č a n é - Bohumír Pavlík, Třebíč

Ž i ž k a J o s e f - Josef Žižka, Třebíč

V. P a m á t k e v l a s t e n c ů , k t e ř í n á s t r a h a m i **o k u p a n t ů n e p r o š l i :**

P á l e n s k ý A l o i s - Josef Havlát, Čikov, kronikář

S l a d k ý H u g o - dtto

S a l á t o v i B o h u m í r a J a r o m í r - Kronika obce Kněžice

L i t e r a t u r a

Bala Jaroslav: Od začátku až do konce, Orbis, Praha, 1945
Bufka Vilém: Bombardér T-2990 se odmlčel, Svoboda, 1966
Bufka Vilém - Dostál Karel: ... a dole čeká kat, Svoboda, 1967
Čejka Eduard: Zlomená křídla, II. vyd., Mladá fronta, 1970
Český antifašismus a odboj, Naše vojsko, Praha, 1988
Fajtl František: Vzpomínka na padlé kamarády, Mladá fronta, 1980
Fajtl František: Podruhé doma, Naše vojsko, 1984
Gebhart Jan: Cesta k vítězství, ČSPB, Praha 1981

Ivanov Miroslav: Atentát na Reinharda Heydricha, Panorama, Praha, 1987
Jánský Filip: Nebeští jezdci, Čs. spisovatel, Praha, 1967
Koutek Jaroslav: A národ se bránil, ČSPB, Praha, 1987
Kroupa Vlastislav: Koncentrační tábory třetí říše, Dachau, Mauthausen: ČSPB, Praha, 1986
Loucký František: Mnozí nedoletěli, Naše vojsko, 1987
Nováčková Eva: Třebíčští interbrigadisté, Západomor. muzeum, Třebíč, 1977
Osolobě Jiří: Zbylo nás devět, Naše vojsko, 1989
Průvodce památkem v rodném domě L. Svobody v Hroznatině
Sameš Vincenc: Absolventi a profesori třebíčského gymnasia za války, in almanach „75 let gymnasia v Třebíči, Třebíč, 1946
Sládek Oldřich: Zločinná role gestapa, Naše vojsko, 1986
Šmoldas Zdeněk: Českoslovenští letci v boji proti fašismu, Naše vojsko, 1987

Archívy

Okresní archív v Třebíči /OA/
Okresní archív Sokolov-Jindřichovice
Archív OV Českého svazu bojovníků za svobodu, Třebíč
Státní oblastní archív, Brno

Časopisy

Hlas revoluce, Praha /HR/ roč. 1970-1990
Jiskra, týdeník, Třebíč, čísla 1945-1990
Mladá fronta, Praha, 2. 12. 1989, Víkend s. 2
Národní osvobození, Praha /NO/, roč. 1991
Predvoj, Bratislava, č. 1-4 z 5., 12., 19. a 26. 1. 1967
Signál, týdeník, Praha, č. 35/1988, s. 3, 8, 9
Smena, Bratislava, č. ze 16. 8. 1969, s. 3
Zpravodaj města Třebíče - roč. 1970 - 1990
Zpravodaj města Mor. Budějovice, roč. 1980-1990
Zpravodaj města Náměště nad Oslavou
/Názvy článků a jména autorů jsou uváděny v textu/

Jiné prameny

Vzpomínky pozůstalých po padlých a zemřelých odbojářích
Vzpomínky žijících odbojářů
Záznamy kronikářů a autorových spolupracovníků
Kyncl Josef: Vojenská odbojová organizace Obrana národa, kraj Velké Meziříčí a některé připojené nebo nástupnické organizace domácího hnutí odporu v letech 1939-1945, historicko-pamětnická studie, rukopis, 1976, Státní oblastní archív v Brně, reg. IG 10, 1416
Pavlík Bohumír: Třebíčští Židé v době fašistické okupace, rukopis, archív OV ČSBS, Třebíč

**Okresní výbor Českého svazu bojovníků za svobodu v
Třebíči a autor publikace děkují sponzorům, kteří přispěli
na vydání publikace:**

Okresní úřad Třebíč

Městský úřad Hrotovice

Jaroměřice

Moravské Budějovice

Náměšť nad Oslavou

Třebíč

Obce: Bransouze

Domamil

Dolní Vilémovice

Dukovany

Horní Heřmanice

Hroznatín

Komárovice

Okříšky

Rouchovany

Střítež

Želetava

Brabenec s.r.o. Želetava

Jaderná elektrárna Dukovany

Jihomoravská plynárenská a.s. Brno

Strojmont s.r.o. Želetava

MUDr. Činčera Milan, Třebíč

Komenda Rostislav, Třebíč

Milostný Oldřich, Třebíč

Pavlíčková Alena, Třebíč

Pokorný Bohuslav, Třebíč

Pospišil Ferdinand Diakonie, Myslibořice

Šlachta Ivan, Třebíč

Sazba a tisk: Tiskárna **AMAPRINT** Kerndl, s.r.o., Třebíč v roce 1997 nákladem 2500 kusů.